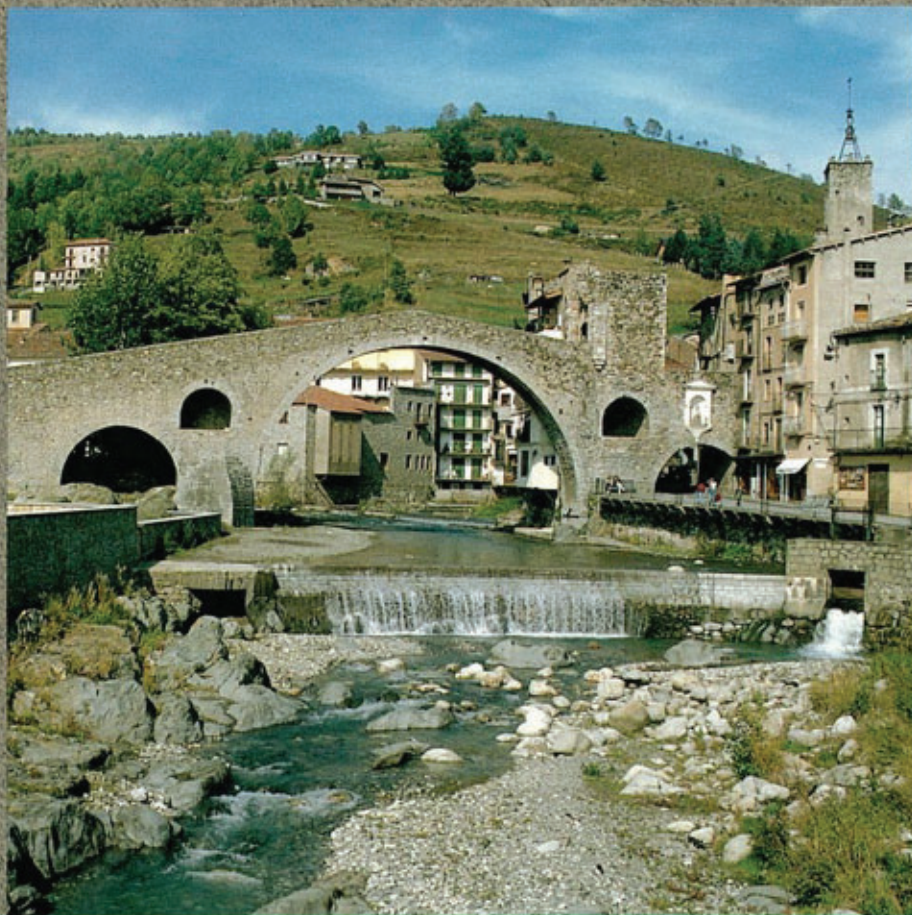

Silvia Planas i Marcé

Camprodon

QUADERNS
de la
REVISTA
de
GIRONA

27 MONOGRAFIES LOCALS

CAMPRODON

Sílvia Planas i Marcé

48 QUADERNS DE LA REVISTA DE GIRONA

DIPUTACIÓ de GIRONA
CAIXA de GIRONA

Quaderns de la Revista de Girona. Núm. 48

Sèrie: Monografies (Núm. 27)

Primera edició en català: desembre de 1993

Tiratge: 2.500 exemplars

Edició:

Diputació de Girona/Caixa de Girona

Director de la Col·lecció:

Joan Domènech

Consell assessor:

Gabriel Alcalde, Narcís-Jordi Aragó, Joan Badia,
Lluís Bayona, Martí Cama, Narcís Castells,
Ramon Ceide, Josep Clara, Josep M. Corretger,
Jordi Cuadras, Marta Franch, Víctor Gay, Miquel Gil,
Gaspar Jou, Enric Marquès, Jordi Mascarella,
M. Aurora Martín, Enric Mirambell, Joan Miró,
Joan Nogué, Narcís Puigdevall,
Josep M. Rus, Erundí Sanz,
Carles Sapena, Montserrat Vayreda, Josep Vicens,
Mariàngela Vilallonga, Carme Vinyoles.

Maquetació:

Pep Caballé

Redacció i administració:

Pujada a Sant Martí, 5. Telèfon (972) 205700

Apartat de Correus 11 - 17080 Girona

Secretaria i distribució: Fina Poch

Fotocomposició i impressió:

Alzamora Artgràfica, S.A. Olot

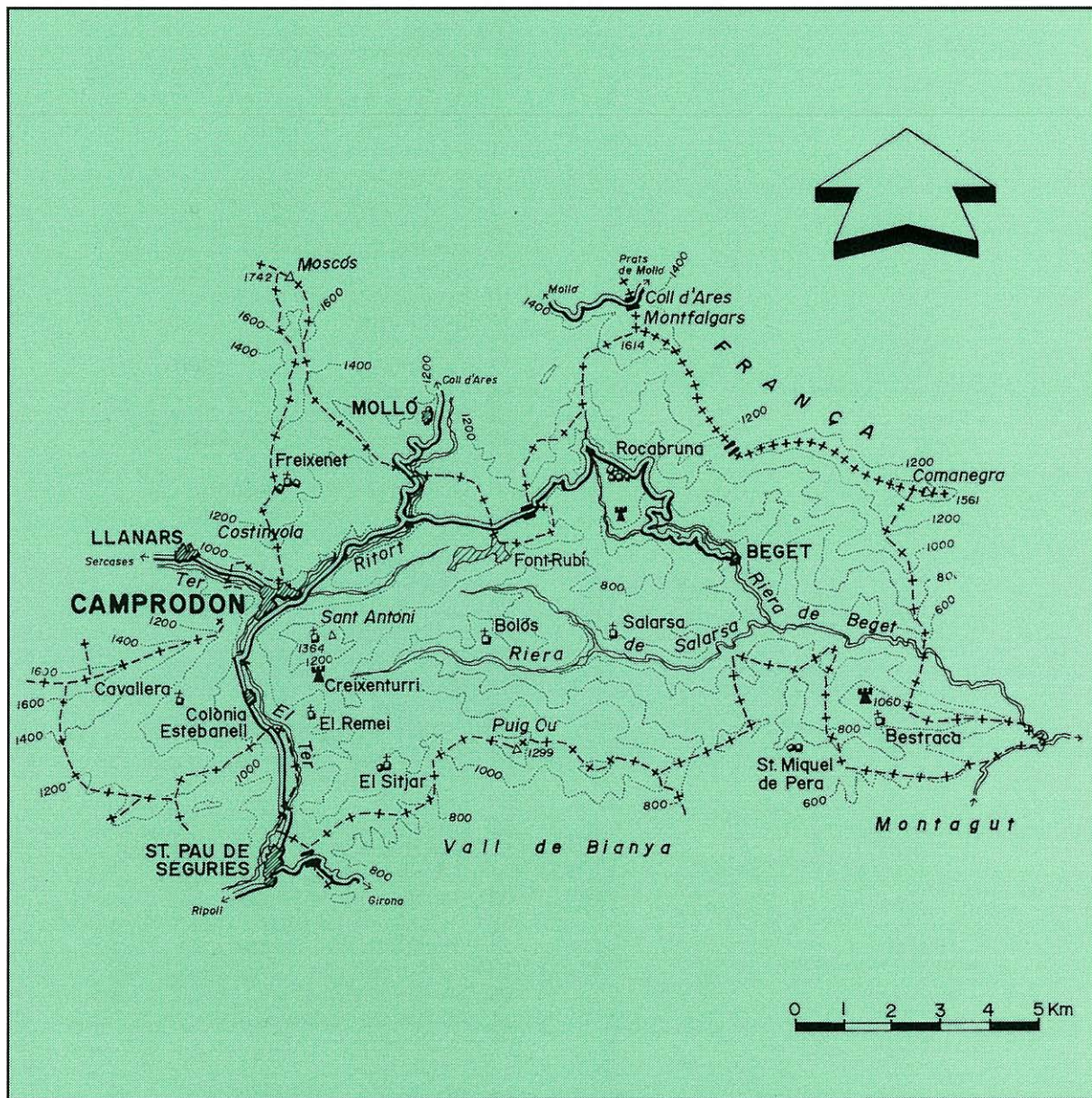
ISBN: 84-8067-027-X

Dipòsit legal: GI-1.911/93

PORTADA: El Pont Nou
(Foto: Fotografia Coma)

Índex

Situació	4
Cronologia	6
1 - Dels primers temps	8
— El monestir	10
2 - Fires i mercats	12
3 - Camprodon, vila reial	14
4 - Veguers i vegueria	16
5 - Jueus a vila	18
6 - La guerra dels remences	20
7 - Pestes, terratrèmols i aiguats	22
8 - Les monges del castell	24
9 - Homes d'Església... o no tant	26
10 - El castell de Sant Nicolau	28
11 - Sant Patllari	30
12 - La confraria de Sant Eloi	32
13 - Les ermites	34
14 - Els paraires	36
15 - El capità castellà	38
16 - La mostassaferia i el mercat	40
17 - Els alcaldes majors	42
18 - Que vénen els francesos!	44
19 - Els miquelets de Camprodon	46
20 - Places i carrers	48
21 - L'hospital	50
22 - Carlins i malcontents	52
23 - La destrucció de les màquines de can Lacot... ..	54
24 - Les botigues	56
25 - Oficis que es perden	58
— Els estiuejants	60
26 - El Casino i el Casal	62
27 - Temps de progrés: el telèfon	64
28 - La Veu de la Vall	66
— Els clubs esportius	68
29 - Les fonts	70
30 - El patrimoni artístic	72
31 - La República, espanyola i catalana	74
— L'Alexandre Galí	76
32 - L'ensenyament i l'escola	78
33 - Temps de guerra	80
34 - La retirada i la postguerra	82
35 - L'aigua dels rius	84
36 - L'avui del poble	86
— Artistes d'ahir i d'avui	88
37 - La població	90
— La processó	92
— Bibliografia i agraïments	94

Situació

La vila de Camprodon està situada al centre de la vall que porta el seu nom, de la qual n'és capital. La vall està situada entre el 2° 13' 5" i 2° 27' 25" de l'est de Greenwich i entre els 42° 14' 45" i 42° 26' 20" de latitud nord. És recorreguda pels cursos dels rius Ter i Ritort.

Administrativament, pertany a la comarca del Ripollès i al partit judicial de Puigcerdà. Els pobles de la vall s'agrupen, des de 1976, en la Mancomunitat de la Vall de Camprodon.

Camprodon és a 954 metres sobre el nivell del mar, a una distància de 80 quilòmetres de Girona, 130 de Barcelona i 20 de la ratlla de França. Hi arriben dues carreteres: la C-153 amb la collada del Capsacosta, que mena cap a Olot i des d'aquí, a través de la N-260 i la C-150, a Girona, i la C-151, que des de Ripoll (des d'on s'enllaça amb Barcelona a través de la N-152) arriba fins al coll d'Ares.

Fins fa molt poc (1991) era població fronterera, i el cos de seguretat destinat a Camprodon controlava la duana de coll d'Ares. Ara, les fronteres han desaparegut.

El terme municipal té 103,55 km², un dels més grans del Ripollès. Però ho és només des dels anys seixanta, quan es varen annexionar a Camprodon els municipis de Freixenet (1965), amb 53,20 km², i de Beget (1969), amb 49,07 km². Abans Camprodon era un dels municipis més petits, amb només 0,72 km².

El clima és el propi d'un poble del Pirineu.

La vegetació és abundant.

El municipi, i en general tota la comarca, ha tingut tradicionalment la seva font de riquesa en l'activitat ramadera i en el conreu de la terra.

Des del segle XIX, Camprodon destaca com a centre important de la indústria tèxtil i metal·lúrgica, i també de la d'alimentació (galletes, embotits); igualment, des de temps antics però molt més en l'actualitat, a la vall i al poble hi arriba la riquesa del comerç i, sobretot, del turisme.

Cronologia

- 904** El bisbe de Girona consagra l'església de Sant Pere. Camprodon és un petit hàbitat disseminat.
- 950** Fundació del monestir benedictí de Sant Pere. El comte de Besalú dona Camprodon al monestir. Comença a edificar-se el poble.
- 1017** Una butlla papal confirma els privilegis del monestir de Camprodon.
- 1118** Privilegi de mercat setmanal, concedit per Ramon Berenguer III.
- 1197** Es construeix el castell de Sant Nicolau al puig de les Relíquies.
- 1248** L'abat dona una Carta de Franquesa als habitants de Camprodon.
- 1251** Camprodon esdevé vila reial.
- 1312** El rei atorga permís als jueus per a residir a la vila de Camprodon.
- 1333** El rei Alfons *el Benigne* concedeix que el municipi es regeixi segons els Usatges de Barcelona.
- 1428** Terratrèmol que enderroca bona part del poble.
- 1462** Francesc de Verntallat ocupa Camprodon durant la Guerra dels Remences.
- 1465** Setge de la vila per part del conestable Pere de Portugal.
- 1469** L'exèrcit francès ataca i saqueja Camprodon. Els soldats s'emporten les relíquies de sant Patllari.
- 1547** Privilegi d'insaculació per a l'elecció dels cònsols municipals.
- 1581** Fi del convent de monges de Sant Nicolau.
- 1592** Reducció de pesos i mesures.
- 1654** Pesta a Camprodon.
- 1658** Els francesos, que ocupaven la vila, abandonen el castell.
- 1666** Reconstrucció del castell i edificació dels quatre baluards.
- 1668** Els cònsols i el veguer es queixen al virrei dels abusos del governador del castell.
- 1689** El capità francès, duc de Noailles, i els seus soldats, ocupen Camprodon.
- 1793** Atac de l'exèrcit de la República Francesa. Incendi de la vila.
- 1808** Durant la Guerra del Francès, un exèrcit de 200 miquelets assalta l'Ajuntament.
- 1823** Crema de la màquina de la fàbrica Lacot.
- 1827** En Jep dels Estanyes, "malcontent", i 700 homes armats prenen Camprodon i exigeixen 600 duros de rescat.
- 1835** Desapareix la comunitat de monjos del monestir de Sant Pere.
- 1839** Els carlins incendien la vila.

1859 L'hospital es trasllada als terrenys de l'antic monestir de Sant Pere.

1870 Ignasi Casabó instal·la a Camprodon la primera fàbrica tèxtil.

1882 Bartomeu Robert passa l'estiu, per primera vegada, a Camprodon. Inici de l'estiueig.

1892 S'edita el primer número del periòdic local *La Costinyola*.

1895 Arriba l'electricitat a Camprodon.

1900 Instal·lació del telèfon.

1924 S'edifica al passeig Maristany.

1937 Inauguració de les escoles nacionals.

1939 L'exèrcit nacional entra a Camprodon la nit del 12 de febrer.

1964 S'inaugura la carretera de coll d'Ares.

1978 Es crea la Mancomunitat de la Vall de Camprodon.

1979 El Partit dels Socialistes de Catalunya guanya les eleccions municipals. És alcaldessa Berta Badà.

1987 Guanya les eleccions municipals la coalició de CiU. Domènec Pairó esdevé alcalde.

1991 Camprodon és elegit "Millor poble de muntanya".

Vista panoràmica de Camprodon.

DELS PRIMERS TEMPS

1

Camprodon es dibuixa en forma d'una "Y" entorn del monestir de Sant Pere i el castell.

Diu la *Marca Hispànica* que a la província romana de la Ceritània hi havia una població del Pirineu anomenada Engosa, que era Camprodon. I en Jeroni Pujades apunta la possibilitat que un general romà, dit Rotundus, hagués fundat el seu campament en aquest *Campus*, i que aquest hauria estat l'autèntic origen de Camprodon. Fins aquí tot són només hipòtesis una mica agosarades, però és lògic de considerar per a la vila una certa antiguitat. De fet, el poblament en temps neolític sembla provat per les diverses troballes realitzades en diversos indrets de la zona, i la seva situació geogràfica, amb la proximitat dels rius i de les

vies romanes de la Península, així com d'espais defensius aptes per a les fortificacions, ben bé podrien haver facilitat l'establiment de tropes romanes.

Si busquem referències documentals, hem d'esperar fins al segle X per a trobar-ne. El 904, el bisbe de Girona va consagrar l'església de Sant Pere, i li va concedir la categoria de parròquia dels nuclis habitats dels voltants, com Puig Francor, Freixenet i Creixenturri. No es parla, a l'acta, de la concessió de cementiri, la qual cosa fa pensar que ja n'existia un, i que, per tant, l'església que es consagrava no era pas la primera. D'altra banda, la

consideració de parròquia implica l'existència d'una demarcació territorial eclesiàstica, d'una població, d'un col·lectiu de feligresos regits per un clergue o rector. Tots aquests indicis deixen ben clar que a Camprodon hi havia un nucli habitat força abans que s'arribés al mil·lenni. És difícil d'esbrinar, a causa de la manca de documents, si la zona va quedar despoblada durant l'ocupació visigoda i en el període següent, quan més al sud van tenir problemes amb els àrabs. Però en el segle X, a Camprodon hi havia gent, segurament en masies disperses, que es varen aplegar en parròquia en l'espai

situat entre Sant Antoni, can Pascal, la Costinyola i el Castell, que es dibuixava en la geografia com un camp rodó.

Camprodon pertanyia al comtat de Besalú, i al cap de pocs anys, el comte Guifré va permutar amb el bisbe de Girona l'església, la parròquia, els delmes i les primícies de Camprodon per altres béns i possessions, i ho va donar tot als monjos de l'orde de sant Benet perquè hi fundessin un monestir. De fet, això formava part del pla de repoblament de les contrades del Pirineu, dut a terme per la casa comtal de Besalú quan, a partir dels segles X-XI, arreu de Catalunya s'observà un procés d'expansió. La pau a les fronteres i el desenvolupament econòmic varen fer créixer la població. Els habitants que fins

aleshores havien viscut reclosos en les defenses de les muntanyes, començaren a ocupar les valls més fèrtils i més riques, i s'originaren els primers nuclis de poblament concentrats entorn de l'església.

A Camprodon, a la darrereria del segle X es va consagrar una nova església parroquial dedicada a Santa Maria, de manera que la de Sant Pere va quedar per a ús de la comunitat de monjos que, en 1078, varen passar a dependre del monestir cluniacenc de Moissac. El fet d'haver-hi aquesta proliferació de temples en un llogarret petit dóna a entendre que la població devia anar creixent i agrupant-se, anant-se formant a poc a poc un nucli més compacte al voltant del monestir i la parròquia,

Al voltant del monestir es va formar el primer nucli de població, amb els camperols que abans vivien en cases disperses.

La vall de Camprodon oferia terres fèrtils, aigua abundant i bones perspectives als primers pobladors.

amb botigues, tallers d'artesans, els primers carrerons i el primer mercat, on s'hi podien intercanviar els productes, dret de celebració que atorgà el comte de Barcelona en 1118. Amb això quedava formada la Vila de Dalt, que, centrada al voltant de l'església i del monestir, va constituir el nucli primitiu de la població. A la darrereria del segle XII, i arran de la construcció del castell al puig de les Relíquies, es va formar al seu voltant el segon nucli, la Vila de Baix, voltada per muralles que encerclaven el convent del Carme i la Casa de la Vila.

En el nom del Senyor Déu etern, l'any de l'Encarnació de Nostre Senyor Jesucrist 904, regnant entre els francs Carles, fill de Lluís, el bisbe de Girona consagrava una església en honor de sant Pere que era al comtat de Besalú, en el lloc anomenat Camprodon.

D'aquesta manera naixia el monestir de Sant Pere, i en això hi havia els propis orígens de Camprodon. L'església l'havia aixecada la gent que vivia als masos dels voltants, en les terres del comte de Besalú. La casa comtal inicià una repoblació a les contrades del Pirineu, aprofitant els bons temps que corrien per a l'economia i la demografia. Al cap de quasi cinquanta anys, vers el 950, l'hereu del comtat, en Guifré II, va fundar el monestir de Sant Pere al lloc on ja hi havia l'església. Guifré va haver d'obtenir abans la cessió del temple i de la parròquia. Això li va costar al comte 1.000 sous i alguns aous que van passar a mans del bisbe Gotmar.

Guifré va fer venir de Ripoll uns quants monjos que, sota la direcció espiritual de l'abat Jaufred, es varen constituir en cenobi. Seguien la regla de sant Benet i feien vots de pobresa, obediència, castedat, reforma dels costums i estabilitat. Les seves activitats, segons la regla, eren resar i treballar. Els béns del monestir eren l'església de Sant Pere i la seva parròquia, la de Sant Cristòfol de Creixenturri, les terres, els boscos, els molins i els prats que voltaven el monestir, la vila de Puigfrancó, uns quants aous al comtat de Besalú, al Vallespir i al Conflent i els béns llegats per Jaufred. Tot això els va ser confirmat pel rei dels francs, Lluís IV, el 952.

Al llarg dels segles X i XI, el monestir de Camprodon va anar creixent, enriquint-se amb les donacions que feien els comtes de Cerdanya i Besalú. En 965, per cessió del comte Sunifred II de Besalú, passava a mans del monestir la vila rural de Camprodon i tot el seu terme. Els abats estimulaven la gent perquè es decidís a viure en terres del monestir, i així es va formar el poble.

El monestir de monjos de l'orde de sant Benet va ser fundat al segle X en una vall pràcticament despoblada.

En 1017, en Bernat Tallaferro va viatjar a Roma per demanar al papa que expulsés les monges de Sant Joan de les Abadesses i li concedís la creació del bisbat de Besalú. En va tornar amb una butlla a favor del monestir de Camprodon, en la qual el papa confirmava totes les propietats i garantia la immunitat davant el bisbe.

Llavors vingueren uns anys estranys, foscos, durant els quals el monestir va estar unit al de Sant Joan, sota la direcció del bisbe de Besalú, que era, a la vegada, abat de tots dos llocs. L'abadia va ser espoliada de molts dels seus béns. Va acabar amb aquest desgavell la decisió del comte Bernat II de Besalú, que va confiar la direcció del monestir a Moissac, un cenobi del Llenguadoc que formava part de la congregació de Cluny. L'abat de Moissac era parent de Bernat II, i això degué influir en la decisió del comte.

El monestir de Camprodon es va anar recuperant, sobretot a partir del segle XII. Amb

la revifalla, els monjos de Sant Pere varen poder refer l'església, que va ser consagrada definitivament en 1169 pel bisbe Guillem de Monells, de Girona.

Les relacions amb Moissac no eren pas excel·lents. Durant molts anys, des de Moissac arribava el qui seria abat de Camprodon. Havia estat designat allà, i solia ser llenguadocià o francès. Hi havia constants tensions entre ell i els monjos, que provenien en gran part del comtat de Besalú. En 1237, mort l'abat, els monjos varen elegir-ne un de nou sense autorització de Moissac, que el va destituir. El 1314, l'abat francès va concedir que els priors de Camprodon fossin elegits entre els monjos del país. La joia va durar poc, ja que en 1363 Moissac tornà a imposar abats foranis.

El monestir entrà en decadència, agreujada quan, el 1343, va esclatar la guerra entre els reis d'Aragó i Mallorca. Sant Pere de Camprodon va perdre moltes de les seves rendes, i hagué de suplicar al papa que l'eximís de les dècimes durant 20 anys.

En 1460, els delegats de Moissac feren la darrera visita de control a Camprodon. Varen trobar el monestir empobrit, afectat pel terratrèmol de 1428. El claustre era enderrocat, i també l'església; la vida dels monjos no era decent: molts d'ells vivien al poble, fora del monestir; tenien béns i rendes propis i no complien la regla. Eren menys de dotze. Moissac se'n va desentendre una mica, i el procés es va anar fent per si sol. En 1592, Camprodon va obtenir el reconeixement del papa pel que fa a la independència del monestir, que va entrar a la congregació claustral de Tarragona.

El 1655, només hi havia l'abat i vuit monjos que, a causa del mal estat del monestir, vivien en cases particulars. Cada dia els convocava l'abat, i feien oració i la lectura dels preceptes. El 1689, els francesos varen ocupar el monestir i el feren servir de residència dels soldats i d'estable. L'església va haver de ser reconciliada, després,

per tal de poder continuar el culte.

A més a més, el monestir tenia problemes, des de feia temps, amb la parròquia de Santa Maria. Quan es va cedir la parròquia a la congregació, es cediren l'església i les rendes, però no queda prou clara la qüestió de la cura de les ànimes. Es van haver d'establir convenis com el de 1343, que reglamentava els drets derivats dels enterraments, o el de 1389, que legislava el curs i el cerimonial de la processó del Corpus.

En 1820, les Corts varen aprovar un decret de supressió dels ordes i reducció de convents. Sant Pere de Camprodon, malgrat tot, encara es va mantenir fins a 15 anys més tard.

El 1835, amb la crema de convents, els monjos de Camprodon fugiren, espantats, cap a França. Va ser el final del monestir.

Aspecte de l'església de Sant Pere, abans de la restauració.

FIRES I MERCATS

2

A la plaça del Prat s'hi fa mercat cada diumenge. Hi ve molta gent de les poblacions veïnes. És el més important de la comarca.

12

En els temps medievals varen néixer la majoria de mercats de Catalunya. Per a això calia un cert tràfic comercial, i també un moviment de població, un intercanvi de productes i un creixement econòmic. I abans eren necessaris uns factors inicials: l'existència d'un nucli de població prou important com per a generar excedents i riquesa, que s'abocava al mercat, i que aquest nucli es trobés en un lloc bo, que afavorís l'activitat comercial. Per tal que tot això fos efectiu calia, a més a més, una certa estabilitat, un període de pau que permetés el comerç i el guany, i una administració correcta i afavoridora.

Aquestes condicions es donaven en aquell Camprodon del segle XII; el poble havia tingut un creixement econòmic i demogràfic considerables, es trobava situat en una cruïlla de camins que conduïen a França, a la Cerdanya i a l'Empordà, gaudia d'una bona fama perquè era el centre més ric d'una vall força poblada, i, en general, la situació era d'estabilitat. A Camprodon només li feia falta la confirmació del comte-rei, amb la qual el mercat que s'hi celebraria seria del tot legal. Aquesta confirmació va arribar a través del privilegi atorgat en 1118 per Ramon Berenguer III, comte de Barcelona, a favor del monestir de Sant Pere, senyor feudal de Camprodon. El comte concedia permís als habitants

del poble, tant als presents com als futurs, per a celebrar cada setmana, el dilluns, un mercat que seria l'únic en aquell indret, des del coll d'Ares fins al coll de Pòrtules i des del coll Pendís fins al pla de Calm Agre. El comte posava el mercat i tots aquells que hi acudissin sota la seva protecció directa, i feia concessió de seguretat legal a la zona compresa entre els rius Ter i Ritort. Els drets del mercat pertanyien únicament i en exclusiva al monestir, senyor de Camprodon, i de res

no valdrien les pretensions dels senyors feudals.

El mercat va significar per a Camprodon un gran creixement econòmic i una font de riquesa estimable; els pagesos dels voltants hi venien a vendre els seus excedents i a comprar els productes que els calien, fet que va suposar el sorgiment d'una intensa activitat artesanal que ja no s'aturaria amb el pas del temps. A Camprodon hi havia ferrers, teixidors, ollers, blanquers, tintorers, orfebres, fusters, basters, paraires, corders, i el dinamisme comercial atreia els caminants i els mercaders que anaven de pas cap a l'altra banda del Pirineu, que s'aturaven sovint al poble.

Cent trenta anys més tard, en 1250, Jaume I va concedir a Camprodon el privilegi reial

relatiu a la celebració de fira. Les fires tenien un caràcter més ampli que els mercats, i aplegaven gent vinguda expressament des de llocs molt més llunyans. Començaren a ser freqüents, pel que fa a Catalunya, a partir del segle XIII, i la de Camprodon va ser una de les primeres. D'acord amb el reial privilegi, la fira se celebrava cada any durant vuit dies, en el mes de juny, i, seguint el costum de l'època, es feia sota la invocació d'un sant que en seria patró: sant Joan. Precisament, la fira tenia lloc pels volts de Sant Joan, el 24 de juny.

Tots aquells que vinguessin a la fira, fos per a comprar, per a vendre o només per a badar-hi una mica, tenien garantida la protecció que els atorgava el rei, i gaudien d'un guiatge especial que els protegia

Ramon Berenguer III va concedir, en 1118, el privilegi de celebrar, cada setmana, mercat a Camprodon.

personalment, com també les seves mercaderies. És clar que això devia ser la realitat teòrica, i que la pràctica devia ser força diferent per als firaires, exposats als atacs de lladres i saltejadors de camins que s'amagaven pels voltants. De totes maneres, el rei havia establert una multa de 500 morabatins per a tot aquell que contravenís la seva ordre.

Fins fa pocs anys, se celebrava anualment, el dia 15 d'octubre, la Fira de Bestiar, o Fira de Santa Teresa, i pel desembre, coincidint amb el dia 8, es fa la Fira de la Puríssima.

La Fira agrícola-comercial de la Puríssima és un dels esdeveniments econòmic-comercials més importants de l'any.

CAMPRODON, VILA REIAL

3

Camprodon va ser, des de 1250, vila del rei. L'abat de Sant Pere va mantenir certes jurisdiccions.

14

Jaume I va fundar la Ral, prop de Camprodon, en el segle XIII, com a capital de vegueria posada sota jurisdicció reial. Aquesta disposició atreia els habitants de Camprodon, que fugien de les feixugues càrregues que els exigia el monestir com a senyor feudal de la vila. Hi va haver una forta emigració i l'abat va intentar de frenar-la. El 15 d'octubre de 1248 va concedir una carta de franquesa, per la qual els camprodonins quedaven exempts de l'eixorquia, la cugucia i la intestia, entre altres mals usos; la carta regulava de nou les prestacions degudes al monestir. Però tot això no va ser suficient. El rei volia tenir la jurisdicció de Camprodon per a

convertir la vila en cap de vegueria; i finalment els monjos cediren i la van vendre a Jaume I pel preu de 500 sous barcelonesos anuals, i a canvi, a més a més, d'una sèrie de rendes de valor equitatiu que el monarca cedia al monestir i que provenien de la vall de Ribes i de Prats.

Però les discòrdies eren freqüents i va haver d'establir-se un nou acord legal. Era l'any 1251, en què el bisbe d'Elna, Berenguer, i el jutge reial, Bernat de Vich, declaraven que Camprodon seria, des d'ara, senyoriu exclusiu del rei, i concedien al monestir el dret de percebre una indemnització per la cessió total dels drets. Però, tot i

aquests actes legals, hi hagueren problemes entre el monarca i els abats fins que, en 1333, Ramon de Guixà, abat del monestir de Sant Pere, va cedir definitivament i totalment tots els drets i jurisdiccions senyorials sobre Camprodon al rei Alfons.

De fet, però, les coses no havien pas canviat gaire per als camprodonins. Ara que depenien del rei, havien de continuar pagant els censos i havien de complir amb els drets senyorials. Un d'aquests drets era el d'alberg; Jaume I

el reclamava el 6 d'octubre de 1264, quan cedia la propietat útil d'uns terrenys del castell a Ramon i Bernat Planes i a Pere Comte, i feia constar en el document que al lloc s'edificaria una casa apta per a ser ocupada per la seva reial persona i el seu seguici quan visités Camprodon. Havia de ser moblada amb quatre llits parats i tenir una bona provisió de vasos i escudelles.

Amb el domini reial varen arribar a la vila els privilegis; en destaquen, entre d'altres, el donat per Alfons *el Benigne*, el 1333, que permetia que

Llibre de Privilegis, que conté tots els atorgats pels reis a la vila.

Camprodon es regís pel dret contingut als Usatges de Barcelona; el de 1358, que eximia els camprodonins de la lleuda, el peatge, la gabella i altres ordinacions; i el de Carles I, en 1519, que ratificava i confirmava tots els privilegis anteriors i que concedia el dret d'elegir els cònsols municipals per insaculació.

L'elecció es feia així: en un trosset de pergamí, que es cargolava i es posava dins d'un rodolí de cera, s'escrivia el nom dels qui podien ser elegits (un trosset de pergamí per cada nom). Els rodolins es distribuïen, amb un màxim de vuit, en quatre bosses: una per als que podien ser elegits cònsols en cap, una per als que podien ser cònsol segon i una per als de cònsol tercer; a la quarta, que era la comuna, es posaven els rodolins amb el nom dels qui serien consellers. Llavors, es buidava el contingut de les bosses en uns bacins d'aigua i un nen en treia els rodolins necessaris de cada un. Així quedava decidit qui seria cònsol, conseller i mostassaf. Finalment, es feien a la sort tres rodolins, un de cada bossa, excepte de la comuna, i el nom que en sortia era el del clavari municipal.

El fet que Camprodon esdevingués vila reial és un testimoni més de la importància

Unes bosses especials contenien els rodolins amb els noms dels elegibles per al consell municipal. Un nen els treia de la bossa i així sortien elegits.

del poble durant l'edat mitjana i en la política dels reis catalans. Durant el regnat de Jaume I va tenir lloc la pacificació interna del regne i el naixement de l'imperi català mediterrani, així com la nova administració territorial i política, i la consolidació del poder reial. Camprodon va participar directament en el procés de canvi cap a un nou període.

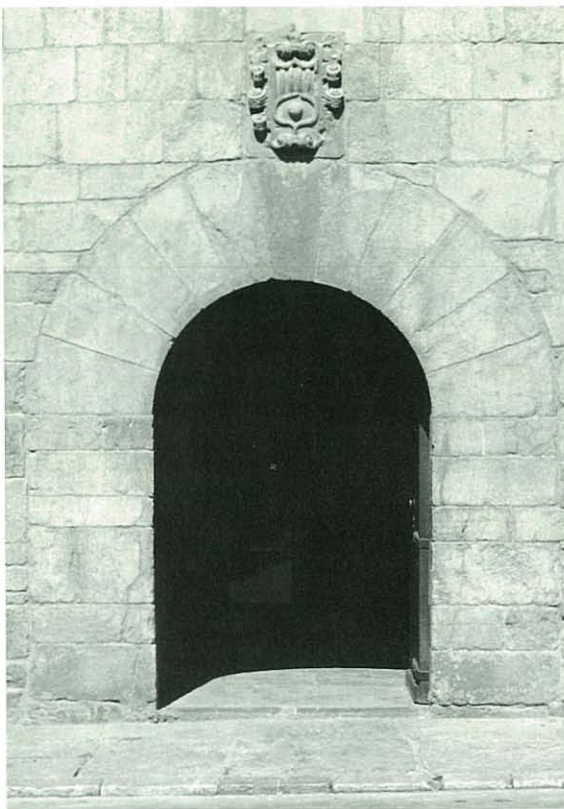
VEGUERS I VEGUERIA

4

16

Al mateix temps que passava a ser vila reial, Camprodon esdevenia cap de vegueria. Les vegueries eren la nova divisió administrativa pròpia de Catalunya, nascuda durant el regnat de Jaume I. De Camprodon en depenien Olot, Ripoll i Vallfogona, entre d'altres nuclis importants.

El veguer era designat directament pel rei i tenia funcions de tipus militar, amb el dret de convocar i dirigir host; de tipus judicial, amb un tribunal propi, la cort del veguer, i també de tipus polític. Normalment, l'ajudaven en les seves funcions alguns prohoms i cavallers, i junts representaven l'autoritat reial al municipi.

Camprodon va ser cap de vegueria per decisió de Jaume I.

La vegueria de Camprodon era de les principals de Catalunya. Però aquesta situació de privilegi no li sortia pas gratuïta al poble: el 1337, per exemple, Camprodon pagava al rei 30.000 sous de moneda barcelonesa a canvi de la ratificació del privilegi de vegueria. Al veguer i als camprodonins els convenia aquest acte legal, perquè començaven a tenir problemes; d'una banda amb el rei de Mallorca, que dominava el Rosselló i volia estendre el seu

poder cap a Camprodon, i de l'altra amb la vila d'Olot, que establia una sèrie de demandes jurídiques i administratives relacionades amb la potestat del veguer de Camprodon. Un privilegi reial de 1405 va legalitzar les pretensions dels cònsols olotins, i a partir de llavors quedà establert que el veguer de Camprodon tindria lloctinent a Olot, amb un poder assimilable al del propi veguer. Cobraria 16 lliures anuals i sempre residiria dins la vila d'Olot. A més, a Olot hi hauria

escrivania, presó i una sala per a celebrar-hi els actes civils.

El càrrec de veguer era poderós i influent i la persona que l'exercia era important arreu del Principat. Per això foren els jurats de Girona qui, el 1405, varen adreçar-se al rei per demanar-li justícia en un cas que pertocava a Camprodon i al seu veguer: el 20 de febrer d'aquell any, mossèn Bergue, veguer de Camprodon, havia estat assassinat a cops de llança, prop de Besalú, per uns homes, deien, "de diabòlich sprit".

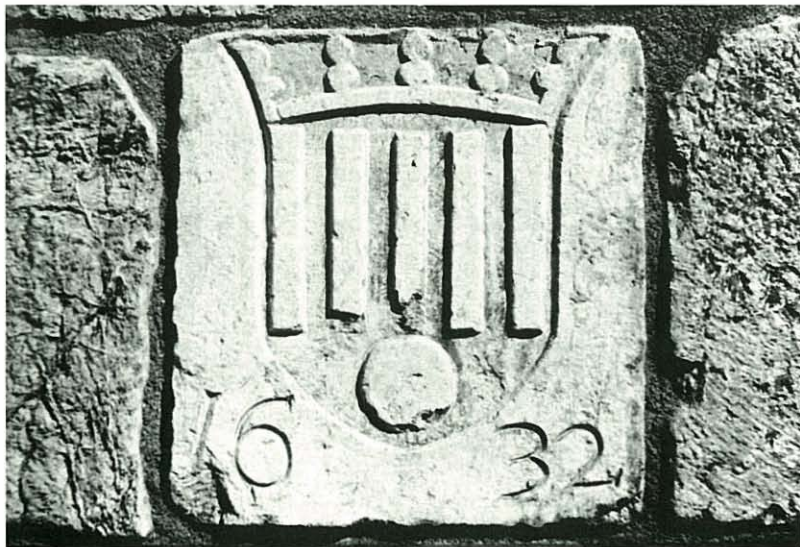
La importància del càrrec de veguer va ser la causa, també,

d'una petició que va fer al rei un síndic de Camprodon, el juliol de 1599. Pere Ladarçet exposava la conveniència que el veguer fos una persona principal i respectada a la vila, i la necessitat de canviar la tendència dels darrers anys, en què s'havia elegit per veguer gent "inferior", la qual cosa era causa de problemes diversos. Pere Ladarçet proposava que no pogués ésser designat veguer ningú que no fos cavaller i, a més a més, major de 30 anys.

El 1635, el veguer de Camprodon tornava a ser notícia; davant el consistori de la Generalitat es presentà Pere Atxer, veí de la vila, i va

efectuar la següent demanda: tres anys enrere, Agustí Fores, donzell, veguer de Camprodon, li havia donat un cop de puny i l'havia empresonat durant 60 dies; també li havia fet pagar 400 lliures de multa. Atxer va denunciar el fet al Reial Consell Criminal, que el va absoldre i va ordenar que el veguer l'indemnitzés, a part de declarar-lo inhàbil per a qualsevol ofici reial. Però, en 1635, Fores havia estat designat veguer de Barcelona, càrrec que va obtenir d'una manera poc honrada. La Generalitat el va declarar culpable, li va prohibir l'exercici de l'ofici reial i el va condemnar per suborn.

17

La vegueria de Camprodon fou abolida, com les de la resta del Principat, pel decret de Nova Planta. Felip V va substituir aquelles jurisdiccions pels corregiments i Camprodon, que passà a dependre del de Vic, comptava amb un lloctinent delegat, l'alcalde major, que residia al poble i tenia poder judicial. L'alcaldia major es va suprimir el 1834 i Camprodon va passar a formar part del partit judicial de Puigcerdà.

La vegueria tenia la seu a l'Ajuntament, on hi havia la cúria reial.

JUEUS A VILA

5

18

A l'edat mitjana, a moltes de les viles i ciutats de Catalunya hi havia una comunitat jueva que coexistia, com a sector minoritari, amb els cristians. Allò que els diferenciava era la seva religió.

A Camprodon hi vivien jueus que constituïen una de les úniques comunitats del Ripollès. Ja hi eren en el segle XIII: en 1273, tenim notícia de dos germans, en David i en Jucef, que, amb permís reial, varen ingressar a la col·lecta de Besalú. La col·lecta era l'organisme econòmic que aplegava les diverses comunitats d'una zona. De fet, els jueus de Camprodon sempre estigueren estretament relacionats amb els de Besalú, fins al punt d'haver-hi una gran

Amb autorització reial, els jueus van establir-se a Camprodon en 1312.

mobilitat entre els membres de les dues comunitats, molts dels quals tan aviat els trobem a Camprodon com a Besalú. Al tombant del segle XIV varen arribar a Camprodon molts jueus francesos, que havien estat expulsats del país veí. En 1312, la comunitat devia tenir ja una certa importància i el rei li va confirmar el permís de residència a la vila.

De fet, però, els jueus camprodonins mai foren gaire nombrosos; M. Grau i Monserrat calcula, entre els anys 1273 i 1420, un total de 30 persones, moltes de les quals no eren ni tan sols de

residència permanent. Tot i el baix potencial demogràfic, la comunitat tenia una sinagoga que, en 1371, necessitava amb urgència una Torà nova, un armariet per a guardar-la (ascaros) i uns bancs nous per als fidels. Tot això es va aconseguir amb els diners d'una taxa que el mestre Mossé i en Samuel Bonsenyor, segurament delegats de l'Aljama, varen imposar als jueus camprodonins, seguint l'ordre del procurador general del comtat de Besalú.

Els jueus camprodonins es dedicaven bàsicament a les empreses del tèxtil, tant de

fabricació com de manipulació (sastres, juponers) i comercialització. També hi havia metges que tant atenien cristians com jueus, com és el cas de mestre Mosé Abraham des Portal, que anava i venia de Besalú a Camprodon exercint la medecina, i de mestre Bonjuhà de Besalú, que residia a Camprodon en 1408, on hi feia de metge. A més a més de les activitats professionals, els jueus camprodonins, com els de la resta del país, es dedicaven al préstec de diners amb interès. Possiblement, els més actius d'entre tots eren en Verzelay de Cabanes, en Vidal Maimó i en Samuel Bonsenyor. Fou de Verzelay de qui va sortir la queixa formulada al procurador general del comtat, quan els deutors no pagaren puntualment els venciments d'un deute. El tracte privilegiat, ben interessat d'altra banda, que les autoritats dispensaven als jueus, és clar en l'ordre del comte, que manà al batlle que detingués els infractors i que es fes justícia, ja que calia que els jueus "sien animats a poblarse en la vila de Camprodon dels quals sabets quel dit senyor comte En Martí aconseguez profit per moltes rahons".

Els jueus eren útils econòmicament, tant per a la casa comtal com per al poble: en Samuel Bonsenyor va

transmetre, en 1370, al procurador del comtat, la quístia anual pagada per la comunitat, que pujava un total de 50 sous. En Vidal Maimó, que en 1371 vivia a Besalú, havia prestat diners a molta gent de la batllia i vegueria de Camprodon, i veient que ningú no el pagava, va queixar-se'n al procurador, que va manar que es fes pagar els deutors.

La fi de la comunitat de Camprodon degué ser força similar a la de les comunitats d'arreu de la Península:

L'expulsió de 1492 va fer desaparèixer els darrers jueus oficials, el culte i les sinagogues. Però molts dels jueus s'havien convertit, ja des d'un segle abans, al cristianisme, i continuaven vivint entre els cristians. Flora, que vivia a Camprodon en 1420, era conversa. De jueva, havia estat casada amb en Vidal Maimó, difunt, i era mare de l'encara jueu Maimó Vidal, habitant de Besalú, que també es convertiria al cristianisme, més endavant, i prendria el nom de Jaume de Santa Pau.

En 1371, la comunitat va pagar un impost extraordinari per a comprar una Torà, un armariet i bancs nous per a la sinagoga.

LA GUERRA DELS REMENCES

6

20

En 1480, mort el rei Alfons *el Magnànim*, va heretar la corona catalano-aragonesa el seu germà Joan, que va esposar Joana Enríquez i fou el pare de Ferran, el futur rei Catòlic. Però Joan tenia un altre fill, el príncep Carles de Viana, que pretenia ser declarat primogènit i únic hereder del tron. Això fou motiu de problemes entre pare i fill, i va ser l'excusa que féu esclatar una revolució que feia temps que es venia forjant a Catalunya.

Les oligarquies urbanes, organitzades en el partit de la Biga, s'aixecaren contra el rei en nom del príncep de Viana i de la Generalitat. De l'altra banda, la Busca aplegava la

noblesa, la pagesia i la Diputació al costat de Joan II.

Un dels aspectes d'aquesta guerra civil, que va durar més de deu anys, fou el conflicte remença, l'aixecament dels pagesos lligats a la terra contra els senyors d'aquella; tenien el suport reial i defensaven la causa del rei Joan. Quan

aquest va pactar amb Lluís XI de França, el conflicte es va fer internacional.

En aquestes circumstàncies, Camprodon tenia molta importància a causa de ser un enclavament geogràfic i fronterer. El poble va restar fidel al rei, i un noble de les contrades, Pere Desbach,

En Verntallat i els remences varen ocupar Camprodon. Durant la guerra, la vila va ser assetjada pel conestable de Portugal.

senyor de Rocabrúna, va lluitar a Girona, defensant la ciutat on es refugiaven la reina i l'infant Ferran. El bisbe de Girona també era reialista, com la majoria dels bisbes catalans; els abats, en canvi, eren partidaris de la Generalitat i procuraven aturar l'aixecament remença, ja que els convents rebien bona part dels beneficis del camp i els convenia mantenir aquella situació.

L'abat de Sant Joan de les Abadesses va ser segrestat, el març de 1463, prop de Camprodon, a la costa del Pendís. Els raptors eren en Mateu Vilamalla, en Joan Clavaguera, en Pere Quintana i l'Antoni Pineda, homes d'en Francesc de Verntallat, cabdill remença de la Garrotxa que havia ocupat Camprodon, el mes d'agost de 1462, amb la seva tropa i la del vescomte de Rocabertí. Com a resposta, el lloctinent Joan de Beaumont va convocar el sometent i l'host general contra els remences i contra tota la vila de Camprodon.

Els remences camprodonins actuaven sovint, i en les seves accions s'hi barrejaven, a vegades, la campanya militar i el bandidatge; un mercader de Sant Joan, en Llorenç Graell, va denunciar, en 1463, que el seu fill havia estat robat pels homes de Camprodon quan

venia de Tegurà, i que li havien pres els delmes i les rendes que havia de portar al monestir santjoanenc.

La guerra anava fent el seu curs: en 1465, el capità de la Generalitat, Joan Ramon Vergós, va ocupar Camprodon, i l'octubre del mateix any el poble fou saquejat per les tropes del conestable de Portugal, elegit rei per la Generalitat.

Finalment, l'aliança de Joan II amb França es va trencar i Lluís XI volgué ocupar el Rosselló i les terres de la

frontera. Els francesos varen entrar a Camprodon en 1469 i intentaren d'atraure's els habitants del poble. Es va llegir un decret que manava obediència al "cristianíssim senyor lo rey de França" com a llur propi senyor. Varen marxar poc després, però havien destrossat el poble i s'endugueren les relíquies de sant Patllari.

Tan malmès va quedar Camprodon que, en 1480, el bisbe va fer publicar una butlla sobre concessió d'indulgències a tothom que contribuís a refer la vila i ajudés a retornar les restes del sant patró.

El 18 d'octubre de 1469 es casaven, a Valladolid, Isabel de Castella i Ferran de Catalunya-Aragó. El mateix any, Joan II signava la capitulació de Pedralbes, com a guanyador, amb la Generalitat. Els remences varen obtenir una mena de feu a les muntanyes. Tot s'havia anat refent, però Camprodon encara en tenia per temps; en 1510 només tenia 500 habitants, que, pobres com eren, varen obtenir permís del rei per a cobrar un òbol a tothom qui entrés al poble, i un diner si ho feien a cavall.

Part antiga de la vila, just a sota el castell. Camprodon era seu remença.

PESTES, TERRATRÈMOLS I AIGUATS

7

Amb l'aiguat, els carrers varen quedar plens de fang i es va tardar molts dies en netejar-los.

22

En 1348, una epidèmia assolava Europa. Els contemporanis l'anomenaren la mort negra i va causar desastres d'una punta a l'altra de continent. En alguns casos, la població va quedar reduïda a la meitat. Camprodon també va patir la pesta.

El mateix any 1348, el rei va autoritzar el veguer, Joan Berenguer de Rajadell, a designar un substitut mentre ell s'ocupava en la feixuga tasca de repoblar les viles i els castells de la vegueria, que l'epidèmia havia deixat despoblats i desolats. I al cap de tres anys, el mateix monarca ordenava al batlle de Camprodon de prendre les mesures pertinents per a evitar l'enderroc de les cases

desocupades des de la pesta i que podien ferir algú.

L'any 1651 els cònsols de Camprodon varen escriure als de Girona, notificant-los que, en contra de les males veus que corrien, "la salut de que gosa esta vila ab sos habitants i moradors es estada de molt temps integra e sensera". Però això va durar poc: en 1654, la pesta arribava altre cop a Camprodon. Els consellers de Barcelona varen demanar al rei que prohibís l'entrada dels soldats que, a causa de la situació de guerra, eren a les fronteres; a Camprodon, "a on actualment és el contagi", hi havia una tropa d'irlandesos empestats. Mentrestant, l'Ajuntament de la vila feia tot el

que podia, per alliberar-la de la pesta; els cònsols es varen reunir, el mes d'agost, al monestir, a la capella de Sant Patllari, i amb tots els camprodonins pregaren al sant patró per tal que els alliberés de la pesta. Varen també treure el sant en processó.

El dia de la Candelera, el 2 de febrer de 1428, a Camprodon va tremolar la terra. L'epicentre era a Olot i el terratrèmol va tenir, segons l'escala de Mercalli, 10 graus d'intensitat. A la vila, segons l'escrivà municipal, Joan Toralles, hi varen morir cent persones. Altres fonts asseguren

que foren dues-centes, entre elles el veguer. Va caure el claustre del monestir i algunes cases del carrer València. El Pont Nou també va quedar malmès. Quan va acabar la sacsejada, es va declarar un incendi que féu cremar la vila entera durant tota una setmana. Els cònsols de Camprodon varen escriure als de Girona, ciutat que també havia patit el sisme, per tal de demanar-los ajuda. Els explicaren la "molt certa e irreparable destrucció de aquesta vila", que era, deien, "tota descabelada". Signaven l'acta el dia 4 d'octubre de 1428, en "la vila que era de Camprodon".

El 4 d'octubre de 1617 feia dos dies que plovia intensament a Camprodon. El Ter i el Ritort es

En 1940, el Ritort va destrossar el pont vell de Freixenet.

varen desbordar, va caure el pont de la Palanca i vuit cases del carrer València s'ensorraren. A la plaça dels Basters l'aigua desbordada va arribar al nivell d'1,90 m. Amb molta freqüència, i quasi sempre a la tardor, les pluges continuades i intenses feren que els rius se sortissin de mare i inundessin el poble. En 1708, el Ter va fer caure les muralles del costat oest, que hagueren de ser reparades.

L'aiguat més fort que ha patit Camprodon és el de 1940; l'aigua arribà a l'alçària de 2,80 m als Quatre Cantons. El Ter va pujar 5 m més del seu nivell normal i el Ritort 7,50 m. Durant els dies 17,

Sant Roc protegia de la pesta.

18 i 19 d'octubre varen caure 352 litres per metre quadrat. El riu es va endur el pont de la Palanca, va deixar mig ensorrats el pont de can Carrera i el de Freixenet, i va malmetre l'escorxador. Va caure el mur de la font Nova i la Central Elèctrica va quedar destrossada. Al mig de la plaça d'Espanya el fang acumulat tenia 1 m de gruix. A les botigues el fang arribava fins al taulell.

Els rius varen tornar a fer de les seves el 1962, quan van caure, en quatre dies del mes de novembre, un total de 368 litres/m², i en 1977, amb 280 litres/m². El darrer aiguat, el del 7 de novembre de 1982, va fer caure el mur del desviament de la carretera de França, i va deixar incomunicat el poble de Setcases. Varen caure 203 l/m².

LES MONGES DEL CASTELL

8

El convent de l'orde de sant Agustí, al costat del castell, va desaparèixer en el segle XVI. A començament del segle XX encara es podia veure l'ermita dedicada a sant Nicolau.

24

El monestir de Sant Nicolau era de monges de l'orde de sant Agustí.

La fundació era molt antiga, hi ha qui diu que dels segles VII-VIII. Estava situat al puig de les Relíquies, al costat del castell de Camprodon.

Les monges no eren gaire nombroses, ni tampoc gaire riques. Devien ser filles de la noblesa de les rodalies, però també hi havia noies de classe molt més baixa.

Les rendes i els béns els provenien majoritàriament de donacions, i a vegades el propi rei les afavoria amb algun llegat, com el de 20 mitgeres de blat anuals, des de 1337.

De fet, la casa del monestir era petita; el bisbe de Girona, en 1346, va cedir a la comunitat unes cases del voltant, a fi que el monestir s'engrandís una mica. Els problemes de terreny, en un lloc com en el que estava situat, devien ser considerables, de tal manera que en 1343 el monestir de Sant Nicolau no tenia cementiri i les difuntes havien de ser enterrades a l'església parroquial.

Tot això portava problemes entre les monges i el monestir de Sant Pere, ja que si bé Sant Nicolau depenia del bisbat, l'abat de Sant Pere reclamava sempre els seus drets de

domini directe, com a senyor feudal amb jurisdicció a tota la zona. Quan el bisbe va cedir les cases a les monges, l'abat va exigir el pagament de 50 lliures pels seus drets, suma que el mateix bisbe trobà excessiva i així ho va notificar al papa. Al cap d'uns anys, en 1350, una colla de monjos de Sant Pere varen profanar i mig destruir el cementiri, recent, de Sant Nicolau. El 1371, i davant l'amenaça de les agustines

d'acudir personalment al bisbe per tal de queixar-se, es va pactar una pau relativa entre monges i monjos, amb intervenció d'un prevere enviat especialment a Sant Nicolau; però els problemes eren massa quotidians com per a aturar-se del tot.

Quant a la vida interna de les monges, no en sabem gaire cosa, tret que es mantenien en gran part de les aportacions que feien les novícies en entrar al convent. D'això es queixava, precisament, en Joan Meus, de Camprodon. La seva dona, Francesca, va decidir de deixar-lo i anar-se'n a Sant Nicolau, i s'endugué amb ella els béns mobles del matrimoni i força diners. Això passava el setembre de 1364.

En Joan va apel·lar al bisbe, que, malgrat l'oposició de la priora, va ordenar a Francesca l'immediat retorn d'ella, i els béns, amb el marit.

Les monges també es discutien entre elles. Algunes, com l'Agnès Calvet i la Caterina Oliveda, no estaven d'acord amb na Floro, la priora, i no obeïen les seves disposicions; això succeïa en 1369.

El bisbe les va haver de cridar a l'ordre. Al mateix temps, però, rebien la seva autorització per a visitar familiars, i a la priora li recomanava que fos una mica

més indulgent, que no difamés les monges i no els posés obediències tan difícils.

El monestir tenia una església, la de Sant Nicolau, al front de la qual hi havia un capellà de la parròquia. Era el confessor de les monges. La relació amb els camprodonins era freqüent; quan es feia una processó s'anava també a Sant Nicolau, i cada any, durant el segle XIV, hi havia el costum de pujar-hi una creu, que hi romania des de la Pentecosta fins a l'Assumpció, la qual, segons creença, protegia el poble de llamps i tempestes.

En 1432, la capella tenia una custòdia d'argent en bon estat, però no hi havia altar i l'edifici no estava en molt bones condicions. De fet, va resultar força afectat pel terratrèmol. Al convent només hi havia cinc religioses.

El monestir va anar perdent força. Les monges eren cada vegada menys, més velles i més pobres. En 1464, el bisbe va decidir que l'Ajuntament es fes càrrec de l'administració de Sant Nicolau. I fou en 1581 quan va arribar, definitivament, la fi. Es va morir la priora, Jerònima Llordat, i quedaven molt poques monges. Les rendes i béns del monestir varen passar al domini de les agustines de Bell·lloc, de Peralada.

Priors i monges de Sant Nicolau

- 1344 Bernanda, *priora*
- 1350 Ava, *priora*
- 1369 Floro, *priora*
Agnès Calvet
Caterina Oliveda
- 1404 Hugueta de Masó, *priora*
- 1432 Constança
Bisanya, *priora*
Aldonça de Maiso
Agnès Oliveda
Elionora de Berques
- 1581 Jerònima Llordat, *priora*

HOMES D'ESGLÉSIA... O NO TANT

9

26

En els darrers anys del segle XIV, la moral del clergat català estava una mica ressentida. El XIV va ser un segle de canvis, de crisi, de pesta, de guerres, i tot això va provocar trasbalsaments i girs importants en les mentalitats.

Aquells canvis, el garbuix de l'època, i ves a saber quines estranyes circumstàncies personals, van afectar en Jaume Om, clergue tonsurat de Camprodon que, cap al 1360, estava del tot convençut que Déu li havia concedit el do d'haver nascut amb dues naturaleses, de manera que era home i dona a la vegada. A causa de l'escàndol que això va provocar, el bisbe de Girona va manar que en Jaume Om

A l'edat mitjana, alguns camprodonins tenien l'esperit encès per la religió.

anés a la capital de la diòcesi, on metges i llevadores l'examinarien per esbrinar si era veritat allò tan estrany que afirmava. Poc després, la relació pública dels fets, manada pel bisbe, deixava ben clar que en Jaume Om era tot un home i que no hi havia cap indicatiu d'hermafroditisme. Perquè tothom en quedés assabentat, se'n va escriure una carta pública amb data del darrer dia del mes d'abril de 1360.

Força anys més endavant, a

Europa va esclatar la Reforma, promoguda per Martí Luter. I els aires nous varen arribar també, potser una mica tergiversats, a Camprodon. L'any 1621, un home que sembla que podria haver estat seguidor de la doctrina luterana va ser detingut a Madrid. Es deia Benet Ferrer i havia nascut a Camprodon el dia 3 de gener de 1579. Els seus pares eren en Gabriel Ferrer i la Margarida, als qui hom acusava de judaïtzants. A Madrid hi havia arribat després de rodar món durant

un cert temps. Havia estat expulsat de dos convents de franciscans, i es passejava per la ciutat amb sotana i demanava almoïna. Aviat va despertar les sospites de la sempre vigilant Inquisició, que el va agafar i el va tancar a la presó, acusat d'heretgia. Li varen tallar, per a vergonya seva, la sotana per sota dels genolls. Mentre era reclòs, un dilluns al matí va assistir a missa, i quan el capellà alçava la Sagrada Forma en l'Eucaristia, li va saltar al damunt i arreplegant l'Hostia la va llençar a terra cridant: "demonio, demonio."

L'escàndol va ser molt gran. Jeroni Pujades qualifica el fet "d'afer diabòlich" i tot Madrid en va quedar ben esglaiat.

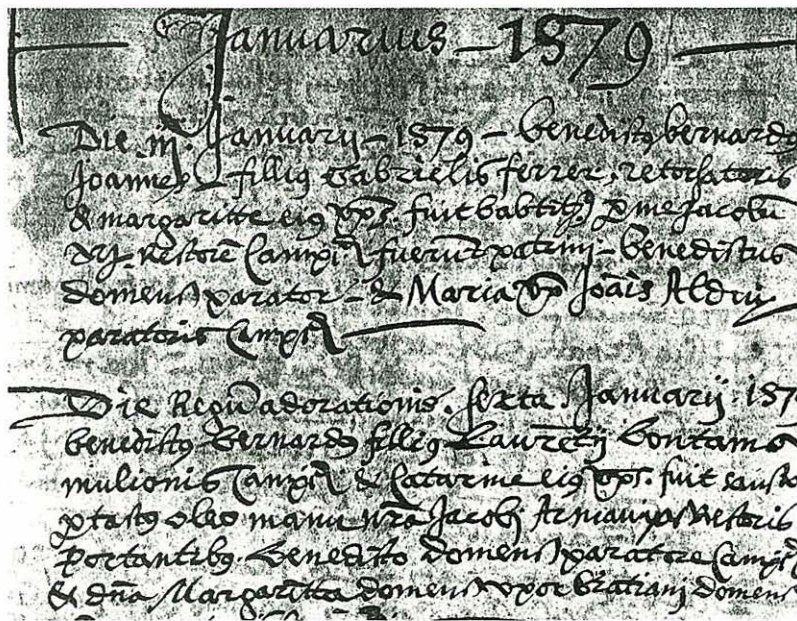
La Inquisició va decretar mort de foguera per a l'heretge, i la pena es va aplicar el diumenge 21 de gener a Madrid, i no pas a Toledo, on normalment tenien lloc els actes de fe. El Tribunal ho va decidir així, ja que "al haber sucedido en esta corte pareció natural que el castigo fuera en ella y con solemnidad, porque en todas partes se supiese". Pujades diu que, en la declaració que va prestar, "dix que era català,

Benet Ferrer va ser enregistrat en el Llibre de Baptismes de la parròquia de Santa Maria, el 1579.

de Camprodó, que's deya (...) Ferrer, que ha sercat tota la Itàlia y que ha poch prengué hàbit de carmelita delcalç en Mataró i lo dexà".

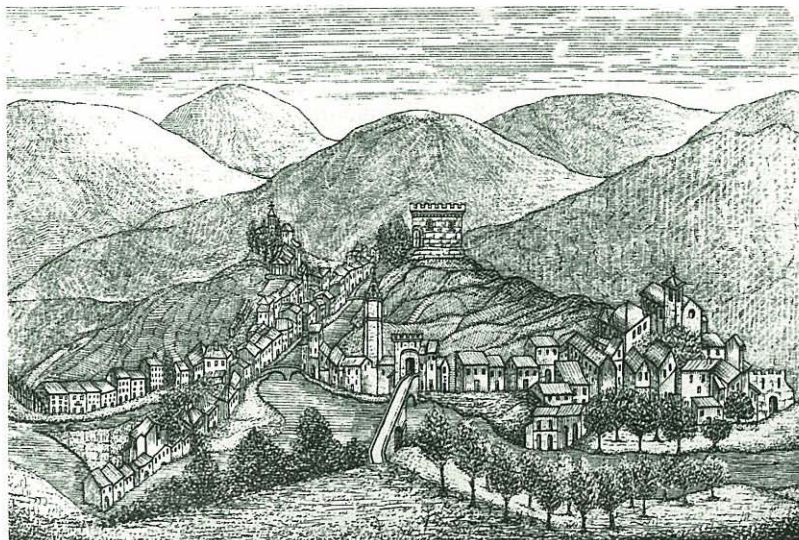
Ferrer, en cap moment no es va arrepentir. La multitud, aplegada al voltant de la foguera, cridava "Viva nuestra sancta fee catholica y muera el hereje"; però uns quants varen arreplegar les cendres del condemnat i les convertiren en relíquies. Es va desencadenar un fet que es pot anomenar de "ferrerisme", de seguidors d'aquella heretgia, que idolatraven Benet Ferrer, màrtir. El cas va portar cua, i a

la Santa Inquisició li va costar força temps i esforç desfer-se del problema. Se'n va parlar temps. El propi Quevedo va utilitzar el cas com a exemple de la maldat dels catalans, per a qui tan poc apreci tenia. Escriví: "Benito Ferrer, que fué catalan y hereje, se vino a Madrid sólo a arrebatarse a un sacerdote la Hostia Consagrada (...) halló semejante sacrilegio jamás disposición, no sólo digo en ánimo de castellano, sino en judaizante, moro ni hereje? (...) en resumidas cuentas, que para cometer actos como los del fraile no existe especie como la catalana".

EL CASTELL DE SANT NICOLAU

10

El castell és un element clau en la constitució del poble, i, a vegades, ha estat idealitzat.

28

Al mig de Camprodon, entre la Vila de Dalt i la Vila de Baix, s'aixeca un turó que encara conserva restes de muralla. És una defensa natural, un lloc segur que servia de protecció, un punt d'observació i de control de tota la vall. Al turó, de nom puig de les Relíquies, s'hi va construir el castell de Sant Nicolau. El nom de les Relíquies ve d'unes suposades restes de sant o santa trobades antigament a l'indret.

La fortalesa es va edificar en el segle XII, quan l'abat del monestir va obtenir permís del rei per a traslladar-se, amb els monjos i els camprodonins, a aquell lloc "més alt i més segur".

En 1249, Jaume I va rebre, junt amb el poble, aquest castell. En aquella època, al turó hi havia una petita comunitat d'artesans i botiguers, que el rei tractava de protegir de la competència dels del poble atorgant-los privilegis especials.

Amb els atacs dels francesos, constants en la història de Camprodon, el castell tingué el seu moments de màxima importància. El primer d'aquests atacs fou el del segle XIII, quan el rei francès intentava envair Catalunya. En 1381, Pere el Cerimoniós va concedir a la vila que gravés amb una taxa especial els aliments, i que amb els guanys restarés el castell, malmès en la guerra contra el rei de

Mallorca. Durant la guerra civil, un destacament va ocupar el castell, i encara en 1510 els documents parlen de l'estat lamentable de la fortificació.

Al segle XVII, el castell de Sant Nicolau va adquirir protagonisme en moltes ocasions: en 1655 l'ocuparen els francesos, que en varen ser expulsats al cap de 4 anys pel general Próspero Totavila i el seu destacament. Els invasors varen tornar el juliol, amb 3.000 cavalls i 5.000 infants, però de nou foren vençuts pels catalans. Els presoners, que eren molts, van ser portats

a Barcelona, on els consellers de la ciutat celebraren la victòria de Camprodon i varen anar a missa, on resaren i cantaren nades.

En 1666, el castell i la vila estaven sota domini espanyol. El governador, el problemàtic Alonso de Tarrecón, va construir els baluards, als quals es van donar noms de sants: de Sant Vicenç, de Sant Patllari, de Sant Ildefons i de l'apòstol Sant Pau. Els baluards es varen fer amb troncs d'arbres que provenien dels emprius de Camprodon i dels pobles veïns: Freixenet (330 troncs), Vilallonga (350), Rocabruna (150), Cavallera (75), Molló (350) i Beget (300), que varen ser donats gratuïtament.

D'altra banda, l'espoli dels camprodonins, per part de l'exèrcit, era evident: els soldats arrencaven les pedres dels murs dels horts, que utilitzaven després en la reconstrucció del castell.

Els francesos varen tornar el 1689, comandats pel duc de Noailles, i prengueren Sant Nicolau. En varen ser expulsats per les tropes del virrei, armades amb bateries i morters, el mateix mes d'agost. Al castell s'hi van trobar 2 peces de bronze, 10 espingardes, 200 granades,

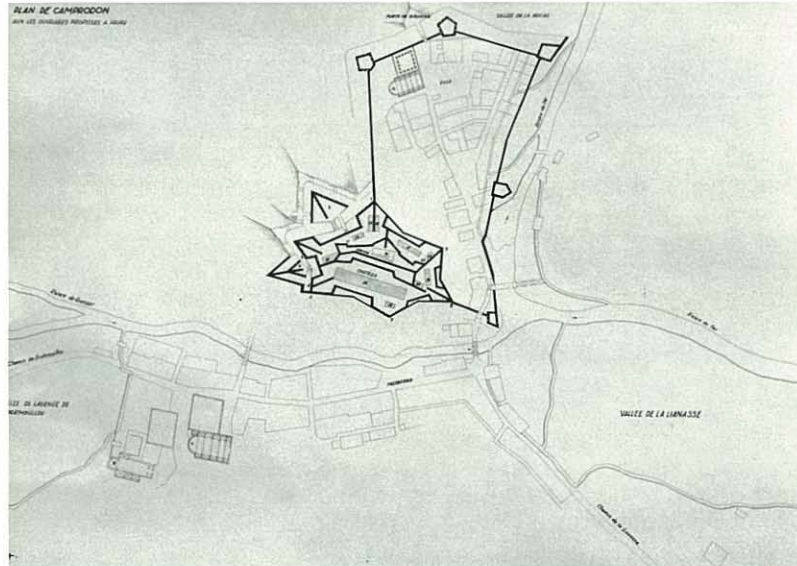
sofre, plom i 15 mines. El virrei va manar que es volés el castell. Camprodon va quedar sense defensa. I això preocupava els síndics i els propis consellers de la Diputació, que demanaren al rei i a la reina que intervinguessin per tal que el castell fos reconstruït, cosa que mai no es va aconseguir.

El castell es torna a esmentar encara, com a plaça forta ocupada per l'exèrcit francès, durant les guerres carlines. D'això en tenim un testimoni ben proper: l'historiador A. Galí, de Camprodon, explica com a vivència personal que, quan el general Burjó, carlí, va assetjar

el poble, ell i molts altres camprodonins estigueren refugiats al castell de Sant Nicolau, des d'on veieren l'arribada de les tropes del general Carbó i la retirada dels carlins.

Avui, on s'havien refugiat els camprodonins atemorits, on feren guàrdia els francesos, on es dedicava a les malifetes Alonso de Tarrecón, hi ha una casa d'estiueig.

El castell de Camprodon va tenir molta importància en les guerres amb els francesos. Quan aquests van ocupar-lo, aixecaren plànols i hi establiren noves defenses.

SANT PATLLARI

11

Va néixer a final del segle V, a la ciutat franca d'Embru, als Alps.

Els seus pares eren membres de la noblesa; el batejaren amb el nom de Patllari. Era un adolescent quan va acompanyar el bisbe de la seva ciutat a l'exili forçós a què l'havien condemnat els heretges, i amb ell va arribar a Viena. Ja adult, el papa va nomenar-lo bisbe d'Embru.

Era caritatiu amb els pobres i tenia el do de la profecia, ja que va augurar la data de la mort del rei i la seva pròpia. Els àngels l'acompanyaven i el protegien sempre. Va morir santament, tal i com havia viscut, l'any del Senyor de 518, quan era papa Felip III

i Teodoric, Clotari i Xildebert regien el país dels francs.

Alguns segles més tard, un monjo de la regla de sant Benet, del monestir de la Portella, a Osona, anava a Roma a buscar algunes relíquies per al seu convent. Arribat a Embru, va decidir que se n'emportaria les despulles de sant Patllari, que era venerat a aquell lloc. Amb aquell tresor va iniciar el camí de retorn; un dia, la mula que guiava es va aturar a Camprodon i no va voler donar ni un pas més, la qual cosa va ser interpretada com un desig

del sant de quedar-se a la vila. Les relíquies varen ser custodiades al monestir de Sant Pere. La protecció de sant Patllari vers el poble es va manifestar de seguida. Es deia que, gràcies a la seva intercessió, va ressucitar un infant que havia estat col·locat al seu altar; que protegia de les tempestes, dels llamps i dels trons, de la pesta i d'altres mals, sobretot del mal d'orella. També se li atribuïen guariments dels ulls malalts. Va començar, així, una devoció mil·lenària envers un sant estranger que va estar proclamat patró de Camprodon.

L'arqueta d'argent que guarda les relíquies del sant patró de Camprodon. És del segle XV.

Els ossos del sant havien vingut de França, i allà varen tornar en 1470, robats per soldats del país veí. L'urna va romandre un temps a Perpinyà, després a Carcassona, a Bellcaire i al castell de Xatillon. Els francesos es varen arrepentir i, finalment, varen tornar les santes despulls a Camprodon. Però les tornaren a robar en 1484, durant la guerra entre França i els reis de Catalunya.

A la font de Sant Patllari hi brollen tres raigs d'aigua, perquè la mula que duia les relíquies va tirar tres guitxes a terra. L'aigua mai no ha parat de rajar.

Sant Patllari protegeix els camprodonins i vetlla pel poble.

Jean de Richiers, senyor de Montgardin, les va restituir als monjos de Sant Pere un cop acabada la confrontació.

El 1793, per a protegir les relíquies de la invasió de l'exèrcit republicà de França, els monjos les varen enterrar a la vall de Bolòs, i allà varen quedar mentre la vila cremava. Altre cop van perillar durant l'atac als convents, en 1835, i per a més seguretat foren

traslladades a l'església parroquial, d'on en tornaren a sortir durant la Guerra Civil espanyola per a anar a la catedral de Girona. En 1939, pel setembre, ja eren altre cop a Camprodon, on encara avui es guarden dins la seva arqueta original, d'argent,

Himne a sant Patllari:

"Sant Patllari, lo nostre Patró,
siau sempre l'alimara,
siau nostre protector,
siau per a tots llum i guia que
il.lumini
nostre món, tots els cors,
el treball i l'esforç
dels homes i dones del poble
de Camprodon i l'entorn".

(Compost per Mn. Joan Soler i estrenat per la Coral Camprodon per la festa major de 1991)

treballada magníficament, que data del segle XV i mostra escenes de la vida del sant i dels seus nombrosos miracles.

A Camprodon, sant Patllari hi té una font que l'honora. Hi ragen tres dolls d'aigua que, diuen, va fer brollar l'ase del bon monjo, la qual, carregada amb les relíquies del sant, voltava per aquestes contrades...

Llegenda o història? Llegenda històrica o història clapejada de llegendes? Tant se val!

A Camprodon es venera sant Patllari com a patró, protector de la vila i dels seus habitants, i per això es fa festa el dia 21 de juny. No fa gaire temps, en aquest dia es ballava el contrapàs i es cantaven corrandes. Avui, es toquen şardanes i es balla la Maniera. És la festa de benvinguda de l'estiu.

LA CONFRARIA DE SANT ELOI

12

*A Camprodon hi
havia una intensa
activitat artesanal.*

32

A l'època medieval varen néixer, als indrets on hi havia vida artesana i comercial, els gremis i confraries. Eren agrupacions d'artesans i treballadors posades sota la invocació d'un sant, que oferien protecció, suport i legalitat als seus membres. Aviat varen esdevenir corporacions obligatòries dels oficis, que es regien amb unes ordinacions internes aprovades pel rei i lligades al govern municipal.

En els pobles petits, com Camprodon, la confraria de Sant Eloi aplegava la majoria d'oficis. A la vila, es posaven sota la invocació d'aquest sant els ferrers, els punyalers, els daguers, els manyans, els clavetaires, els basters,

els beiners, els tragners, els picapedrers, els serradors, els ollers, els mestres de cases, els corders i els mulers. Tots plegats, representats en assemblea per membres destacats de cadascun dels oficis, varen aprovar, el 26 de juny de 1699, les ordinacions de la confraria, que es varen redactar davant de notari, en Vicenç Malet, i varen obtenir el vist i plau dels cònsols de la vila i de Pere Fontanella, que era el batlle i el veguer. Quedaven legalitzats els estatuts que tots els membres haurien d'acceptar i d'observar si volien continuar essent confreres.

Primer de tot, ningú no podia parar botiga si no tenia el títol de mestre en el seu ofici, per la qual

cosa s'havia de passar un examen supervisat per altres mestres del corresponent ofici, i havia de pagar una lliura de plata si era fill de mestre i tres lliures de plata si no n'era fill. Els aprenents pagaven, per aprendre, cinc sous de plata a la confraria. Lògicament, no es podia ser mestre sense haver estat abans aprenent.

Els confreres que eren elegits pabordes, no s'hi podien negar. I durant un any s'havien d'encarregar dels comptes i les recaptacions del gremi, que lliuraven anualment al cap de vuit dies de la festa de Sant Eloi. Sots pena de pagar una multa d'una lliura de plata, si algú era designat per la confraria com

a representant, havia d'acceptar el càrrec i complir amb el seu paper. Tots els membres estaven obligats a combregar sempre que hi havia una celebració especial per a la confraria. Si un d'ells necessitava diners, l'associació l'havia d'ajudar amb el fons comú, i si no n'hi havia, els pabordes podien imposar una quota especial.

La confraria tenia el dret de rebre, de qualsevol persona que vingués a vendre a Camprodon, quatre sous de plata. Sempre que un dels confreres o confrasses moria, se li deia una missa especial a la capella de Sant Eloi

de l'església parroquial. A les processons, un confrere elegit anualment era l'encarregat de portar la bandera de Sant Eloi. El dia del patró tothom havia de pagar dos sous de plata.

Amb aquests estatuts quedava regulada la vida interna de la confraria, els aspectes relatius al treball i a la legalitat i també, en certa manera, la moralitat dels artesans de Camprodon.

I diu la dita popular: "Sant Eloi, quan era petit era noi; de mitjà, va ser manya; de mitjancer, va ser ferrer; i de gran... va ser sant."

Sant Eloi és el patró dels ferrers, els daguers i els argenters des dels temps medievals.

**GOIGS EN LLOANÇA DEL GLORIÓS
SANT ELOI**
PATRÓ DELS METAL·LURGICIS DE GIRONA

Duit vostra llum irrodia amb celestial respland, pel camí agureu-mos guie
Sant Eloi, nostre Patró
L'imoges us vegè néixer amb deit vos treball et ceteri vostra ma creu ser pel metals elaburar
Viscote nom el vent envia fins vostre rei i senyó
Del camí agureu-mos guie

El rei vol pretese sella pel seu cavall preferit i, per fer tal maravella, vobis essec accellit.
Amb coratge i alegria vos emerdre la labor
Del camí agureu-mos guie

En el terme que us fixaren l'enàrcic fou acabar i els obreres admiraren en treball les delcias
La vostra fama corria d'obrar l'argenter millor
Del camí agureu-mos guie

Els obreres que compoven al pes de fer que hi ha centat, amb gran murxavata troben que els ha mica quantitat
En vostre obr no hi havia ni la mica l'amicicio
Del camí agureu-mos guie

ANXIII EUN DIGNO. ET DONASTI EUN

L'encusa, pel mall tocada, en campena s'hi tenat que, per un angel brandada, magistric nous ha donat
Bàcul en la ma us flura per miracle del David
Del camí agureu-mos guie

D'almes per les hereses de la pa no creiental, amb nos-mos, d'ama i encendit, es gravent-les en l'esmatl
T'eliet tan plé d'harmonia no trobava parit
Del camí agureu-mos guie

Quan en la sia enforquida el cavall crida espantat, vos el guie per la brida amb vostre bítol d'acurat
Des de llavors pol fer via per camins plens de claró
Del camí agureu-mos guie

En el Metall de Grona que, seguit vostre ofanya tenen per gloria i corona esser ferventa orqueja, fructual amb alegría
En el llav amb orqueja
Del camí agureu-mos guie

Dax vostra llum orreda amb celestial respland, *Del camí agureu-mos guie*
Sant Eloi, nostre Patró,
SUGAN LOCUM INQUIT RUM

OREMUS

Da quoniam, omnipotens Deus, et beati Eloi, confessoris tui, officio serventem salutem, et devoti-
tione multo magis, et in digne. Per Christum Deum patrem. Amen

M. de GIRONA. M. de LA BARRA. M. de LA BARCELONA. M. de LA BARCELONA. M. de LA BARCELONA. M. de LA BARCELONA.

Confreres de Sant Eloi en 1699

Joan Cabanach, *daguer*
Joan Bertran Petit, *baster*
Joan Borrasser, *muler*
Antoni Hortolà, *mestre de cases*

Presidents anuals de la confraria

Pere Coma
Josep Sentenach
Joan Galceran
Josep Rovira
Francesc Torrent

Ferrers

Jaume Mirambell
Josep Mirambell
Ponç Lacot
Ponç Cabanach
Patllari Solà

Daguers

Jeroni Labrunyà,
major de dies
Josep Bertran Petit
Pere Joan Faura

Basters

Joan Bigu

Ferrer de claus

Jaume Pujol
Benet Pujol
Joan Pau Verd
Raimon Llidera
Bernardí Lacot
Llorenç Guillaumes
Patllari Borrasser
Salvador Tomàs
Bernat Gomar
Gabriel Sitjar
Gaspar Seguí
Francesc Pena
Benet Bertolich

Mulers

LES ERMITES

13

34

Sant Antoni de Pàdua és un sant al qual els camprodonins tenen molta devoció, ja des de temps antics. Se l'invoca contra les caigudes amb l'expressió de "Sant Antoni, guarda'm de caure!", i també en els casos dels infants que es retarden en el parlar.

Sant Antoni, a Camprodon, hi té dedicada una ermita, i una muntanya porta el seu nom. L'ermita és, precisament, al damunt de la muntanya, a la part nord-est del poble. Quan es va edificar, en el segle XVII, la muntanya es deia de Cabrià. En Llorenç Guillaumes, que era sacerdot, i en Francesc Dedéu, varen aconseguir l'autorització de la propietària,

Maria Alentorn i Sivilla, per a edificar-hi la capella, que va ser consagrada el 1679.

Llavors varen venir les guerres amb els francesos. Sant Antoni era un lloc estratègic i, segons diuen, hi havia un pas que, a través del torrent del Turul·lula, conduïa fins a la torre del Coll, molt a prop del castell. Espanyols i francesos es barallaven per controlar-lo, i a resultes de tot això l'ermita va ser destruïda. Vers el 1700, els camprodonins varen aixecar una altra ermita en honor al sant, i ho varen fer a la muntanya de davant, que era propietat comunal. De tot el relacionat amb les obres se'n va encarregar un Patronat, constituït pel rector, l'abat de

El santuari de la Mare de Déu del Remei s'aixeca al lloc de Creixenturri.

Sant Pere i dos cònsols de la vila. El Patronat va desfer-se el 1928.

A Sant Antoni hi havia un ermità que tenia cura de la capella i en restaurava els desperfectes. Disposava d'un hort i podia fer llenya als boscos dels voltants. Hi havia el costum que tothom que matava el porc pujava a l'ermita un peu de l'animal. De cada tres peus, dos eren per al sant i un per a l'ermità, que en feia sopa per a tothom el dia de l'aplec. Vivia a l'ermita, fins que el 1890 va començar a viure a la vila. El darrer va ser en Pere Pastor, que va plegar el 1928.

L'església era del segle XVIII. El 1860 es va esquarterar tota la volta, que hagué de ser restaurada, i en 1936 va patir un incendi. La darrera restauració l'han feta els Amics de Sant Antoni, un grup d'homes de Camprodon i de fora que es varen dedicar, voluntàriament i amb gran disposició, a refer tota la capella.

A Sant Antoni s'hi va el dia del sant, el 13 de juny, i l'aplec resulta molt concorregut.

A la sortida de Camprodon en direcció a Sant Pau de Segúries, pel costat esquerre de la carretera, es veu una església amb dues torres esveltes que acaben amb agulles. De lluny és més bonica que de prop. És el santuari de la Mare de Déu del Remei i es

troba situada a Creixenturri.

Tot va començar amb un castell. Era una de les dues defenses de l'entrada del poble, l'altra era la torre Cavallera, i en 1245 va ser donada pel rei al noble Raimon de Puigpardines, amb la condició que en reparessin les muralles. Elvira de Puigpardines es va casar amb Guilbert de Cruïlles, i tots dos varen cedir el castell al monestir de Sant Joan de les Abadesses, en 1381. El 1428, el terratrèmol ho va destruir tot. Es va reedificar, i s'hi va construir l'oratori. El terme era el de Sant Cristòfol, parròquia que comptava, en el segle XIV, amb 48 cases, la rectoria i l'església. En el segle XV, la parròquia va passar a ser sufragània de la de Camprodon. El 1554, el castell de Creixenturri era un

Els camprodonins veneren molt sant Antoni. Cada any, a l'ermita s'hi fa un aplec el dia 13 de juny.

lloc decadent, utilitzat com a refugi pels bandolers, i el rei el va fer enderrocar. A l'oratori hi havia una talla de fusta d'una Verge, romànica, que va ser traslladada a l'església de Sant Cristòfol i va passar a ser venerada sota l'advocació de la Mare de Déu del Remei, pels remeis que havia proporcionat a la gent de la comarca. En 1812, la família Mariner va decidir d'erigir una església en honor a la Verge del Remei, que és, amb pocs retocs, la que ha arribat fins als nostres dies.

La talla de la Verge és una reproducció. L'autèntica, del segle XIII, es guarda a la parròquia i es treu només el dia de l'aplec, que s'escau sempre en el segon diumenge d'octubre.

Sant Antoni és la muntanya amb més tradició de totes les que envolten Camprodon.

ELS PARAIRES

14

Els paraires foren els primers industrials de la llana. A Camprodon hi havia una confraria de paraires molt important durant l'edat mitjana i la moderna.

36

A l'edat mitjana els empresaris de la indústria llanera rebien el nom de paraires; s'encarregaven de comprar la llana, distribuir-la entre els cardadors, els filadors i els teixidors, i, acabat el procés, reprenien l'aprest i es dedicaven a la seva comercialització.

A Camprodon, la indústria del tèxtil tenia una tradició antiga; els draps de la vila gaudien de bon prestigi arreu de Catalunya i a l'estranger, i fins havien estat de consum reial: el rei Joan I va encarregar, per al seu esponsalici, 40 draps vermells *de Camprodon*. Els paraires camprodonins formaven un grup important que, en 1339 va rebre

autorització reial per a constituir-se en confraria sota el patronatge de l'Esperit Sant. Fins i tot regulaven bé la jornada laboral: el 7 d'agost del mateix any varen aconseguir que el rei prohibís de teixir els vespres amb llum d'espelmes, així com de començar la jornada de treball abans de matines. Eren gent rellevant, ben relacionada a Barcelona. Alguns eren membres de les grans companyies, com la del Tiny, de la qual en Pere Fuster, paraire de Camprodon, n'era escrivà en 1351. Cobrava 28 lliures l'any i tenia poder mercantil, conferit pels socis de la companyia. Durant un any hauria de "rebre e procurar tots los bens del tint". L'Arnau Alberic, també paraire de

Camprodon, era, en 1395, "mestre major e regidor del tint" de Barcelona i cobrava, per aquest càrrec, 200 lliures l'any. Portava el control dels colors que s'utilitzaven, del nombre de draps i canes que es tenien, i també el nom dels paraires que aparellaven els draps.

Els paraires de Camprodon estaven organitzats en gremi, i pagaven impostos i taxes derivats dels drets de manufactura i de comercialització. La confraria

tenia el dret de marcar (plomar) els draps confeccionats a la vila; per això pagava l'impost de la "bolla del plom", que en 1433 pujava a sis florins d'or.

L'organització vetllava per mantenir la legalitat en la producció, i el juliol de 1671 va proclamar unes ordinations per tal que ningú no gosés treure del poble cap drap, baieta o altra peça de llana que no hagués estat plomada, fet que comportava el pagament d'uns drets per part del productor.

En el segle XVII, la confraria dels paraires de Camprodon era coneguda amb el nom de la Minerva i estava organitzada de manera gremial, amb uns estatuts que permetien el control de la producció i un cert proteccionisme. Segons privilegi concedit pel rei en 1579, ser mestre paraire comportava el pagament de 50 lliures a la confraria. Només així hom podia parar botiga i tenir aprenents. El gremi cobrava un sou per drap produït fora de l'organització, de la qual quantitat quatre diners es quedaven a les arques i vuit diners eren a benefici de la capella. Els membres havien d'obeir les ordinations, anar a les reunions de caràcter secret, assistir als enterraments d'altres membres, acompanyar

el Santíssim i restar fidels en tot a l'associació. A canvi, tenien certs privilegis. En 1749 hi havia trenta mestres paraires a Camprodon. En el segle XIX les normes i l'organització gremial encara regien la vida dels paraires camprodonins, els quals continuaven gaudint de certs privilegis. Un d'aquests privilegis era el d'estar exempts d'anar a files, si hom era mestre i cap de casa.

Els paraires van desaparèixer amb l'arribada de la indústria. Des de final del segle XIX es varen instal·lar a Camprodon fàbriques de tèxtil que

funcionaven amb electricitat i produïen en gran quantitat. La primera va ser la d'Ignasi Casabó, el 1870.

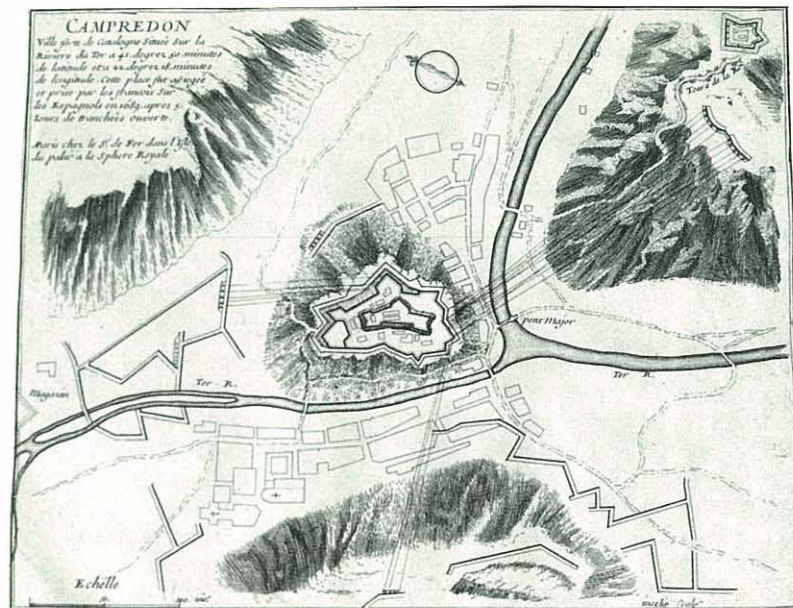
En els anys vint hi havia tres indústries que fabricaven teixits: La Geronés (abans Ignasi Casabó), que feia cotó i draps; la d'Isidre Iglésias, que fabricava ris, i la d'Estebanell i Pahissa (abans Matabosch). Donaven feina a unes cent persones. Més endavant es va instal·lar una fàbrica de sacs i arpilleres, La Camprodonense Textil, S.A. En l'actualitat, cap d'aquestes indústries funciona a Camprodon.

La força de l'aigua dels rius del poble s'utilitzava en el procés de fabricació de flassades, mantes, barretines i altres peces de llana.

EL CAPITÀ CASTELLÀ

15

Al castell hi havia una guarnició espanyola comandada per Alonso de Tarrecón, que cometia constants abusos contra els camprodonins.

38

En el segle XVII, l'absolutisme dels reis de Castella provocava revoltes i malestar a Catalunya. Enmig del conflicte internacional de la Guerra dels Cent Anys, el país era un punt estratègic, on venien les tropes reials a fer la guerra. La soldadesca, per ordre del rei i del comte-duc, s'allotjava a les masies i als pobles, i la gent l'havia de mantenir sense queixar-se. Sovint havien de suportar excessos, descontrols, abusos i vexacions. Eren temps d'ideals gloriosos, de bandolers i de segadors.

Camprodon era un punt de foc en aquell conflicte. A la segona meitat del segle XVII, el castell de Sant Nicolau va ser

reconstruït i allà s'hi va instal·lar una guarnició espanyola capitanejada per Alonso Tarrecón Peñalosa, que permetia que els seus soldats cometessin tota mena d'abusos contra la població i els seus béns: destrossa dels camps, robatoris diversos, intimidacions, amenaces, atacs, etc. Ell, particularment, va ser protagonista d'una sèrie de fets que varen aixecar una forta protesta popular, que els cònsols i el veguer varen intentar de fer arribar al virrei en un procés judicial presentat en 1668.

Alonso Tarrecón insultava i agreujava sense miraments els ciutadans i la gent del poble; feia un any que havia

agredit el metge, Joan Roca, perquè no s'avenia a les seves ordres i disposicions. El va tractar públicament de "traidor, cornut, gavatx, miquelet i bagant" i el va empresonar al castell. Al veguer també el va insultar, dient-li "picaro, cornudo, gavatxo" i el va amenaçar de matar-lo a bastonades. Com que aquell va gosar queixar-se'n al rei, el fill del governador el va agredir un dia, sortint de missa, amb l'espasa, i quan la gent va acudir a socorre'l, va baixar del castell un batalló de mosqueters que va atacar

tothom i "fou misericòrdia de Deu nostre senyor no averhi un gran scandal". Don Alonso també la va emprendre contra en Francesc Ferrer i, tot i que era monjo, quan aquest va intentar de queixar-se de la conducta dels soldats, li va dir que si no fos religiós el tiraria al riu lligat d'una pedra.

A més a més de tots els abusos, els soldats "renegaven de la Nació Catalana", deien els camprodonins.

El veguer i els cònsols varen pujar al castell per a demanar explicacions i canvi d'actitud, i el governador va respondre que els soldats feien molt bé de fer tot allò que feien, i que tenien la seva total autorització. A més a més, va amenaçar tothom que gosés corregir les accions de la tropa i d'ell mateix, dient que els cremaria tots, el poble sencer, doncs tenia poder i força per a fer-ho.

Alonso Tarrecón tenia una opinió ben particular i despectiva dels catalans i dels camprodonins, i advertia així a un aristòcrata català: "tant consols com paysans tots son uns traydors picaros gavatxos bagants" i li recomanava que no se'n fiés de cap, "ans que es garde mas dels naturals dexa vila que dels mateixos gavatxos". Uns dies abans, amb amenaces, havia obligat els veïns del poble a pujar aigua al castell.

Deixant a part tots els excessos, el capità no era gaire honest amb la seva feina ni amb la seva pàtria; es beneficiava de l'estraperlo i permetia als camprodonins que anessin a vendre productes als enemics francesos que estaven tan a prop. Els calia, això si, pagar a don Alonso un ral de cada quatre obtinguts com a benefici.

Una de les torres del castell, l'única que queda dreta. Alonso de Tarrecón va fer construir els quatre baluards de la fortificació.

39

La queixa formal va quedar enregistrada en el llibre del notari de Camprodon, Benet Blanc, i la va signar el batlle, en Lluís Coromina. Però no va servir de res, i el poble va haver de continuar suportant els excessos de l'exèrcit castellà i del seu comandant, al qual, malgrat tot, li degué la reforma i refortificació del castell, amb la construcció, en 1666, dels quatre baluards nous.

En temps de la Guerra dels Segadors, a Camprodon es va emetre moneda pròpia, del poble.

LA MOSTASSAFERIA I EL MERCAT

16

Alguns productes de mercat no eren fàcils de trobar a Camprodon. En els anys cinquanta l'agutzil feia el pregó de la "crida del peix", amb el qual anunciava la mercaderia del venedor ambulat que havia arribat al poble.

40

Els mercats tenien, antigament, un règim intern que n'assegurava la legalitat i la de les tasques comercials que s'hi realitzaven. La llei venia imposada pel mostassaf, el funcionari municipal encarregat del control de tot allò relatiu al mercat i al seu funcionament. Es tractava sempre d'un home de certa posició, teòricament insubornable, elegit pel consell municipal. Cobrava drets als venedors i comerciants, i també drets derivats dels pesos i mesures que s'havien instituint oficialment. La concessió de mostassaferia li venia, a la població, per privilegi reial, i el radi d'acció del mostassaf afectava moltes de les viles i llocs dels voltants.

Camprodon tenia mostassaferia des de temps antics. En 1519, el rei va concedir que el mostassaf de Camprodon pogués exercir el seu ofici en les mateixes condicions i drets que els de Barcelona i Girona, fet que destacava la rellevància de la vila i del seu comerç. En 1630, el consell municipal va comprar al senyor Descatllar les mostassaferies de Llanars, Creixenturri i Bianya, que quedaren incorporades a la de Camprodon, pel preu de 1.000 lliures. El tracte comprenia també el dret de la vila a vendre pa, carn i altres provisions en aquells llocs, així com de tenir-hi fleca, carnisseria, taverna i hostal.

Una de les competències del mostassaf era la de revisar, cada any, els pesos i les mesures; aquests no es varen institucionalitzar a Catalunya fins a 1585, quan el rei, a les corts de Montsó, va decidir que s'acomodessin tots els de Catalunya al sistema de Barcelona, a fi i efecte de "llevar molts i notables inconvenients que resulten de haver-hi diversitat de pesos, mides i mesures". Per això es va crear una comissió central,

que designava una subcomissió per a cada vegueria; aquesta subcomissió estava formada per tres membres, un de cada estament, que s'encarregaven de fer l'escandall i la reducció de les mesures de la vegueria a les unitats barcelonines.

Per a la vegueria de Camprodon es varen designar fra Pere Albareda, prior del monestir de Sant Pere, per part de l'estament eclesiàstic; l'il·lustre Josep Montagut i Vallgornera, donzell, pel militar; i mossèn Nicolau Toralles, notari de Camprodon, pel reial; també s'hi va incloure un altre notari, Bernat Francolí. Els comissaris varen començar a treballar el dia 14 de març de 1592, a l'Ajuntament, on s'hi varen portar els patrons dels pesos i de les mesures per a

La mostassaferia

Taula d'equivalències:

CAMPRODON	BARCELONA
1 càrrega de blat (= 2 mitgeres)	2 quarteres, 4 quartans i 1 quarteró
1 mitgera (= 4 quartons)	9 quartans, 1 quarteró i 16/24 de quarteró
1 mallal de vi (= 6 quartons)	4 quarters
1 cana	8 pams i 3/4 de pam
1 lliura	13 unces i mitja

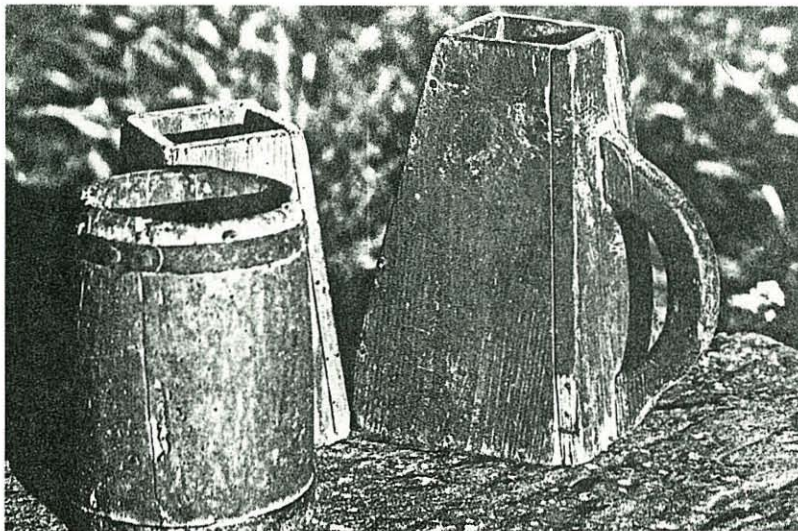
Sistema de pesos i mesures a Camprodon abans de la reducció:

1 càrrega = 3 mitgeres	(pel gra)
1 mitgera = 4 quartons	
----- mesures	
1 mallal = 6 quartons = 2 mitjos mallals	(pel vi)
1 bóta = 4 mallals	
1 quintar = 104 lliures	----- Pesos
1 rova = 26 lliures	

procedir a la reducció i acomodació. A Camprodon es mesurava el gra per quartons i el vi per mallals, igual que l'oli.

La unitat de pes era la lliura, i per a medir robes i teles s'emprava la cana. El dia 27 de juny del mateix any 1592, els comissaris havien acabat la seva feina i varen fer pública la reducció; en això hi va intervenir en Pere Ribes, com a "calculador", i en Pere Carbonell, com a "afinador" dels nous pesos i mesures. Ara, el sistema emprat a Camprodon era perfectament coincident amb el de Barcelona.

Abans de 1585, Camprodon tenia el seu propi sistema de pesos i mesures: per al gra, els líquids o els teixits.

ELS ALCALDES MAJORS

17

Des de 1714, a Camprodon hi havia un alcalde major. L'alcaldia tenia la seu a la plaça d'Espanya.

42

A la darrera del segle XVIII, Camprodon era un poble que comptava amb 1.690 habitants, pertanyia al corregiment de Vic i tenia alcaldia major, segons la reforma administrativa del decret de Nova Planta. Els carrers eren amples i ben empedrats, entre els quals destacava el carrer de València. L'abat Trelles, del monestir de Sant Pere, havia aconseguit treure el poble de la misèria en què es trobava a causa dels darrers atacs dels francesos. Hi havia, a més del monestir, l'església parroquial de Santa Maria, on es guardaven les relíquies de sant Patllari, i el convent dels carmelites calçats, que tenia,

a l'interior, una pila de marbre vermell procedent de les rodalies. Al poble hi havia tres fonts públiques, d'aigua abundant, i tres ponts sobre el Ter. També hi havia quatre molins fariners i tres batans. L'hospital tenia bons llits, però la presó era un desastre. La casa de l'Ajuntament era bonica i estava en bones condicions, i s'utilitzava encara la maça antiga en les cerimònies solemnes. El castell estava tot enrunat, però les cases estaven en força bon estat. La carnisseria estava ben situada, i si hagués estat decentment atesa, fóra excel·lent. Al poble hi havia una escola per a nens, però l'educació de les nenes era

lliure, no exigida. La gent de Camprodon era molt agradable.

Tot això va escriure, de Camprodon, en Francisco de Zamora, que l'any 1787, i com a "Alcalde del Crimen" de la Reial Audiència de Barcelona, va passar uns dies del mes d'agost a Camprodon, lloc de parada en el viatge que feia arreu del Principat.

El 7 de setembre d'aquell mateix any, l'alcalde major de Camprodon, Vicenç Rovira, escriví una carta a l'esmentat Zamora, en la qual demanava que li facilités els mitjans per a

fer algun mèrit personal en el servei d'ordre públic.

Els alcaldes majors eren funcionaris governamentals, designats pel rei, que tenien atribucions judicials i administratives. Eren homes lletrats, provinents de la burocràcia, i és ben possible que, com a tal, en Vicenç Rovira s'avorrís mortalment a Camprodon, on, malgrat la riquesa, la industrialització, el bon clima i l'aire fresc, no hi devia haver gaires coses a fer. Aquest era un dels problemes en l'administració d'aquell temps; els alcaldes s'absentaven molt sovint del poble, i això provocava queixes continuades dels camprodonins, que es quedaven llargues temporades sense cap autoritat i sense ningú que administrés justícia. Els funcionaris absentistes al·legaven que Camprodon era un lloc molt remot, i d'accés difícil. Per a solucionar tot això, en Rovira va elaborar un projecte, que va presentar a l'intendent general de Catalunya un any abans d'escriure a Zamora, en el qual

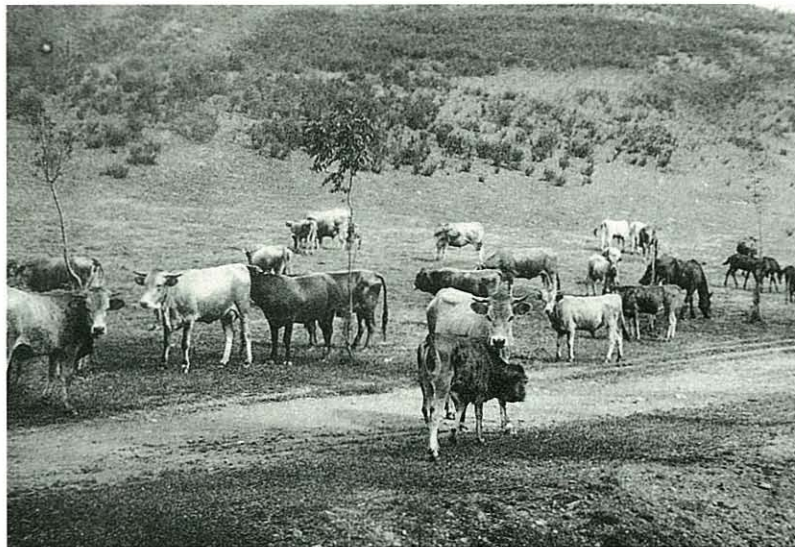
Camprodon era un poble petit, rural i sense gaires entreteniments. No era un lloc per a fer-hi carrera política, i els alcaldes majors no hi volien anar destinats.

proposava la construcció d'una carretera que unís Camprodon amb Vic i, d'aquesta manera, amb Barcelona.

La carretera, deia Rovira, permetria que l'arribada a Camprodon fos molt més fàcil, i suposaria la vinguda a la vila de molta més gent, fet que repercutiria en l'economia municipal. Vicenç Rovira parlava, ja en aquells temps, de turisme a Camprodon quan, referint-se als futurs visitants, deia que "unos vendrian con motivo de tráfico y comercio y otros a tomar aguas y ayres saludables". De fet, l'estiu de 1785 ja hi havia hagut al poble 43 forasters, nombre molt

considerable si tenim en compte que parlem del segle XVIII. En aquells anys, Camprodon era el cap dels 52 pobles que tenia el partit, estava a dues hores de la frontera i tenia un terme municipal molt petit. Era prou evident la necessitat d'unes bones comunicacions amb Vic, Ripoll, Barcelona i Girona, que potenciarien el comerç, la indústria i la vida en general del poble.

Com Zamora, Vicenç Rovira feia ressaltar, en parlar de Camprodon, la seva important indústria del tèxtil i la manufactura de la llana, i la necessitat imminent de mantenir les fàbriques actives.

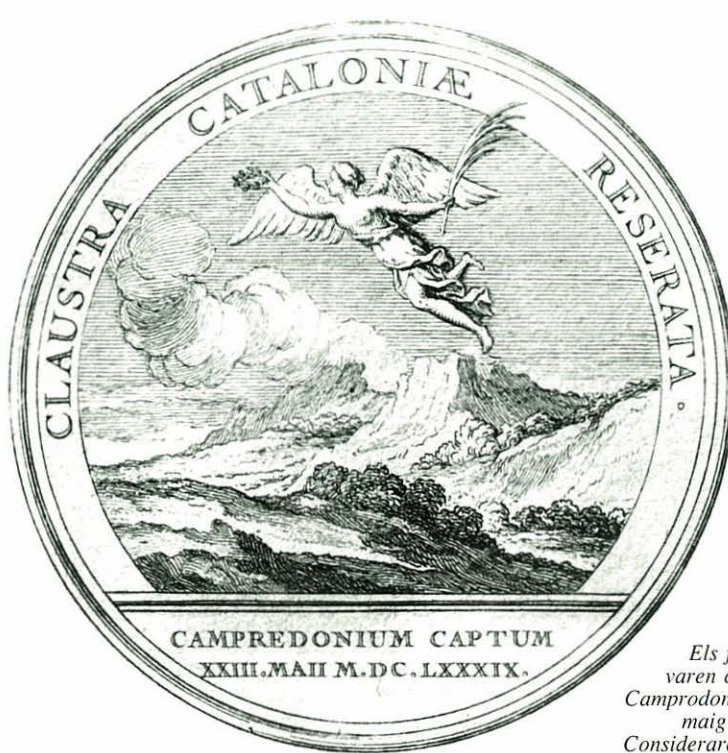

QUE VÉVEN ELS FRANCESOS!

18

44

Els atacs i els setges que Camprodon ha patit per part dels francesos són nombrosos, i comencen ben aviat en la seva història. La primera por per aquells veïns tan propers i tan llunyans alhora, es reflecteix, sense gaire raó ni sentit, en la petició que l'abat de Sant Pere va fer, en el segle XII, al rei. Era la petició de poder traslladar-se, amb els camprodonins, al puig de les Relíquies, un lloc més fort i més segur que els defensaria d'un hipotètic atac dels heretges albigesos. Llavors vingueren la invasió de 1464, com un reguerol de la Guerra dels Remences, quan els soldats del rei de França es varen emportar les restes de

sant Patllari i deixaren Camprodon empobrit i reduït a menys de la meitat en la seva població; la de 1658, que acabà amb la gran derrota dels francesos per part de les tropes de Pròsper Totavila, governador militar de Vic que va venir a socórrer el poble; i la de 1689, quan el duc de Noailles va entrar a Camprodon amb el seus homes i hi va fer la guerra amb Castella. Els francesos van prendre Camprodon, i fins ho varen commemorar amb una medalla que porta la inscripció *Claustra Cataloniae Reserata/ Campredonium Captum, XXIII maii MDCLXXXIX.*

Els francesos varen conquerir Camprodon el 23 de maig de 1689. Consideraren que ja tenien el pas lliure cap a tot Catalunya i varen commemorar el fet amb una medalla especial.

Si totes aquestes invasions varen significar la destrossa de la vila i el terror per als seus habitants, encara més fort va ser, i més por tingueren els camprodonins, l'atac francès de 1793. Un altre cop, el poble va convertir-se en escenari de la confrontació internacional, entre la França republicana i l'Espanya catòlica, apostòlica i absolutista. La Convenció francesa havia declarat la guerra al rei d'Espanya el 17 de març de 1793. Els enfrontaments bèl·lics varen

començar per l'abril, quan les tropes espanyoles del general Ricardos ocuparen el Vallespir i en van fer fora els francesos. El Gran Comitè de la Salut Pública de la República de França, creat el juliol del mateix any i dirigit pel general Dugornier, va expulsar els espanyols d'aquella zona. El dia 4 d'octubre, un batalló francès format per 34.000 homes, capitanejats per Dagobert, va entrar, al capvespre, a Camprodon.

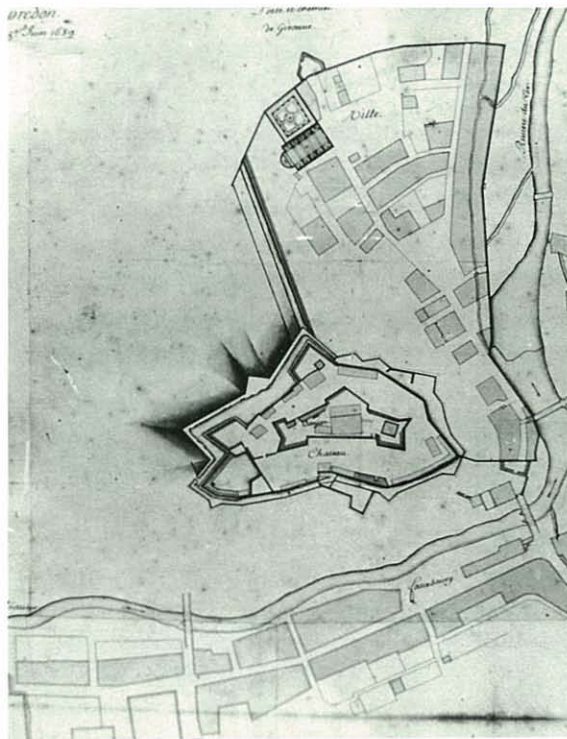
En nom de la República Francesa, va exigir la rendició. L'alcalde major de la vila, Gutiérrez, va respondre el missatge dient que ell defensaria Camprodon i els interessos espanyols fins a l'últim extrem. Quan Dagobert va tornar a amenaçar, la resposta va ser que li enviaria bales per hostatges, i que tancaria les entrades del poble amb cadàvers de francesos.

Els soldats de la República atacaren, disparant bateries des del Tres Creus i la Costinyola, i els de Camprodon varen demanar ajuda a la vila d'Olot. Els olotins van arribar just al punt, quan ja havia caigut la Vila de Dalt. Els capitanejava el primer tinent de les Reials Guàrdies, Francesc Gómez de Tenas, i van prendre posicions a les Rocasses i a Sant Antoni.

Els francesos cregueren que venia un exèrcit nombrosíssim i, espantats, optaren per retirar-se. Però encara varen tenir temps de cremar el poble; 128 cases en total, entre elles la de la vila, la presó, el monestir i l'església parroquial. Camprodon va quedar saquejat i malmès.

I encara varen tornar! Pel maig de 1794, l'exèrcit francès va expulsar definitivament els espanyols del Rosselló i va emprendre, altre cop, la invasió de la Península. Pel juny, una partida de 15.000 soldats francesos va entrar a

Camprodon. Des d'aquí pretenien conquerir Olot, però el sometent olotí, comandat pel mariscal Vives, els va aturar al Capsacosta. La lluita va ser forta i aferrissada; en Vives en resultà ferit i va marxar a Barcelona, però els olotins continuaren fent la guerra. El 26 de juliol derrotaren els francesos a Rocabrúna i pel novembre els van obligar a tornar-se'n cap a França, pel costat de Molló. Camprodon va quedar finalment alliberat, però amb molt mala situació: espoliats els temples, incendiada la vila, atemorida la gent.

En la seva estada, des de que varen prendre el castell i el poble, els francesos aixecaren plànols que els permetien de controlar les defenses.

ELS MIQUELETS DE CAMPRODON

19

46

Durant la Guerra del Francès la situació era crítica a Catalunya: d'un costat entraven tropes franceses que, amb l'excusa de conquerir Portugal, invadiren el país; de l'altre, hi havia arreu un fort odi popular contra el govern de Madrid i Godoy. El poble no tenia ni rei ni pau, i era dominat per estrangers. Creixia el sentiment d'un alliberament necessari, sentiment que, unit al malestar general i a la crisi, va provocar la situació de guerra. Cada corregiment i cada comarca va col·laborar, organitzant-se militarment, creant exèrcits propis de lluita contra el francès. Sorgiren les Junes, òrgans de govern alternatiu

agrupats sota la Junta Superior de Govern de Catalunya, i les companyies de miquelets, batallons de voluntaris o mercenaris que constituïren una força important en la guerrilla, la forma de lluita que va fer possible la resistència malgrat la superioritat, en tots els terrenys, de l'exèrcit regular francès. Però sovint als cossos de miquelets s'allistaven homes sense ofici ni benefici, més bandits que no pas soldats.

A començament de 1808, vistos els esdeveniments de Barcelona i per a fer front a la pressió popular, les Junes i l'Ajuntament de Camprodon varen allistar 56 miquelets, que foren inicialment

mantinguts pel comú de la vila. Més endavant es decidí de trametre'ls a la Junta de Vic per tal que se'n fes càrrec, però aquesta no els va voler i continuaren a Camprodon. Eren una forta càrrega per al poble, que els havia de procurar menjar i soldada. Com que ja no quedaven fons públics, els membres de les Junes i l'Ajuntament van recórrer als particulars, els quals tampoc anaven gaire abundants de diners. Els miquelets causaven problemes constantment; entraven a les cases de pagès i destrossaven els horts, robaven al poble i,

Els miquelets varen assaltar l'Ajuntament en plena sessió de les Junes i aquestes es varen dissoldre.

fins i tot, gosaren d'amençar l'abat del monestir de matar-lo si no els donava diners.

Davant la gravetat de la situació, les Juntres i l'Ajuntament decidiren de demanar ajuda a les Juntres d'Olot, que enviaren de seguida els seus propis miquelets. Primer, la seva manutenció corria a càrrec d'Olot, però a la llarga els hagué de mantenir Camprodon. I els d'Olot es van quedar instal·lats a la vila i foren un altre problema.

Llavors, els òrgans de govern municipal se'n queixaren a Vic, a la Junta que era cap de corregiment, però d'allà tampoc no va arribar cap ajuda. Al contrari, els de Vic continuaven exigint que se'ls trametessin els pagaments fets per tots els pobles del partit, però cap part d'aquests impostos no tornava a Camprodon. Finalment van arribar al poble un comandant i un major, "para arreglar, según se dice, a los dichos miqueletes". Però va ser pitjor el remei que la malaltia; no solucionaren res i provocaren més despeses, doncs volien únicament obtenir diners i, a Camprodon, n'hi havia ben pocs. A més a més, el comú de la vila també els havia de mantenir.

Mentrestant, els miquelets anaven fent de les seves per la

vila. El dia 29 de novembre es reuniren les Juntres i l'Ajuntament per mirar de trobar solució a una situació tan difícil. Quan es trobaven tots dins la casa de la vila, varen aparèixer 200 miquelets, que els amenaçaren de mort tot exigint que els fossin donats tots els diners que demanaven. Cap oficial no els va aturar. A causa de tot això, la Junta de Camprodon va desfer-se, perquè tots els

membres temien per la seva vida si continuaven, ja que tal com ells mateixos deien: "si estan amenasadas de muerte (les Juntres) y lo toleran los que podrian privarlo, quien comparecerá a ellas?" L'Ajuntament i els membres de l'antiga Junta varen escriure a la Junta Superior, demanant-li que es fes càrrec de la situació i que aportés alguna solució a un problema greu per a Camprodon.

Camprodon va patir una invasió de miquelets que va portar molts problemes al poble.

PLACES I CARRERS

20

48

Camprodon té la forma d'una Y, disposada seguint el curs dels dos rius, el Ter i el Ritort. Dues construccions, el monestir i el castell, varen fer néixer el nucli urbà, és a dir, les dues parts del poble que encara avui conserven el nom propi i una certa identitat: la Vila de Dalt i la Vila de Baix.

El primer poblament es va formar al voltant del monestir de Sant Pere. Era la Vila de Dalt, de la que ja se'n parla en el segle XII. La travessa el carrer principal, el de València, el nom del qual és motiu de discussió: li va donar el rei Jaume per a commemorar la seva conquesta? És en honor d'un antic general?

Al capdamunt del carrer hi ha el Planet, la plaça de Santa Maria, que deu el nom a l'església parroquial. D'allà en surt el carrer de Freixenet, que és el camí que mena a aquesta població. El carrer del Monestir, el de Ll. Jover i el de Sant Antoni completen aquella part més antiga del poble. Encara a la Vila de Dalt, però just a l'altra banda, hi ha la plaça del Dr. Robert, el Prat. És dedicada al metge precursor de l'estiueig de Camprodon. Abans era la plaça de l'Om, perquè al mig hi havia un exemplar d'aquests arbres, gros, bell i antic. I encara fa més temps es deia el Prat del Molí, perquè allà hi havia un molí fariner que era dels monjos de Sant Pere. Al mig de la Vila de Dalt hi ha

els Quatre Cantons. De fet, el nom és el de plaça de C.A.Torras, president que fou del Centre Excursionista de Catalunya i un gran enamorat de Camprodon. Abans era la plaça dels Basters, perquè els qui es dedicaven a aquell ofici hi tenien el taller i la botiga. Dels Quatre Cantons en surt el carrer de Ferrer i Barberà, home igualment insigne, també de Barcelona i bon amant del poble. Antigament aquest carrer duia el nom de Cantallops.

La Vila de Baix va néixer a redós del castell, una mica més tard que la de Dalt. Era a la darrera del segle XII. Va ser la

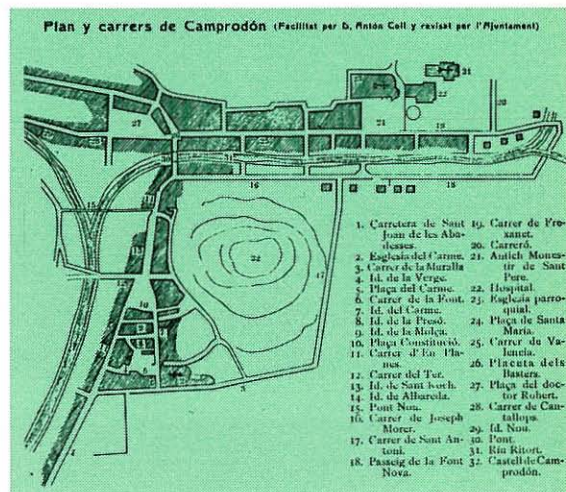

El carrer de Freixenet als anys quaranta, un dia que havia nevat.

vila emmurallada, entre el riu i la penya, que tenia, en un extrem, el Pont Nou, majestuós i en el camí cap a la Cerdanya. Ben a prop seu es dibuixava el carrer Major, on segurament vivien els jueus... A la banda de baix, el primer dels carrers era el d'Albareda, que arribava fins a l'arcada del pont i s'iniciava en un portal que tancava la muralla. Aquest carrer va passar a dir-se d'Isaac Albéniz, en memòria de l'insigne músic, fill de la vila.

Sant Roc va salvar els camprodonins d'una pesta, en el segle XVII, i aquests, agraïts, li varen dedicar el carrer que acaba a la plaça d'Espanya, dita abans de la Constitució i que abans havia estat també anomenada plaça d'Alfons XII, en el darrer quart del segle XIX. De la plaça en surten dos

carrers, a mà dreta i a mà esquerra. El de la dreta es diu carrer de Josep Morer, i abans era el d'en Planes. Li van posar el nom d'un camprodoní que ja havia tingut un altre carrer dedicat, el Camí de Dalt, que corre paral·lel al Ritort, per sota mateix del castell. Ara es diu carrer d'Ignasi Casabó, olotí, industrial i alcalde de Camprodon al final del segle XIX. A la banda esquerra, i en direcció cap a la plaça del Carme, la Placeta, baixa el carrer de Catalunya, dit abans carrer del Carme. La denominació venia del convent que hi havia a la plaça. El nom nou li va posar l'Ajuntament del temps de la República, que també va voler canviar el de plaça de la Constitució per plaça de la República, cosa que mai no es va fer. El carrer de la Muralla, que resseguia el mur

Els carrers i les places de Camprodon han canviat de nom amb el temps. Aquest plànol els mostra tal i com eren a començament del segle XX.

49

La plaça de Santa Maria deu el seu nom a l'església parroquial, dedicada a la Verge. Per als camprodonins, aquesta plaça és "el Planet".

de defensa de l'extrem sud del poble, ha mantingut el seu nom antic, així com el carrer de la Molsa i el de la Verge. El del Pi era abans el carrer de la Presó. També ha mantingut el nom el carrer Nou, a la Vila de Dalt.

Després de la guerra, per l'abril de 1939, l'Ajuntament va decidir anular els noms donats als carrers des de l'abril de 1931, i va fer canviar tots els rètols, posant-n'hi de nous, escrits en castellà. La democràcia els va retornar a la seva llengua original.

L'HOSPITAL

21

En el segle XVI ja hi ha constància d'un hospital al poble. Devia tractar-se d'un alberg de pobres i malalts.

50

Molts dels actuals centres hospitalaris foren, antigament, elements de l'organització de beneficència i de caritat del municipi, més que no pas establiments sanitaris. Tot i que també atenien malalts i hi havia metges i atencions mèdiques, funcionaven sobretot com a centres d'acollida de pobres.

L'hospital de Camprodon no sabem quan va ser fundat. Una nota del segle XIX diu que podria ser dels temps dels comtes, de les acaballes del segle IX, però malauradament tota la documentació del centre es va cremar en l'incendi de la vila del 1793. La primera notícia és de 1633 i es tracta

de la donació que va fer un prevere, en Pere Benet Marsal, a l'Hospital de Pobres i Malalts. La donació consistia en 300 sous cada any, establerts en pensió sobre censos, amb una obligació explícita del molí de Milany amb les seves terres. Pere Benet es reservava, a canvi, el dret de disposar sempre d'una cambra lliure a l'hospital, que podria ser ocupada, en cas de necessitat, per ell o per membres de la seva família; mentre no la utilitzés ningú, es podia fer servir per a allotjar pelegrins. Era, concretament, la "cambra dels capellans". L'hospital funcionava amb una administració interna pròpia, que s'encarregava de l'atenció

dels interns i del bon funcionament del centre. Els administradors tenien un càrrec anual.

En 1819, el càrrec es va establir a perpetuïtat. El govern de l'hospital el tenien, llavors, el Dr. Martí Montanyà, el reverend Pere Ferrer i en Gabriel Teixidor, en Joaquim Mas i en Salvador Coq, que n'eren coadministradors. També hi havia dues hospitaleres, la Joaquina de Torres i la Jacinta Malet, encarregades de fer escombrar i regar les sales diàriament, que tenien també cura dels malats.

Quant als interns, homes i dones dormien separats i tots tenien una mateixa dieta diària, que era la següent: a les vuit del matí, una escudella de sopa de brou, que havia sobrat del dia anterior; a les onze, un plat d'arròs o de sopa i un tall de carn bullida o rostida; a les cinc de la tarda, una mica més de sopa amb un altre tall de carn. Cada dia se'ls donava una lliura de pa i una "roquilla" (roquiell) de vi, i no se'ls permetia que fumessin dins el llit.

A l'hospital hi eren admesos tots els pobres malalts de la parròquia, excepte els que tenien un mal contagiós, que eren atesos a casa seva.

L'edifici era a la plaça de Santa Maria almenys des de 1565 i estava en molt males condicions, ja que havia patit

els efectes de la darrera guerra. Tenia dos pisos i planta, on hi havia les quadres, la bugaderia i la botiga. Al primer pis hi havia la sala amb els llits per als malalts, i al costat la cuina, amb una gran xemeneia. En una casa annexa hi havien habilitat un teatre, on els aficionats hi representaven funcions diverses.

El 1859, l'Ajuntament va rebre autorització de la reina per a traslladar l'hospital als terrenys de l'expropiat monestir de Sant Pere. Se'n farien càrrec les monges del Sagrat Cor, que també tenien cura de l'escola femenina edificada al costat.

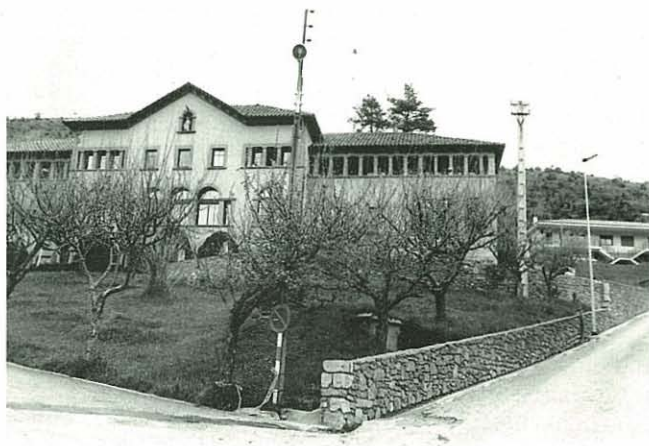
En 1932 es va traslladar l'hospital a un edifici construït de nou en un terreny de la Costinyola, cedit per J. Vidal i Ribas i Ll. Jover. Durant la

En 1859, l'hospital va ser traslladat als terrenys expropiats al monestir, molt a prop de la rectoria vella on avui hi ha els jardins.

Guerra Civil va acollir els soldats ferits dels dos bàndols, i en 1951 el "Ramo de Guerra" va ordenar que s'hi reservessin 12 llits per als ferits i malalts de l'exèrcit. L'hospital havia de pagar les medecines i l'ús dels raigs X, i l'exèrcit pagava 25 pessetes per cada oficial i 22 pessetes per cada soldat ras.

En 1981 es va construir l'ala esquerra de l'hospital, que actualment és un centre mèdic modern, amb quiròfan i totes les dependències necessàries. El regeixen les germanes de Sant Josep. La seva funció bàsica continua essent aquella per a la qual va ser fundat, la d'acollir i atendre totes les persones que ho necessitin.

El nou edifici és dels anys trenta. L'ala esquerra fou ampliadada i reformada el 1981.

CARLINS I MALCONTENTS

22

52

Amb la mort de Ferran VII, va plantejar-se el problema de la seva successió. Tot i la derogació que el rei havia fet de la llei Sàlica, bona part dels qui havien de ser governats per la seva filla Isabel no acceptaren aquesta com a reina i proposaven, per a dur la corona, Carles Maria Isidre de Borbó, germà del rei difunt. Mentre els isabelins es declaraven liberals i lluitaven per una Espanya unida sota Isabel de Borbó, el carlins defensaven el lema de Rei, Inquisició, Furs i Absolutisme.

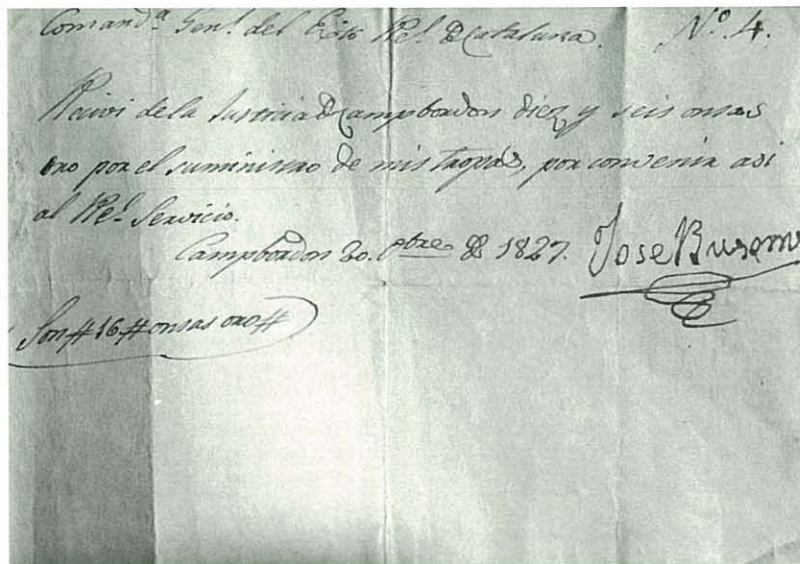
En 1827 va esclatar a Catalunya, amb la Primera Guerra Carlina, la revolta dita dels Malcontents. L'aixecament

va suposar la mobilització d'entre 2.000 i 3.000 homes, conduïts per capitosts dubtosos, un entremig de lladres de camins i de guerrillers. Entre els més famosos hi havia Josep Bussons, àlies *en Jep dels Estanys*, que havia estat miquelet, desertor, lladre i contrabandista, i que s'havia autoproclamat general de divisió i comte de Berga. El dia 20 d'octubre de 1827 es va presentar a Camprodon amb 700 homes armats. Varen assetjar la vila i, al capvespre, el capità rebel va ordenar que es convoqués l'Ajuntament i exigí el lliurament de 600 duros.

Els consellers van assegurar que no hi havia aquells diners a

les arquitectures municipals, i explicaren que ja havien patit l'atac dels rebels feia ben poc temps, en el mes d'agost, quan el "malcontent" Jaume Mata els va obligar a pagar 4 unces d'or i en Miquel Vionet l'import de 560 rals. A això calia afegir-hi que el dia 2 d'aquell mateix mes d'octubre en Joan Cavalleria, un altre "malcontent", va exigir 4 unces d'or, 4 duros i 4 rals.

Tot havia passat sota amenaça amb trabucs i carrabines. Per a sortir del pas, els síndics anaren a trobar l'abat de Sant Pere, que, amb la seva

Durant la Guerra dels Malcontents, el cabdill Jep dels Estanys prengué Camprodon i va exigir un fort rescat.

intercessió, va aconseguir una rebaixa a 400 duros. Llavors es va fer una col·lecta entre tots els veïns, inclosa la participació dels monjos i clergues, però, tot i així, encara faltava la meitat dels diners. Es va haver de recórrer als diners de les butlles, i, finalment, Bussons firmà un rebut i deixà el poble en pau.

A la Segona Guerra Carlina, en 1839, una divisió carlina de més de 3.000 homes va assetjar Camprodon i va exigir-ne la rendició. Les tropes carlines i les liberals varen fer-se la guerra al poble, en el mes de setembre, i els carlins incendiaren la vila. Al cap de tres dies va arribar, des de Vic, el general Carbó amb les seves tropes, i els carlins emprengueren la retirada.

Camprodon va patir les guerres

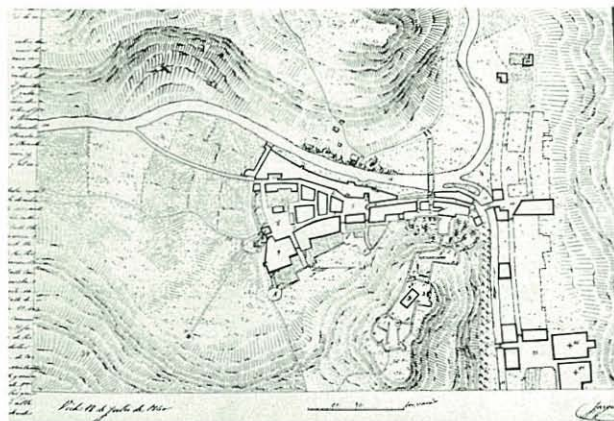
carlines de la mateixa manera que molts altres indrets de Catalunya: acollint la soldadesca de franc i, a més, mantenint-la. Els veïns del poble havien de tenir a casa els soldats o els oficials, segons el seu nivell social; en 1842, a casa del capellà, i en les d'en Josep Gros, d'en Lacot i d'en Deulofeu hi havia allotjats capitans i oficials. Se'ls havia de donar mantes, flassades i llençols, que calia que fossin nous o sense cap desperfecte.

Si durant la Primera i la Segona Guerra la vila de Camprodon en va quedar molt afectada, la darrera de les confrontacions va ser-li força pacífica. La vila fou ocupada pels carlins, després d'una entesa entre el general Savalls i el general Martínez de Campos, des del març fins a l'octubre de 1875. A la plaça d'Espanya un cartell

El general Savalls va pactar una mena de treva amb Martínez de Campos. A Camprodon hi hagué carlins fins a l'octubre de 1875. Es comportaren força pacíficament.

53

Els carlins cremaren la vila el 1839. Un any després, el poble encara era mig destrossat.

de fusta deia per un costat "Plaza de la Constitución", i per l'altre "Plaza de Carlos VII"; el nom que se li donava depenia de les circumstàncies. Al poble hi havia un hospital militar i una presó, una fàbrica de bales de canó i una de pólvora. Es va constituir una junta de voluntàries, que atendien els ferits de tots dos bàndols, i a la vila es respirava un aire de convivència, de manera que els veïns devien pensar allò de: "als carlins que els mati Déu, i sino, perquè els hi posava".

LA DESTRUCCIÓ DE LES MÀQUINES DE CAN LACOT

23

Les primeres fàbriques de tèxtil de Camprodon estaven situades prop de les forces hidràuliques. A la fàbrica Lacot es va instal·lar una màquina anglesa de cardar i filar la llana.

54

En els primers temps de la industrialització, les màquines, que eren cada vegada més perfeccionades, eren vistes pels obrers com enemics que feien el seu treball "cobrant" molt menys i, a més a més, una de tota sola feia la feina de molts, per la qual cosa els treballadors es precipitaven a l'atur i a la misèria. Per a acabar-ho d'agreujar, la introducció de màquines tan perfeccionades comportava la decadència del treball a domicili, en el qual s'ocupaven tants camperols en els dies que al camp no hi havia feina, cosa que els ajudava a incrementar una mica els migrats ingressos que treien de la terra.

El problema era general arreu de tots els països europeus industrialitzats i rebia el nom de ludisme, perquè una de les primeres accions contra les màquines la va protagonitzar un obrer anglès que es deia Ned Ludhman. A Catalunya, les accions de ludisme començaren molt aviat; una de les primeres fou, precisament, a Camprodon.

El poble era, des de l'edat mitjana, un important nucli de la d'indústria tèxtil, sobretot en la manufactura de la llana. Dels antics paraires, teixidors i tintorers dels gremis medievals s'havia passat a indústries tèxtils més especialitzades que en 1788, per exemple,

produïen 369 peces de draps vint-i-dosens, 320 peces de draps vint-i-sisens, 410 peces de baieta, 114 draps setzens i 50 ratines, a més de 3.200 flassades de color i blanques. Hi havia tres màquines de tòrner mogudes per força hidràulica i tres nocs o batans.

Els camprodonins treballaven en el sector del tèxtil amb el "domestic system", és a dir, a casa, a hores, i en alguns casos com a treball

complementari de l'activitat agrícola. Sovint s'hi dedicava, a estones, tota la família.

Però les coses es varen complicar quan als propietaris d'una de les fàbriques de tèxtil de la vila, els Lacot, se'ls va ocórrer d'instal·lar màquines angleses de filar i de cardar la llana. Era el mes de febrer de 1824. El dia 3, entre les set i les vuit del matí, un grup d'homes i dones de Camprodon, que foren ajudats en la seva acció per altres camprodonins, va entrar a la fàbrica, que estava ubicada al noc, a la sortida del poble, i destruïren les màquines recentment instal·lades. El fet fou denunciat per la propietària, Miquela Lacot, i la Reial Audiència de Catalunya, una vegada comprovats els fets i quan ja havia rebut un informe de l'alcalde de Llanars on explicava i denunciava el que va succeir, va decidir la publicació d'una extensa reial ordre, el juny de 1824, en la qual decretava que s'imposés la màxima responsabilitat a les autoritats de la vila, per tal que mai més no es repetissin fets tan lamentables. Els obrers revoltats foren "perdonados generosamente", tot i que es recordava que les màquines proporcionaven a la indústria "la economia, igualdad y perfección que no se logran con aquellos". La reial ordre

manava, també, que fossin cridats a l'Ajuntament els qui havien protagonitzat els fets, així com els seus pares, esposos i cap de família, per tal d'instruir-los "en el bien que trae el uso de las máquinas". I proposava que s'oferís als obrers que es quedaven sense feina a causa de la introducció de maquinària, treball en l'arranjament de camins i carreteres; així els tindrien

ocupats i podrien mantenir les seves famílies.

Si reincidien en l'acte de violència, serien castigats per la justícia.

La disposició reial degué tenir èxit, i el ludisme no es va repetir a Camprodon.

La indústria va progressar en la modernització i la introducció de noves màquines, cada vegada més perfeccionades.

Els obrers de can Lacot protagonitzaren un dels primers actes de ludisme de Catalunya, l'any 1824.

LES BOTIGUES

24

56

La tradició comercial de Camprodon és molt antiga, iniciada amb el mercat del segle XII. El creixement més important del comerç camprodoní va tenir lloc a la darrereria del segle passat. La demanda de la població autòctona es va incrementar amb la dels estiuiejants.

Amb l'esclat del turisme aquest fet encara es va aguditzar més. Actualment, a gairebé tots els carrers de Camprodon hi ha botigues que ofereixen els productes més variats. Algunes tenen una història antiga i les regenten ara els descendents dels seus fundadors.

D'entre les botigues més antigues hi ha la de ca la Campanera, situada al carrer d'Isaac Albéniz. L'establiment va ser obert el 1763. Sembla ser que ja hi venien, com ara, productes del porc. La campanera era la mestressa que, molt antigament, tocava les campanes del rellotge de la vila, que és just al davant, sota el castell. Al cap d'uns quants anys, en 1793, es va obrir can Rúbies, al Prat; era, en els seus inicis, una taverna on també hi venien productes alimentaris i s'hi feia ball; actualment en són propietaris els descendents directes dels primers amos.

De començament del segle XIX data can Sala, del carrer

En Joan Palomé, de cal Rellotger, va obrir la botiga a final del segle XIX.

València, on ara venen çarquinyolis, galetes i gelats. És de l'any 1818; hi feien fideus i pasta, i el fundador va ser en Patllari Tresserras, un avantpassat d'en Rossend, que n'és l'amo.

El 1870, en Francesc Majentí, *en Xec*, va obrir una botiga a la casa de sota el Pont Nou. Venia sabates. Era el temps de la guerra franco-prussiana i els francesos, que passaven força gana al seu país, venien a Camprodon a comprar menjar. *En Xec* els venia les botifarres i altres productes dels porcs que matava per a consum propi. Així va començar una de

les indústries d'embotits amb més tradició al poble; la botiga és avui dels seus descendents.

Seguint la mateixa línia, va posar botiga en Felicià Claret i Surroca, *en Xano*, a tocar l'església de Santa Maria. D'aquella època és també la carnisseria Peiró, del carrer València, propietat inicial de la vídua Claret, *la Mollona*.

Can Pineda, també al carrer València, la va obrir en Joan Tarradellas, que procedia de la zona de Vic, d'un lloc que se'n deia la Pineda. Mataben el porc i venien carn i embotits.

Cap a final del segle passat va

arribar de Setcases en Silvestre Pujol, de can Bundansi. Es va instal·lar a can Xicorral, al carrer de Sant Roc, i feia de forner. Actualment, el seu descendent és pastisser i la botiga, can Pujol, és als Quatre Cantons.

En aquell temps, quan encara hi havia carlins que hi anaven a menjar, va començar ca la Clemència, al carrer València. La Clemència Puig era l'àvia de l'actual propietari.

En 1880, la Concepció Artigues va fundar la botiga de can Jan, al carrer de Sant Roc; hi venien robes i llana. Ara és d'un nebot de la fundadora.

I fou en 1890 quan varen començar a vendre barretines a cal Barretinaire, al carrer de Ferrer i Barberà. Aquest barretinaire era un rebesavi de l'actual Miquel Vila, que és el cinquè d'un seguit de "Miquels Vila" que han regentat l'establiment.

Als darrers anys del segle passat varen obrir la botiga en Domènec Planesas i Regí, que era sabater, i en Joan Palomé i Font, relлотger, totes dues al carrer València. Can Planesas i cal Relлотger són ara dels néts dels fundadors.

I ja d'aquest segle són can Pòlit i can Renard. La primera, al capdavant del carrer València, era una pastisseria. La va inaugurar en Joan Vila i Molas, que l'havia comprada, el 1910, a l'Hipòlit. L'altra, al capdamunt del carrer, era d'en Josep Roger i Bau, que en 1905 venia roba i teixits. Tenia clientela francesa. Un dia, un del país veí es va queixar pel preu d'una tela, i com que l'amo no el rebaixava, li va dir: "vós sou un renard".

Darrera del taulell de can Sala, tres generacions d'una de les botigues més antigues: en Rossend, el seu pare, la mare, l'oncle i l'avi, als anys trenta.

OFICIS QUE ES PERDEN

25

58

A Camprodon hi havia antics oficis, molt relacionats amb la vida rural, que avui han desaparegut. Encara queda un sanador, que és l'únic a tota la comarca. En Jaume Soler va aprendre l'ofici del seu pare. S'ha dedicat des de molt jove a sanar (capar) xais, bous i porcs de les cases de pagès del Ripollès, la Garrotxa i també de França. Els bous s'havien de sanar perquè, si no, s'embraonaven i eren perillosos, i els porcs, a més, si no són sanats la carn els put. És una feina molt delicada, que precisa de molta destresa i molta pràctica. Després de sanar l'animal, el cus amb unes agulles especials.

No hi està pas més d'un minut, a fer tota l'operació.

En Jaume Barceló feia carros. Ho feia tot a mà, treballant la fusta seca de noguer, d'om o d'alzina. S'hi dedicava des de començament de segle i el seu gendre va continuar el negoci durant un temps curt.

A can Llapí i a cal Baster feien basts. En Bernardí Planella i en Jaume Bertran fabricaven a mà les albardes dels animals de càrrega. Amb bast i cuiró "vestien" els matxos que portaven els pagesos. En Bernardí Planella va ser l'últim baster de tota la vall.

Abans, tothom es calçava amb

A can Planesas tenien una sabateria, en la qual treballava la família i alguns aprenents. El sabater era en Domènec Planesas.

esclops. Eren calents, resistents i molt pràctics. Els feien a ca l'Escloper, ofici que practicava en Josep Juanola. Es dedicava a aquesta feina des de 1920 i treballava amb els seus fills. Tots anaven a bosc a tallar la fusta, que era sempre de pi o de saule, i allà mateix feien els esclops. Llavors els duïen al taller del carrer València, on amb un aixol els donaven la forma, que perfilaven amb el punter; amb la cullera i la rasa els buidaven; llavors, els polien i els posaven la gansola, que collava el peu.

Acabat el procés, els posaven al fum d'una xemeneia on hi cremaven fusta verda, cosa que els feia més resistents, i, al final, els envernissaven.

A can Sala feien fideus. El primer que va fer pastes per a sopa va ser en Sebastià Sala i Esquena, que va obrir la fàbrica el 1916. Amb sèmola de blat dur i aigua feien macarrons i fideus. També feien purés, però el producte més avançat de can Sala va ser la "Sopa Sala", la primera sopa instantània de Catalunya. La marca es va enregistrar el 1927. També feien carquinyolis, producte de pastisseria que actualment encara fan.

En la branca del tèxtil, a can Jan filaven la llana i la tenyien, també des del segle passat, emprant en tot un sistema manual. El negoci era d'en Víctor Roman, i venien a tota la comarca i a França.

En Pere Vila va inaugurar una fàbrica de barretines l'any 1800, peça que va produir fins a 1900. A cal Barretinaire hi havien els telers, i a la bassa

del molí del Prat els batans filtraven el teixit que, una vegada cardat, es tenyia. Les barretines les cosien les dones a casa seva, i després es folraven. Es venien a tot Catalunya i a França.

Entre les tradicions artesanals més velles del poble hi havia la dels ferrers. L'Andreu Busquets és el darrer d'una nissaga de treballadors del ferro. Amb el seu pare, en Joan Busquets, i els seus germans, feien eines de tall, ferraven cavalls i bous, feien rodes de carros i carretes i forjaven el ferro. Les aixades, les fangues, les cavadores, les llaures i els apells els

venien als pagesos. Feien ganivets d'acer, amb un acer suec de gran qualitat. I d'entre els ferrers en varen sortir els manyans, especialistes en l'art de convertir el ferro en una peça utilitària. Actualment encara n'hi ha uns quants, a Camprodon. Feien claus, panys, baranes de balcons, llums, reixes, aplics, molls. Amb el mall i el martell, emmotllaven el ferro calent i li donaven formes boniques damunt l'enclusa. A cal Diputat fins i tot exportaven a l'estranger. Era una feina difícil, que requeria molt d'enginy i fortalesa física. Ja ho diu la dita: "per les lletres, un nen de baves; per picar ferro, un home amb barbes".

59

L'Andreu Busquets i els seus germans fent una roda de carro. És l'últim ferrer de Camprodon.

A Camprodon, molta gent de fora hi ve a passar l'estiu. Ja se'n té constància en 1785, quan 43 forasters varen venir al poble durant la temporada estiuenca. Hi venien a "prendre aires saludables", els mateixos que, en 1856, devia buscar en Ferran Oliveda, que es féu construir una casa d'estiu, una torre, al passeig de la Font Nova.

Poc després va "descobrir" el poble el qui seria l'estiuejant més il·lustre i el més estimat pels camprodonins, el doctor Bartomeu Robert. Era president de l'Acadèmia i el Laboratori de Ciències Mèdiques de Barcelona, i en 1899 va ser alcalde de Barcelona. En 1901, era el president de la Lliga Regionalista. El Dr. Robert era metge dels aristòcrates i de l'alta burgesia barcelonina, i des que va venir a Camprodon a passar un estiu va recomanar als seus pacients l'estada al poble, per a guarir-se de molts mals. Així fou com va començar a venir gent rica de la capital, que aviat seguí els passos dels Oliveda i es va fer construir torres d'estiueig. Al començament, el punt central d'habitació d'aquella colònia estiuenca era el passeig de la Font Nova. En 1897 ja eren 125 les famílies que passaven l'estiu a Camprodon. Els periòdics locals parlaven dels "lujosos carruajes tirados por briosos caballos que cruzan la carretera".

Entre les famílies amb més tradició, que ja venien en el segle passat, hi ha els Mas de Xexàs, els Garriga, els Carulla, els Vidal i Ribas, els Sangerman, els Cabot, els Torrella, els Parellada, i fins el cònsol de Bolívia!

Entre els atractius de la vila hi havia el de poder fer excursions pels voltants. Això fou el que va atreure, el 1899, en Miquel Cuní, membre de l'Associació d'Excursionistes Catalans. Dels seus dies passats al poble, en deixà constància escrita en un curiós opuscle, *Vuyt dias en Camprodon*, on es veu quina era la mentalitat d'un senyor de Barcelona que "anava al camp": "un cop

instal·lats a la cambra de la fonda (...) quedàrem encisats del hermós paisatge". I dels progressos dels camprodonins, diu: "sempre han sigut amables i servicials amb els forasters, i ara ho son ab més finura" (...). Es lamenta que els del poble ja no facin servir les barretines, cosa que els devia fer, als seus ulls, més pintorescs. De l'Associació n'era president un altre enamorat de Camprodon, en C. August Torras. Era de Barcelona, i durant els anys vint va presidir el Centre Excursionista de Catalunya. Aquell primer promotor de l'excursionisme català, que va impulsar les obres del xalet d'Ull de Ter, passava els estius a Camprodon amb la seva família.

En 1908, eren més de 1.000 els forasters que estiuejaven a Camprodon. Eren distingits i rics, i les senyoretetes vestien amb gases i mussolines, mentre que els senyors, elegants, duien barret i bastó. Es reunien al "Casino de la Unión Veraniega" i es relacionaven poc amb la gent del poble. Començaven a arribar a final de juny: les senyores, les criatures, el servei i les dides arribaven amb carruatges, més endavant amb automòbils, i s'instal·laven; els senyors venien

Aspecte del passeig Maristany, zona de les torres d'estiueig, al seu començament.

només els caps de setmana. Els camprodonins s'adonaren de seguida dels ingressos que tota aquesta gent podia aportar per a la seva migrada economia. Rebieu bé els estiuejants, els "senyors", com els anomenaven, la "distingida colònia estiuenca" que omplia durant les tardes les places i els passeigs, i que donava a la vila una gran animació. "La vila desperta del seu llarg repòs, els passeigs solitaris recobren nova vida, la presència dels estiuejants anima carrers, places, voreres de fonts i rius", deia l'editorial de *La Muntanya*, el juliol de 1914. Els comerciants adonaven bé els aparadors i les fondes omplien el rebost. Començava la temporada.

Els estiuejants varen organitzar, en 1901, uns Jocs Florals a Camprodon. La Reina de la Festa fou Montserrat Torras, filla d'en C. August Torras. El cinquè premi l'obtingué un jove barceloní que després seria un gran poeta, en Joan Maragall, amb el poema "La vida a les muntanyes".

Als anys vint un altre il·lustre metge barceloní, en Ferrer i Barberà, va escollir Camprodon per passar-hi l'estiu amb la seva família. De fet, els anys vint foren els més esplendorosos. El 1924, en Francesc Maristany volia fer-se una torre a Camprodon i li agradava el lloc de ca n'Aulí, una casa de pagès molt gran dels afores, cap a la banda de Llanars. En va parlar amb l'arquitecte Bernardí Martorell i amb el contractista, veí de Camprodon, Francesc Suriñach; tots tres decidiren fer quelcom més gran, més espaiós i més bonic: tot un passeig. Així va néixer, per iniciativa privada, el passeig Maristany, que es convertí en el nou centre de l'estiueig a Camprodon. S'hi construïren cases grans i senyorívoles.

A les tardes i capvespres, els salons de l'Hotel Rigat eren plens; s'hi lluien joies antigues, vestits vaporosos, cutis claríssims... Tot això donava un indiscutible prestigi a Camprodon, a més d'un gran benefici econòmic. I així ho van entendre fins els més avançats d'idees, els menys

El doctor Bartomeu Robert, que fou el promotor de l'estiueig a Camprodon entre l'alta burgesia barcelonina.

classistes; en 1932, en plena República, *El Muntanyenc* proposava una innovació: si Camprodon havia estat fins al moment l'indiscutible centre d'estiueig més important de Catalunya, calia que fos també un centre turístic de primer ordre i durant tot l'any. Es va crear, llavors, la Societat d'Atracció de Forasters, dedicada a promoure les belleses del poble a Catalunya i a l'estranger.

Moltes de les famílies d'estiueig tradicional eren a Camprodon quan, el 18 de juliol de 1936, va esclatar la guerra. La seva estada, aquell any, va ser més trista i més llarga. Però l'estiueig no es va pas suspendre. Les famílies que ja venien des de temps llunyans han continuat venint cada any i se n'hi han afegit de noves. Arriben pel juliol, una mica més tard que els seus avis, i se'n tornen pel setembre. I, més enllà de l'estiu, són camprodonins d'adopció.

EL CASINO I EL CASAL

26

*El 15 de gener de 1967
es va incendiar el vell
Casino de Camprodon.*

62

Els primers estiuejants passaven tres mesos a Camprodon, allunyats de les activitats ciutadanes que els entretenien durant l'hivern a Barcelona. Enyorant una mica aquell esbarjo que els oferien els locals de la capital, varen decidir fundar un club, en principi privat, per a la trobada de les tardes, prendre el té i divertir-se en col·lectivitat. Per iniciativa d'en Bartomeu Robert, l'Eliseu Roig i en Ferran Olivada, va néixer el "Casino de la Unión Veraniega", en un edifici del capdavall de la Font Nova, entre el camí de Dalt i el riu. Allà s'hi feia teatre, ball i tertúlia, i el 1907 fins hi tot hi va haver òpera. El Casino només funcionava

l'estiu, i tots els membres eren de Barcelona.

Però en 1914 li va sortir una competència. Pel setembre, l'Alfons Rigat, l'amo de la fonda de can Borrà, va treure la loteria i, amb els diners, va construir un hotel. Els salons luxosos, el menjador ampul·lós, el cafè i la senyorívola sala de festes del Rigat aviat varen atreure la "colònia" d'estiu, que va anar abandonant el Casino. El 1920, el vell local va intentar rehabilitar-se amb un cinematògraf, però no hi va haver res a fer perquè, en 1922, el Rigat ja tenia cinema i el Casino es quedava sense gent.

Finalment, els estiuejants decidiren de vendre les accions

del Casino a la Societat Casino Camprodoní. Tenien 700 accionistes, i les 300 accions restants les va comprar la Mútua de Socors Local. Va continuar essent un local de teatre, ball i música. El 1926, la societat va contractar un jove músic, en Pere Quer, per tal que dirigís la Coral Camprodon. Entre els que hi cantaven hi havia un jove músic i poeta, en Valentí Planesas; en Quer composava sardanes i en Planesas els posava lletra, i d'aquesta manera nasqueren peces tan camprodonines com "La Font Nova", "Camí d'Ull de Ter" o "Les noies de Camprodon". El Casino era llavors un local

per als camprodonins, ja que els estiuejants anaven al Rigat.

I encara va sorgir un altre lloc en aquesta competència: el local de La Renaixença. La societat l'havien fundada, en 1932, un grup de gent jove amb ganes de canvis i d'acció, dels quals n'era president en Joan Planella. Però va tenir una vida curta i en 1935 es va fusionar amb el Casino.

Llavors va esclatar la guerra i tot va canviar molt. Els locals d'esbarjo varen ser utilitzats per a necessitats més apressants, el Rigat es convertí en hospital militar i el Casino va allotjar infants refugiats.

Passada la guerra, en els anys quaranta, un camprodoní

Programes de cinema del Casino per a un diumenge de l'any 1953.

establert a Barcelona, en Pere Casaponsa, va instal·lar al Casino un cinematògraf, que es va estrenar amb la projecció de la pel·lícula "Arabescos". En 1950, el matrimoni Blanc-Montcanut, de Camprodon, va inaugurar un altre cinema, el Montblanc, amb l'estrena de "Las zapatillas rojas". D'aquesta manera hi hagué al poble, al llarg de dotze anys, tres locals cinematogràfics, amb capacitat per a 1.600 espectadors.

I Camprodon no passava dels 1.500 habitants!

Al cap d'uns anys al Rigat deixaren de fer-hi cinema; el Montblanc també va plegar, i ja només va quedar el vell Casino. El 1967, un incendi va destruir el local, que va ser tancat i abandonat. A Camprodon es varen quedar sense pel·lícules els

Seu del Casal Camprodoní, a la plaça del Dr. Robert.

diumenges a la tarda durant uns quants anys. El 1975, l'Ajuntament, amb l'oposició d'un grup d'antics socis que volien que es restaurés el Casino, va comprar el Montblanc. La discussió va provocar la segregació de la Coral Camprodon, de la secció d'esports i el traspàs d'alguns membres de la societat. Al local de la plaça del Dr. Robert s'ha anat continuant fent cinema. Actualment, la Societat Casal Camprodoní té 500 socis. Organitzen activitats culturals diverses, a més d'encarregar-se de les pel·lícules de cinema.

TEMPS DE PROGRÉS: EL TELÈFON

27

La instal·lació del telèfon es va fer, en part, gràcies a la concurrència d'estiuejants a Camprodon. Els calia comunicar-se amb Barcelona. I el telèfon feia el poble més distingit.

64

El 2 de febrer de 1889, la reina regent, Maria Cristina, signava un decret que va publicar la *Gaceta de Madrid* i que feia referència a la instal·lació de línies telefòniques i telegràfiques a tot l'Estat. Segons el decret, a les poblacions que eren cap de partit o que eren importants, i que es trobaven en el trajecte de les línies telegràfiques estatals, o bé a menys de 5 quilòmetres, s'hi podria instal·lar telèfon, sempre que l'ajuntament cedís un local per a les dependències de Correus i Telègrafs i es fes càrrec de moblar-les. També hauria de pagar el personal encarregat. Serien, doncs, estacions municipals, muntades com a

intermediàries en els fils estatals. L'aparell transmissor que s'hi utilitzaria seria el de l'alfabet Morse, adaptat per l'Estat, i el benefici que se'n derivés seria per al municipi.

De seguida, l'alcalde de Camprodon, l'Ignasi Casabó, va escriure al director general de Correus i Telègrafs, exposant-li que per raó de "el importante desarrollo adquirido por la industria de esta villa, que a la vez reúne condiciones excelentes para servir de punto de veraneo, se hace cada día más necesario que esta localidad disfrute de los beneficios de una comunicación telegráfica o telefónica de que hoy carece", per la qual cosa, en nom de

l'Ajuntament que presidia, va sol·licitar la instal·lació d'una línia telefònica municipal entre Camprodon i Ripoll, acollint-se a les bases del reial decret. Com que la qüestió era difícil, l'Ajuntament va haver d'insistir molt i va utilitzar tots els recursos. L'alcalde va escriure al diputat a Corts per Puigcerdà, per demanar la seva intercessió, i el marquès de Santa Anna va adreçar-se, en nom del poble, al director general de Correus; aquest va respondre que no hi havia fons per a instal·lar les línies,

que costarien 5.600 ptes., amb un increment de 300 ptes. si es volia telègraf.

Anava passant el temps i a Camprodon no arribava el telèfon. El 1899, l'Ajuntament va demanar una subvenció al Ministeri per a fer la instal·lació municipal, però fou denegada.

Davant d'aquests problemes, es va crear una comissió encarregada de portar a terme l'establiment de la línia telefònica. Era per l'agost del 1899, i els membres de la comissió eren l'Ignasi Casabó, en Joaquim Matabosch, l'Enric Parellada, en Joan Pagès, l'Agapit Cases i l'Antoni Massó. Varen redactar un informe que explicava la importància i la necessitat del telèfon per a Camprodon: "como no hemos de esforzarnos en encarecerle la conveniencia de obtener rápidas comunicaciones, considérese bajo el punto de vista de la mejora de la propiedad rústica y urbana, del desarrollo industrial o de la simple comodidad de las familias que veranean anualmente en esta población". L'informe anava adreçat a qualsevol possible subscriptor de l'empresa del telèfon, que

aportaria una subvenció econòmica per a ajudar a fer realitat el projecte.

Les bases per a l'establiment de la línia municipal eren:

1. Obertura d'una subscripció pública, encapçalada per l'Ajuntament. Hi podien participar propietaris, industrials, veïns i estiuiejants; amb els diners es pagaria la instal·lació de la línia i el seu manteniment.

2. Els beneficis del telèfon es destinarien cada any al manteniment de la línia, i, sobretot, a l'hospital municipal, "cuyos medios de subsistencia se hallan en muy precario estado".

3. L'administració i comptabilitat del servei de telèfon anirien a càrrec d'una junta administrativa formada per l'alcalde com a president, un propietari, un industrial, un veí i un estiuiejant assidu.

4. El municipi s'obligava a sol·licitar i obtenir el permís oficial i a cedir el local i pagar els treballadors.

Es va aconseguir una llista de subscriptors que aportaren, entre tots, 7.705,50 ptes. Amb l'ajut d'una subvenció estatal, el telèfon ja funcionava l'estiu de 1900; es va instal·lar la central a la plaça del Dr. Robert.

La primera centralita es va instal·lar a la plaça del Dr. Robert. Ja funcionava el juliol de 1900.

LA VEU DE LA VALL

28

66

Des del segle passat ha existit, a Camprodon, un periòdic local, informatiu i d'opinió, que es fa ressó dels interessos de la comarca i publica les notícies de la vila i dels seus voltants. Tot i que la tradició periodística es va interrompre en esclatar la Guerra Civil espanyola, i no es va reprendre fins a l'any 1991, a Camprodon hi té arrels molt antigues.

El primer periòdic local va aparèixer l'any 1892; es deia *La Costinyola*, i va tenir vida fins al 1896. En aquest any se li va canviar el nom pel de *La Frontera*, que sortia dues vegades l'any. Valia 1 pta. cada trimestre, 2 ptes. si es comprava a l'estranger i 15 cts.

si es comprava un exemplar solt. La publicació tenia esperit liberal i progressista, i s'autodefinia com "Periódico Quincenal defensor de los intereses de la comarca". El seu programa, deia, podia sintetitzar-se en tres paraules: justícia, progrés i llibertat. La redacció deixava ben clar que no pertanyia a cap partit polític i que "jamás seremos vasallos del caciquismo".

La majoria dels articles eren columnes d'opinió i expressió literària, i l'àmbit informatiu era estrictament local. L'idioma normalment utilitzat era el castellà, però hi havia nombrosos textos escrits en català.

Els periòdics locals que s'han editat a Camprodon des de 1892 sempre han tingut la proposta de "defensar els interessos de Camprodon i comarca".

En 1904 va aparèixer un nou setmanari amb el nom de *La Frontera de Camprodon*, enfrontat obertament amb *La Frontera*. Els dos periòdics es varen declarar la guerra i va guanyar el nou nascut, que el 14 d'agost ja es va dir *La Font Nova*. El periòdic continuava avesat exclusivament a informar del que passava a la vall, i a publicar poemes dels col·laboradors; la llengua emprada seguia essent la castellana fins que, pel març de 1908, la redacció va decidir que

calia retre un major culte a la pàtria i va començar a publicar en català.

Al cap de set anys va néixer *El Picarol*. Aquest era un periòdic de caire irònic i humorístic que va tenir una vida molt curta, només fins a final d'estiu d'aquell mateix any. Un fet curiós és que els autors utilitzaven pseudònims en els seus escrits: Telèmac, Aquell, Sebius, Ku-shi-net, Tòtil i Love.

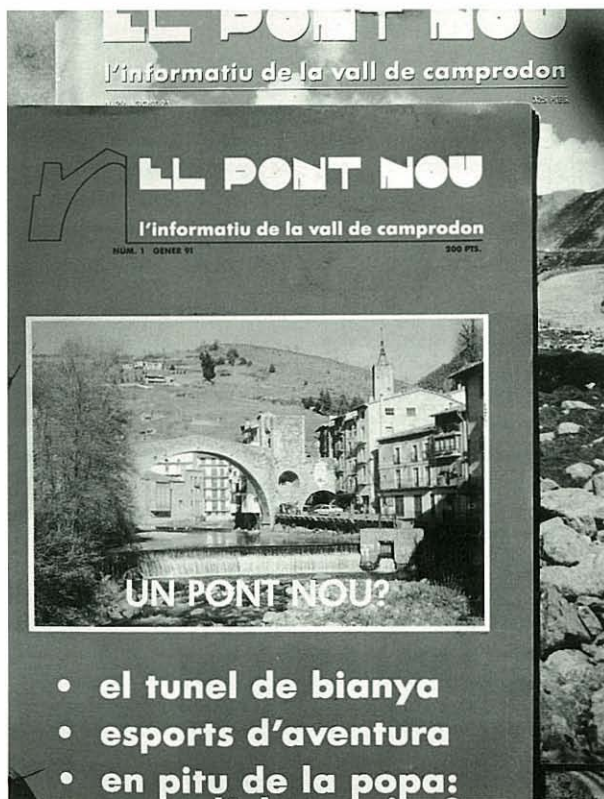
Ja amb un esperit més compromès, abastant un camp més ampli d'informació i potser amb un més clar compromís polític, va néixer, el 1914, *La Montanya*, presentat com a portaveu de la vall. Tot i que la redacció deia que no eren afiliats a cap partit, també deixava clar que, en el fons, era profundament i convençudament regionalista i d'esqueres. La publicació va canviar de nom el 1924; passà a dir-se *El Muntanyenc*, i naixia com un nou periòdic, ja que a Camprodon, deia, li mancava un portaveu que defensés amb braó els interessos i les necessitats de la vall. Sortia cada quinze dies i era una mica més extens, de quatre fulls, en lloc de dos. Es va publicar fins al 12 de juliol de 1936.

Els periòdics de Camprodon parlaven de tot: de cultura, de música, de notícies del

poble, de xafarderies i de política. Comptaven, entre els redactors i col·laboradors, amb intel·lectuals del poble i de Barcelona que, com a membres de la que s'anomenava "colònia d'estiu", passaven l'estiu a Camprodon. De fet, recollien a les seves pàgines la història quotidiana de la vila i de la seva gent, les esperances literàries, els despits i els enamoraments, i l'humor de molts camprodonins, a la vegada que foren un ressó de l'època i dels fets històrics.

Pel gener de 1991, una nova iniciativa recollia la ja antiga tradició i s'editava, amb el nom de *El Pont Nou*, el primer número del nou periòdic, que apareix mensualment i que continua amb la intenció de ser "l'informatiu de la vall, amb independència però obert a tots". L'uneix, amb les antigues edicions, la voluntat de defensar els interessos de Camprodon i la seva comarca.

Des del gener de 1991, la tradició periodística s'ha recuperat a Camprodon amb El Pont Nou.

A Camprodon l'esport sempre ha tingut molta tradició. Possiblement el club esportiu més antic sigui la Unió Esportiva Camprodon; la primera associació dedicada al futbol la va fundar en Josep Vidal i Ribas, fill adoptiu del poble, el mes de juliol de 1901. De fet, era un club de gent de Barcelona, perquè els camprodonins encara no hi participaven. Els estiuejants varen formar dos equips, que s'enfrontaren el dia 28 de juliol en un terreny de la sortida del poble, el camp de la Vila, que era de propietat municipal. Va ser el primer partit.

Pel juliol de 1922, el Camprodon, ara ja format majoritàriament per camprodonins, guanyava el partit jugat contra el Ripoll, amb un 3 a 1. I pel març de l'any següent es constituïa, oficialment, el Grup Esportiu Camprodoní, el primer club de futbol del poble. El presidia en Sebastià Anglada, i els partits es continuaven jugant al camp de la Vila, que ja era, oficialment, el camp de futbol.

La temporada 1976-77, el Camprodon va passar de ser un club amateur no federat a ser un equip federat que participava ja en competicions oficials de Tercera Regional. I va guanyar la lliga, en la seva categoria, la temporada 1977-78. La Unió Esportiva té, en l'actualitat, 303 socis.

Un altre dels esports que va ser implantat a Camprodon pels estiuejants va ser el tennis; al seu començament es practicà a les pistes que alguns particulars tenien a les seves torres, com el tennis de can Carulla; hi feien torneigs i competicions durant tot l'estiu. L'any 1928, el dia de Sant Jaume, es va inaugurar el Club de Tennis Camprodon. Comptava amb diverses pistes, camp de criquet, pista d'atletisme, bar, restaurant i pista de ball. Es trobava situat als terrenys de can Maristany que havien adquirit, per a aquesta funció, en Ramon M. Puigmartí i un grup de socis. També s'hi celebraven torneigs diversos. En 1929, tenia 64 socis, la majoria barcelonins, que hi feien ball tots els

El tennis de can Carulla, a començament de segle. Només jugaven a tennis els estiuejants.

dijous i els diumenges. Aquell agost va tenir lloc el "Concurso Internacional de Tennis Camprodon-Vernet-Font Romeu", que va fer omplir el poble d'estrangers amb raquetes, alguns dels quals eren molt famosos. El Club del Maristany va ser destrossat durant la Guerra Civil espanyola.

Però el tennis ja tenia tradició a Camprodon. Els germans Claret, en Quim i en Josep, varen decidir aprofitar els terrenys que tenia la família, per via de l'àvia materna, la "Mollona", al Bac de Sant Pere, per a fer-hi un nou club de tennis. El varen construir tot sense gaire ajuda de màquines, amb la mà d'obra que proporcionaven els soldats que, en els anys quaranta, formaven el destacament de Camprodon. Els nois treballaven a hores i cobraven un duro per cada hora treballada.

Es construï un complex amb dues pistes de terra batuda, una pista de patins, una piscina i una pista de bitlles. El Club de Tennis Camprodon s'administrava amb les quotes dels socis, que ja eren, cada vegada més, del poble.

El 1980, en Joaquim Claret va vendre el Club a la societat BACSA, que l'administra en l'actualitat. Té més de 700 socis i compta amb tres pistes de tennis, una pista poliesportiva, dues piscines, un squash i el local social.

Al mateix temps que es fundava el Club de Tennis, hi havia la idea, entre els estiuejants, de fer un Club de Golf, el qual, deia *El Muntanyenc* del 15 de setembre de 1929, “serà un dels millors d’Europa”. El projecte no es va pas fer realitat fins al 1987, quan una societat de residents a Camprodon va presentar-lo a l’Ajuntament; el govern municipal i la Direcció General d’Urbanisme de la Generalitat varen aprovar el projecte i el camp de golf es va fer a la vall del Ritortell; s’inaugurà el dia 24 d’agost de 1990. El camp té nou forats, i un camp de pràctiques; el club compta amb més de 300 socis i hi ha un professor que hi fa classes. S’hi fan campionats cada any.

Potser de tots els clubs, el més genuïnament camprodoní, si més no pels seus orígens, és l’*Ski Club Camprodon*. En Lluís Rigat era fill de Camprodon i havia après a esquiar de manera autodidacta; en els anys trenta va ser campió de salt d’esquí de Catalunya; la seva afecció va engrescar alguns companys, que també es dedicaren a l’esquí. Ho feien amb esquís fabricats a can Magret o a can Regí, llarguíssims, de fusta de freixe o de faig.

El 1934, en Josep Rigat, en Marià Bertranpetit, en Jaumet Bertran i en Marià Suriñach varen fundar l’*Ski Club*. Aviat en varen ser socis molts joves, i d’altres no tan joves, de Camprodon. Aprenien a esquiar a can Vaca Negra, i quan ja en sabien una mica ho feien als plans de Sant Joan i, sobretot, a les Adous de Beia, on hi construïren un refugi. En Josep Rigat (Pito Moliner), va construir un trampolí a la Torre del Coll, on s’hi feien campionats de salt. Més tard se’n va construir un altre al bac de Sant Pere. El club organitzava diverses activitats culturals i va participar en la construcció del xalet d’Ull de Ter. A partir dels darrers anys de la dècada dels cinquanta, el club va anar adquirint una activitat passiva, fins que, en els anys setanta, un grup de joves va decidir de donar-li una nova empenta.

En Josep Rigat salta en el trampolí que ell mateix, amb els membres del recentment fundat Ski Club Camprodon, va construir el 1935.

Amb la instal·lació de les pistes d’esquí Vallter 2000, l’*Ski Club Camprodon* va cobrar moltes energies i va fer molts socis nous. Actualment, aquests superen el nombre de 1.200. El Club té una secció de muntanya, que fa sortides periòdiques, i un equip de competició. De l’*Ski Club Camprodon* en són socis la Marlen García, campiona d’Espanya d’eslàlom gegant i actualment membre de la selecció espanyola, i en Jordi Pujol, membre de l’equip nacional d’esquí d’Espanya i que participà als Jocs Olímpics de Calgari i Albertville.

En Ladislau Kubala amb un grup d’aficionats al futbol, a Camprodon, en els anys quaranta.

LES FONTS

29

La font del Ferro té una aigua amb moltes propietats guaridores.

Als afores de Camprodon hi ha un bon nombre de fonts. Just arribant al poble pel costat de Molló, sota els prats de can Pascal, s'hi troba la font de Llandrius. Pel mateix costat, una mica més amunt, a sota del Grau, hi ha la font del Vern, una de les més fresques. Al seu damunt s'hi estén una gran arbreda, profunda; una boscúria magnífica, que l'envolta. És aquell "racó tranquil, racó guarnit de molsa, racó dels arbres vells, mig desmaiats, la font que hi neix té una naixença dolça, no té el dolor dels naixements forçats", que cantava el poeta Josep M. Guasch, a començament de segle.

A l'altre costat del riu, per sota de Sant Antoni, la font de Sant Patllari apareix senyorívola amb els seus tres dolls, fruit de les guitzes del ruc que duia les relíquies del sant, ja fa molts anys. Diuen que, des que l'ase va fer brollar l'aigua, aquesta mai no s'ha estrocat, ni tan sols en els temps de major secada. És la font del sant patró i llueix, en recordança, una plaqueta de marbre que relata la llegenda de l'origen. Una inscripció del 1731 recorda a tothom que el bisbe de Girona va concedir indulgència a tots els qui resessin allà un parenostre. Els camprodonins hi van per la festa major, el dia de Sant Patllari, a fer un dinar de germanor i a ballar-hi sardanes i la Maniera, un ball

de parelles antiquíssim que consisteix en anar ballant fins a veure si es cansen primer els músics o els balladors. S'hi cull el clou-clou, una flor groga que no es troba a cap més indret. La font del sant també va inspirar cants de poeta, escrits en una làpida de pedra que l'Ajuntament va col·locar a l'indret, en 1960, pel centenari del naixement del seu autor, en Joan Maragall. A l'acte, que pel seu intrínsec contingut catalanista no era gaire ben vist pel governador civil, hi va assistir el fill del poeta. Els versos són aquests: "A l'hora que el sol es pon, bevnt al raig de la font, he assaborit

els secrets de la terra misteriosa/ part de dins de la canal, he vist l'aigua virginal venir del fosc naixement a regalar-me la boca”.

Camí amunt, cap a Sant Antoni, la font del Boix s'ofereix amb la seva magnífica balconada sobre la vall. És d'estil noucentista, com quasi totes, i es troba a 1.072 metres d'altitud.

Ja a l'entrada del nucli urbà, per la banda del Ritort, hi ha la font Nova. També li han dedicat versos, com aquests d'en Valentí Planesas: “I allà una font somriu, vessant amb doll tresor, com llàgrima vivent, sense dolor”. Una columna ens recorda i serveix d'homenatge al Dr. Robert; d'allà, com a continuació de la placeta

La font Nova és una de les més entranyables. En Valentí Planesas li va dedicar una sardana, amb música d'en Pere Quer.

rodona, arrenca un passeig d'arbres que arriba fins al Camí de Dalt.

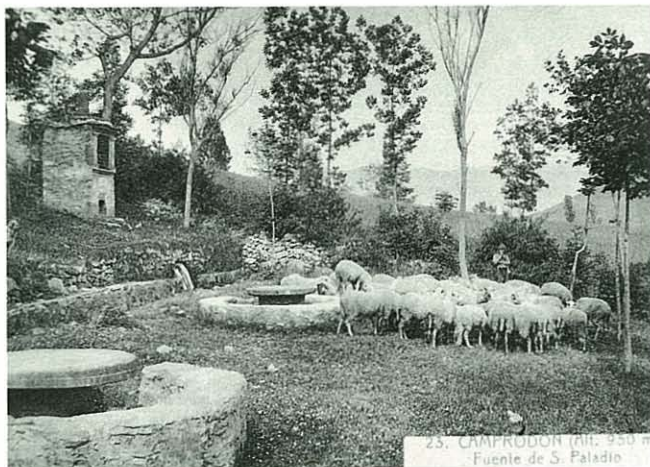
Pel costat del monestir, a sota de la Campa i a la vora del riu, s'hi troba la font del Ferro, que, diuen, té una aigua molt bona per al tractament de les anèmies i altres malalties de la sang.

Poble avall, passat el Pont Nou i en direcció cap a Llanars, seguint el Ter, s'arriba a

la font de la Forcarà, petita i amagada, a dos passos del riu.

I ben bé a la sortida del poble, dessota del bac de Sant Antoni però una mica més amunt del Camp de la Vila, hi ha la Mare de la Font. És majestuosa, amb un doll gruixut i sorollós, i té una inscripció amb un poema que ha fet famós el poble: “Perquè t'amagues Camprodon, fresquívol, violeta del bosc en ta ribera?, en ton sojorn d'eterna primavera, no vols que senten tes suaus olors? (...) Poncelles, ja us veuran quan siau flors”. És una estrofa del cant IV de *Canigó*, de Jacint Verdager.

Fa només quatre anys que es va fer la font del Botàs, just a sota de can Pascal. Un botàs és, a pagès, una bassa artificial que recull l'aigua que s'utilitza, des d'allà, per a regar els camps. La font es va construir aprofitant, precisament, el botàs de can Pascal.

A la font de Sant Patllari s'hi va per la festa major, el dia 21 de juny, i s'hi balla la Maniera.

EL PATRIMONI ARTÍSTIC

30

72

A la Vila de Dalt, Santa Maria hi té dedicada l'església parroquial. Va ser construïda durant els primers anys del segle XI, però d'aquell edifici inicial ja no en queda res. Al cap de dos segles, el XIII, se n'aixecava un de nou, un gran temple. Encara en queden dues capelles a l'interior. L'església parroquial ha sofert molts canvis amb el temps. És destacable la seva única nau central, molt àmplia, que es va acabar al segle XVI i que té un sostre més baix del que dictaven els cànons, potser perquè va ser fet a correccuïta. La volta central està reforçada per grans arcs torals, també del XVI, mentre que la part exterior reposa damunt els contraforts adossats. En 1677 es va cloure la volta del presbiteri

i es va construir la sagristia; la capella dels Dolors, que es troba a la part de ponent, és del 1722. A l'interior de l'església hi ha, a banda i banda, diferents altars: a la dreta, els de Sant Víctor, l'altar del Sagrat Cor, de la Sagrada Família, de la Sang i el del Roser; i, a l'esquerra, el baptisteri, el de Sant Josep, el de la Puríssima, i el de Sant Patllari. A la capçalera hi llueïa un retaule barroc que va ser cremat durant la Guerra Civil espanyola.

A la Vila de Baix destaquen el casal gòtic de cal Marquès, l'església del Carme i la façana de l'Ajuntament, que és del segle XVI. Però l'art, a Camprodon, excel·leix sobretot en, dos monuments: el Pont Nou i el monestir.

El magnífic retaule barroc de l'església parroquial va ser cremat el 1936. Frederic Marès és l'autor de la nova Assumpció que avui llueix la capçalera de l'església.

El Pont Nou es troba al bell mig del poble, sobre el Ter. La seva construcció ha estat datada en el segle XIII, però, de fet, anteriorment ja devia existir un pont d'aquestes característiques, tota vegada que alguns documents de 1316 parlen d'un "Pont Vell". El Pont és com el gran ull de Camprodon. Des d'allà toç es veu, tothom hi passa. És fet de carreus irregulars, amb dovelles ben treballades allà on es formen els arcs. N'hi ha sis, d'arcs. El del mig, per sobre del riu, fa 14,50 m d'alt i 61 de llarg. A la banda de ponent hi ha quatre

arcs petits de mides diferents, i a llevant un de més ampli; sota d'aquest hi passa el carrer de Sant Roc. És també aquí, en aquest arc del costat de llevant, on s'alça el portal de Cerdanya, que era una de les entrades del poble quan hi havia muralles; a la pedra hi ha marcades, a banda i banda, dues dates: 1562 i 1682, i al costat l'escut de la vila.

A la part més antiga de Camprodon hi ha les restes del monestir, de monjos benedictins, dedicat a Sant Pere. Només en queda l'església, però per als camprodonins és "el monestir". És un edifici romànic, consagrat com a església l'any 1167. Té planta de creu llatina, molt compensada, i és d'un estil puríssim i molt poc carregat, d'una gran sobrietat i rigidesa.

La nau de l'església està orientada a l'est i compta amb sis absis carrats, el més gran dels quals té la mateixa amplada que la nau. La volta és de mig punt, lleugerament apuntada i disposada sobre tres arcs torals que reposen en una imposta. Al creuer s'hi alça una de les parts més boniques de l'església, la que li dona el seu estil característic: la cúpula sobre trompes, que a l'exterior esdevé un majestuós cimbori octogonal. Les obertures, a l'interior, són poques: una petita finestra a cada absis i als frontons, dues al frontó de la cara sud, i un ull de bou, petit, al mur de ponent. Al costat de migjorn hi ha una porta que, en temps del monestir, permetia l'accés al claustre, espai que va resultar molt afectat, pràcticament derruït,

El casal de cal Marquès, un edifici del gòtic català que avui es troba en ruïnes.

quan es produí el terratrèmol de 1428.

El portal d'entrada és auster i senzill; el formen tres arcs en gradació, i és ressaltat per dues arquivoltes que reposen sobre dues columnetes cilíndriques adossades, que acaben amb capitells decorats. Damunt del portal hi ha una filera de cartel·les, la qual cosa vol dir que l'església havia tingut un pòrtic de fusta. El monestir va resultar molt degradat des que, el 1835, els monjos en varen marxar. En els anys trenta del segle XX va ser restaurat per l'arquitecte Jeroni Martorell.

Del monestir benedictí de Sant Pere només en queda l'església, amb planta de creu llatina i cimbori octogonal. Per als camprodonins és "el monestir".

LA REPÚBLICA, ESPANYOLA I CATALANA

31

El president Macià, acompanyat de la seva dona, seient a la terrassa de l'Hotel Rigat. Era el setembre de 1931.

74

El 14 d'abril de 1931 s'esqueia en dimarts; aquell dia, cap a les tres de la tarda, pels carrers de Camprodon va començar a circular la notícia que a Barcelona en Francesc Macià havia proclamat la República Catalana, i que a la resta de l'Estat havia estat proclamada la República Espanyola. A dos quarts de sis, la ràdio va confirmar la nova i a tot arreu del poble es varen formar grups que comentaven l'esdeveniment.

De seguida es va organitzar una manifestació, que recorregué els carrers principals; la gent la seguia entusiasmada i, al davant, les dues orquestres de Camprodon tocaven "La marsellesa". A la plaça de la

Constitució s'hissaren les banderes catalana i republicana, i els regidors Joan Aulí i Sebastià Anglada varen fer uns vibrants parlaments.

Després va intervenir, amb un emocionadíssim discurs, en Joan Morer i Lacot, republicà aferrissat de tota la vida. Seguidament es varen ballar sardanes. L'endemà, que era festa nacional, es féu ball a l'Hotel Rigat. Els regidors republicans enviaren un telegrama d'adhesió a en F. Macià i, a la tarda, el governador civil, Albert de Quintana, va ordenar que es constituís el nou Ajuntament. Foren acomiadats cordialment l'anterior alcalde, el senyor Badia, i els altres membres del consistori municipal, i varen

prendre possessió dels càrrecs els nous membres.

Aquests havien estat elegits entre 14 candidats, en les eleccions municipals, per 263 votants, el 80% del cens. El nou Ajuntament el formaren en Francesc Surinyach, alcalde, del partit Catalanista Republicà, i els regidors del mateix partit, S. Anglada, A. Claret, J. Aulí i J. Moret. Del partit Regionalista hi havia en Ll. Birba, i dels Republicans, en J. Tarradellas i l'Ot Plujà. En Joan Palomé era l'únic independent. A les eleccions s'havien presentat, en dos grups, els "Industrials

i comerciants" i els "Comerciants i obrers".

L'Ajuntament republicà es va adherir de seguida a la causa catalanista, que considerava la primera conquesta moral de Catalunya, i va enviar un telegrama de felicitació a Marcel·lí Domingo i Sanjuán, promotor del decret de bilingüisme a les escoles.

El mes de setembre d'aquell mateix any tingueren ocasió de demostrar l'afiliació incondicional a la Generalitat de Catalunya republicana a través de la persona del seu propi president. En Francesc Macià va venir a passar un dia al poble; féu estada al Rigat. L'acompanyaven les seves filles, la seva esposa i els seus néts. No venia de visita oficial, però l'alcalde el va anar a saludar i, amb el jutge i els regidors, van ensenyar-los el

poble. El president va quedar meravellat del passeig Maristany i del Club de Tennis, i també del paisatge i les construccions que hi havia al poble. Enmig d'ovacions i visques dels camprodonins, Macià va rebre la salutació dels obrers i l'obsequi d'un quadre, ofert pel pintor J. M. Feliu, així com una col·lecció de fotografies fetes per V. Planesas. A les set del vespre se'n va tornar cap a Barcelona, no sense abans prometre que tornaria.

Les eleccions a Corts Constituents, celebrades el mes de juliol, havien donat la victòria, a Camprodon, a l'Entesa Republicana.

La República s'anava consolidant i l'Ajuntament de Camprodon es preocupava per la reforma de l'hospital, que va projectar arran de la donació del terreny feta

El dia que es va proclamar la República, en J. Morer va fer un discurs apassionat.

Una de les darreres Festes de l'Arbre dels anys republicans.

pels germans Vila Riera, i per la docència i les escoles, tot tirant endavant el projecte del nou local d'ensenyament. Al cap d'un any, els camprodonins varen celebrar l'aniversari del nou règim amb una desfilada pels carrers, acompanyats per l'orquestra Pirenenca, que tocava "La marselesesa". A dos quarts de tres es va celebrar la Festa de l'Arbre, amb berenar i l'obsequi d'una capsa de galetes Birba a tots els nens, mentre que al vespre es varen ballar sardanes. Un vermut popular i un discurs de l'alcalde van cloure la festa.

Fou un il·lustre pedagog, un investigador de l'ensenyament. Va ocupar un lloc clau i decidí en la renovació de l'ensenyament a Catalunya. Va ser secretari del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya i secretari del Consell de Cultura de la Generalitat. És conegut arreu d'Europa.

Segons una seva alumna, Galí no era gaire alt, era molt prim, de caminar àgil i silenciós, i tenia el gest característic d'unir les mans i refregar-se-les. Parlava baix, mai no cridava ni alçava la veu. Un dels aspectes més destacats del seu esperit era la ironia, acompanyada sempre d'una gran elegància. Feia els gestos lleus i àgils, i sempre anava vestit de negre.

Aquest pedagog, que era filòsof i que entenia que “no existeix una pedagogia sense una filosofia”, va néixer a Camprodon, a una casa del carrer de Sant Roc, a tocar el Pont Nou, el dia 11 d'abril de 1886. El seu pare, Francesc Galí i Claret, es dedicava al comerç de bestiar. La seva mare era de Surroca. Tenia sis germans més. En 1897 el pare es va morir i tota la família es traslladà a Barcelona, on la mare obrí una passamaneria a Gràcia. Alexandre era, en aquell temps, deixeble del seu oncle, Bartomeu Galí, que tenia una escola al carrer de Trafalgar. Durant una època també fou mestre seu Pompeu Fabra, que era cunyat de l'oncle.

L'estiu de 1909, Joan Bardina li va oferir treball a la seva escola de mestres, on va coincidir amb Josep Carner, Frederic Rahola i Josepa Soronelles. Aquell mateix estiu va publicar els seus primers articles a *La Font Nova*, de Camprodon. Al cap d'uns anys de treballar a l'escola de mestres, un grup de fabricants de Terrassa li van proposar de muntar una escola per als seus fills a aquella ciutat. A. Galí va acceptar l'oferta i va néixer l'Escola Vallparadís, on també hi treballava la seva esposa, Josepa Herrera.

El 1913, Prat de la Riba va visitar l'escola i va proposar-li a Galí ser oficial de secretaria del Consell d'Investigació Pedagògica. Amb aquesta feina, que feia als matins, Galí va disposar de temps lliure per a treure's el títol de mestre, que encara no tenia. Però ell ja dominava la pedagogia, i tenia un ampli coneixement del moviment pedagògic internacional; des de 1926 va organitzar, cada any, un Curs Tècnic de Pedagogia que estava afiliat a l'Institut de Ciències de l'Educació, de Ginebra.

La Dictadura de Primo de Rivera va suprimir les institucions educatives de Catalunya, i Galí, juntament amb alguns professors de l'escola graduada i els pares dels alumnes, va crear la Mútua Escolar Blanquerna, que constava de l'Escola Blanquerna, amb parvulari i quatre cursos d'educació elemental; l'Acadèmia Monturiol, de batxillerat per a nois; l'Acadèmia Elisenda, per a noies; l'Acadèmia Campmany, d'estudis preparatius de comerç i indústria, i l'Acadèmia de Música de Barcelona. Quan va acabar la Dictadura, Galí va ser nomenat secretari del Consell Informatiu de Pedagogia de la Diputació de Barcelona i, en 1931, secretari general del Consell de Cultura de la Generalitat. Seguí dirigint Blanquerna.

La Guerra Civil va fer clausurar l'Escola; el dia 25 de gener de 1939, l'Alexandre Galí va marxar cap a Camprodon, i des d'aquí, poc després, cap a França. Va tornar a Catalunya el 1943 i va començar a treballar com a historiador i en l'elaboració d'una col·lecció de diccionaris. En 1955 va reprendre la seva activitat pedagògica. El 1968, va rebre el nomenament de membre de l'Institut d'Estudis Catalans. A primera hora del matí del 29 de maig de 1969, va morir a Barcelona. Dins del corró de la màquina d'escriure hi havia un full amb aquest text, que resumeix prou bé el seu pensament: “Com resoldre que cada home

individual, fill de pare i mare, per pobre,
per infeliç que sigui, pugui valer virtualment

*El pedagog Alexandre
Galí va néixer a
Camprodon, d'on
provenia la seva
família.*

com tota la humanitat i com tot l'univers davant de Déu? Perquè si no és així, si hem de tornar a pensar en uns quants privilegiats, no val la pena viure. Matar no és cap solució; posats a matar, matem; i prou ciència i filosofia. Però no es tracta sinó de fer viure i salvar. La defensa sistemàtica de la vida de l'home, fonament i tradició de l'Església catòlica, no és tan sols una gran posició moral; és l'única posició legítima i sense absurditat”.

Alexandre Galí va deixar un llegat important en el camp de la pedagogia i les ciències de l'educació. Va plantejar el procés educacional no com la submissió del mestre a uns mètodes que en un moment determinat estessin de moda, sinó com l'aplicació d'unes tècniques concretes que estarien sempre al servei del desenvolupament de la personalitat de l'alumne. No es lligava a sistemes i posava en pràctica allò que, en cada cas, considerava més convenient. De fet, Galí va portar a terme els ideals característics de la burgesia catalana de l'època, d'esperit nacionalista i profundament catòlic. Va oferir un mètode nou, aconseguit amb un règim de llibertat i de confiança vers l'alumne.

Deia sempre que l'objecte de l'educació no és el nen, sinó que és l'home. Al nen se li ha de donar confiança perquè adquireixi responsabilitat; amb la responsabilitat sabrà fer bon ús de la llibertat, que és la base de la vida. La llibertat és, en definitiva, el sentiment de responsabilitat. La relació entre el mestre i l'alumne, deia, s'ha de fonamentar en el respecte mutu i en la voluntat del professor per motivar el nen. D'aquesta manera, l'escola funcionarà com el que és, un instrument de la societat que, abans de res, actua com a organisme defensor dels drets infantils. L'obra d'Alexandre Galí es fonamentava en l'eficàcia, en la unificació escolar, en la coeducació amb nois i noies, i, sobretot, en la utilització de la llengua catalana com a expressió de l'amor a la terra i en la importància de la religió catòlica en l'educació.

L'ENSENYAMENT I L'ESCOLA

32

*Un curs de nenes del
Camprodon de la
postguerra.*

78

La història de la instrucció pública a Camprodon té la seva primera referència en una carta del bisbe de Girona, de l'any 1447; en la missiva es donava llicència a Joan Guilleto, estudiant d'arts i habitant de la vila, per a tenir-hi una escola, en la qual ensenyaria lògica i gramàtica als nens.

Anys més tard, en 1778, a Camprodon hi havia una escola pública amb un mestre secular que feia classe dues hores al matí i dues a la tarda. L'ensenyament era tot en català i el pagava el municipi, amb un sou per al mestre de 100 lliures mensuals; a més, els nens que podien pagaven també un tant mensual.

L'escola pública només ensenyava els nens, mentre que l'educació de les nenes era privada. En 1796 s'encarregaven d'instruir els infants dos frares del convent del Carme, fra Pere Dulcet, que era el mestre de gramàtica, i fra Valentí Floriach, que ho era de primeres lletres. Aquests, però, no ho feien gaire bé i els síndics de Camprodon demanaren al provincial de l'orde dels carmelites calçats que els enviés algú més apte i amb millors condicions per a ser mestre. Els pares s'havien queixat de la mala instrucció que rebien els seus fills. El provincial va decidir que era més recomanable que els de Camprodon es busquessin un

mestre secular, el qual tindria més paciència i agradaria més als veïns de la vila.

L'any 1806, l'ensenyament dels nens de Camprodon estava a les mans d'en Gabriel Orri, mestre de gramàtica, que fins a aquell any s'havia encarregat també de l'escola de primeres lletres. Però ara, l'Ajuntament havia decidit de contractar un prevere de la parròquia, en Francesc Camps. Gabriel Orri es queixava a les autoritats que, amb aquella decisió, deixava de cobrar uns diners que necessitava per a viure. Vist que no hi podia fer res,

demanà que se li concedís, almenys, un augment del sou, el qual es mantenia en 100 lliures des de 1780.

En 1827, només hi havia un mestre, en Francesc Prat, que cobrava 250 lliures anuals. A final de segle eren 43 els nens escolaritzats a Camprodon, sota la tutela de Josep Bertran.

Després de la Desamortització, les dependències del monestir de Sant Pere es convertiren en aules de l'escola de nenes que dirigien les monges del Sagrat Cor; era una propietat municipal, cedida per l'Estat a l'Ajuntament el mes d'octubre de 1849 amb la condició que es destinés a l'ensenyament públic

en una part, i, en l'altra, a la caserna que acolliria el destacament. Aquesta darrera funció no la va complir mai. Els nens rebien instrucció al lloc on, abans, hi havia l'hospital; és a dir, a l'altre costat de la plaça de Santa Maria, just a la cantonada amb el carrer de Sant Antoni. Allà hi varen ser fins al 1937. En els anys vint hi anaven nens i nenes junts, i hi havia només dos mestres, el senyor Batalla i la senyora Maria. A més a més, continuava vigent l'escola privada de les monges.

En temps de la Segona República, el Consell Local d'Ensenyament va rebre una subvenció estatal per a

construir un nou edifici escolar que, segons s'havia projectat, seria de sis graus: tres per a nens i tres per a nenes. En aquell moment, a Camprodon hi havia 225 nens en edat escolar, que anaven a classe a locals vells i mal condicionats. L'Estat va concedir la subvenció i l'octubre de 1936 l'Ajuntament va contractar Bartomeu Agustí, d'Olot, per construir l'edifici. El pressupost inicial, que es va sobrepassar amb excés era de 120.000 ptes, de les quals 82.000 procedien d'una subvenció. El municipi havia de pagar el material i el mobiliari, cosa que féu amb els diners de la venda d'un terreny municipal i amb aportacions econòmiques de veïns de la vila. Les sis aules, una per a cada grau, varen ser decorades amb murals de Darius Vilàs i de Josep Morell. L'edifici escolar es va inaugurar el 17 de juliol de 1937, i és el mateix que, amb algunes reformes, avui acull una part de l'escola pública de Camprodon. En 1990, es varen inaugurar noves dependències escolars a les planes de can Pascal.

Josep Morell i Darius Vilàs pintaren els murals de les noves aules, el 1937.

TEMPS DE GUERRA

33

Camprodon, tan a prop de la ratlla de França, era ple de refugiats durant la Guerra.

80

Quan es va produir l'alçament de Franco, a Camprodon la situació era, més aviat, de desconcert. El poble no va reaccionar fins al cap d'unes setmanes, quan el Front Obrer va destituir l'alcalde, l'Antoni Claret, i es va constituir un nou Ajuntament, encapçalat per Josep Vila. La política dominant quedava aglutinada en el que s'anomenava Centre Republicà d'Esquerres, amb molta influència de la CNT. I el poder real, com arreu de Catalunya, estava a mans del recentment creat Comitè Antifeixista, integrat, entre altres, per en Patllari Vila, en Josep Jounou, en Tinet de la Farga, en Pep Agutzil i en Joan Margall.

L'octubre d'aquell mateix 1936, la Generalitat va suspendre els

comitès, que per la seva força resultaven perillosos, i va ordenar la constitució dels nous ajuntaments oficials, amb membres de determinats partits polítics.

A Camprodon, com que no hi havia la coalició d'Agrupació Catalana, va ser elegit alcalde en Càndid Illa, membre d'Esquerra Republicana. A final d'any es va crear el Partit Socialista i la UGT, que de seguida es va enfrontar a la CNT. Les divergències entre ambdós sindicats varen arribar al punt més crític pel maig de 1937.

Mentrestant, al poble hi havia fam i por. Amb l'atac a Roses per part del vaixell de guerra feixista "Canarias", tothom estava espantat davant d'una possible

forta ofensiva dels nacionals. Es va decidir d'eliminar totes les persones de dretes que podien facilitar l'entrada de les tropes de Franco. El Comitè va detenir divuit camprodonins i els va empresonar. La intervenció de les Milícies de can García (UGT), oposades a la CNT, i la del cap de carrabiners, van impedir una tràgica matança al poble.

Les cases d'estiueig dels barcelonins, els hotels i les esglésies varen ser confiscats. A can Serra, s'hi instal·là la Direcció General de Duanes; a can Winker la direcció de la Delegació d'Hisenda; a ca l'Oliveda els carrabiners,

i a l'església del Carme la Prefectura General de Transports. A can Torrent, cal Conde, ca l'Armangué i al Casino hi foren instal·lades les Colònies Infantils; i a can Vidal i Ribas i can Parellada, els refugiats.

Un dels principals problemes de Camprodon va ser la massiva arribada de refugiats. Venien de tot arreu: d'Andalusia, d'Euskadi, del centre. Els mantenia, teòricament, el Comitè per a l'Ajuda dels Refugiats, però al poble li costaven molts diners. Varen arribar a ser més de 700, en una població que no superava els 1.350 habitants d'origen. L'alcalde va sol·licitar ajuda econòmica, i l'octubre de 1938 va demanar a la Direcció General d'Avituallament que es procurés,

A l'església del Carme hi va haver, durant un temps, la "Jefatura Provincial de Transportes".

L'Ajuntament de la Guerra, agost de 1936

Josep Vila, alcalde	Esquerra Republicana de Catalunya
Josep Feliu, tinent d'alcalde	Esquerra Republicana de Catalunya
Josep Güell	Partit Socialista
Josep Pagès	Partit Socialista
Patllari Vila	Partit Comunista Unificat
Pere Danés	Partit Comunista Unificat
Antoni Juncà	Partit Comunista Unificat

almenys, un àpat diari per a tots els nens del poble, ja que mentre els refugiats rebien menjar amb regularitat, els infants del poble passaven gana. Es va aconseguir un vas de llet i un panet diaris per a tots els nens fins a 14 anys. Les dones també varen protestar, i organitzaren una manifestació pacífica que va recórrer el poble tot demanant els productes bàsics per a la subsistència.

Durant el 1938 les coses foren difícils de debó. Els ànims queien, i es va rebre l'ordre de posar altaveus a les places, a través dels quals es transmetien missatges per a aixecar la moral. L'Ajuntament va multar les famílies dels desertors, amb quantitats que depenien dels recursos de cadascuna d'elles. El màxim que s'imposava eren 400 ptes. Els diners servien per a l'exèrcit republicà.

El Centre Republicà d'Esquerra i la CNT controlaven el govern local durant la Guerra Civil espanyola.

Al poble s'establiren algunes famílies forasteres, entre les quals hi havia la del president del govern, J. Negrín. Vivia a can García de Baix (*El Robledal*), i el Maristany era tot un cordó militar. El president venia sovint i hi feia reunions de govern, extraoficials, amb Martínez Barrio i amb el ministre de Defensa.

En els darrers temps, el poble fou un gran hospital. Hi havia ferits a l'Hotel Güell, al Rigat, al Casino i a les escoles. Eren dies molt difícils.

LA RETIRADA I LA POSTGUERRA

34

La frontera de coll d'Ares fou testimoni de la reculada, que havia fet arribar a Camprodon més de 25.000 soldats republicans i molts ferits i fugitius.

82

La nit del 12 al 13 de febrer de 1939, les tropes nacionals del general Franco varen "alliberar" Camprodon. Fins feia molt poc hi havia al poble un destacament republicà de 25.000 homes. Ara només en quedaven 247, que aquella nit passaren la frontera francesa per coll Pregon. L'alcalde, en Joan Vila, també havia fugit; ocupava el seu lloc el qui era tinent d'alcalde, en Jaume Pradell. Mentre alguns camprodonins encara es feien ressó del famós "¡No pasarán!", els soldats de Franco ja eren a les Rocasses.

Abans de marxar, els republicans i les brigades de Líster que eren al poble varen volar els ponts, per tal de dificultar l'entrada dels

nacionals. També cremaren la fàbrica de can Birba, la d'Isidre Iglésias i la segadora de can Bonada. El dia 11 de febrer, l'alcalde va fer evacuar el poble. La gent es refugià a la Costinyola, a la banda del Grau i cap al torrent de la Pedrera. D'altres fugiren cap a França amb motos i cotxes que, en arribar a coll d'Ares, estimbaren muntanya avall. Aquells dies arribaven a Camprodon llargues corrues de dones, nens i vells provinents de tot l'Estat i que també anaven cap a França.

El poble es va omplir de forasters, de ferits, i, a més a més, de queviures i d'armes, moltes armes. Eren els darrers béns d'un exèrcit que havia perdut la guerra.

Però, quan els nacionals varen

entrar a Camprodon, el poble era mig buit. Saquejaren les botigues i les cases desocupades.

Les quedaren una colla d'anys. Llavors, com en qualsevol guerra, els vençuts pagaren les conseqüències d'aquesta seva situació. L'alcalde, en Jaume Pradell, va ser destituït i empresonat. Es va crear el nou Ajuntament, amb en Joan Saqués d'alcalde. Era un consistori provisional, que va regir fins que, el maig de 1940, el Govern Civil va constituir l'Ajuntament oficial, format per Joan Sau, alcalde, i Llorenç Birba, Miquel Costa, Josep Vila, Patllari Rigat,

Manuel Pasqual, Antoni Galí
i Àngel Cabanes.

Va començar el nou sistema,
el del Movimiento Nacional.
De seguida es va dur a terme
una depuració de gent del poble,
i la varen patir, entre altres,
el mestre, senyor Batalla,
i l'administrador de Correus,
F. Jorro.

A les escoles es féu la solemne
benedicció de "crucifijos e
imposición de los mismos, y del
retrato de S.E. el Generalísimo
en las salas". Va tornar, d'un exili
forçós, mossèn Tussell, i es va
reinstaurar la vida religiosa.

Les cartilles de racionament no
donaven per gaire luxe, i els
camprodonins s'ho feien com
podien, sovint passant gana
i misèria.

Es va crear la secció de la
Falange Española, que tenia la

*En temps del
nacionalcatolicisme,
una tradició
bonica de
Camprodon eren
les catifes de
flors per a la
processó de
Corpus.*

seu al carrer València. Els nois
rebién instrucció militar a la sala
de ball de l'antiga Cooperativa
Obrera i desfilaven pel
Maristany.

El juliol de 1941, l'Ajuntament va
decidir de refer la vida pública
i aquell estiu es tornaren a tocar
i ballar sardanes els dimarts i els
dissabtes, i el diumenge, sortint
d'ofici. També es va restaurar el
Concurs Hípic i la Festa de

l'Arbre. En 1948 es va crear el
Patronat Local de Turisme,
amb membres del poble i alguns
estiuiejants. El 1950, el Patronat
va esdevenir el CIT (Centro de
Iniciativas y Turismo);
organitzava el Concurs Hípic,
els balls, les desfilades i el
conkurs de sardanistes.
Se subvencionava amb les
quotes que pagaven tots els
camprodonins interessats pel
turisme i amb els beneficis dels
balls i els concursos.

83

*Espectadors
del Concurs
Hípic
celebrat
l'estiu de
1948. El
conkurs es va
recuperar en
la
postguerra.*

Continuaven les celebracions
dels aniversaris de la "gloriosa
liberació de la vila" i,
enmig del fervor del
nacionalcatolicisme, va tenir lloc,
el 1950, un gran esdeveniment:
la vinguda, a Camprodon, de la
imatge de la Mare de Déu de
Fàtima. El poble es va engalanar,
els carrers es van cobrir de flors
i els camprodonins, en
pelegrinatge, acompanyaren la
"Virgen Blanca" fins a Molló i fins
a Olot.

L'AIGUA DELS RIUS

35

El Ritort corre paral·lel al passeig de la Font Nova, i conflueix amb el Ter just al mig de Camprodon.

84

Camprodon es dibuixa entre dos rius que li donen una estructura molt particular, i que són elements bàsics en la seva formació i la seva evolució: el Ter i el Ritort. El primer és un dels rius principals de Catalunya: neix a Ull de Ter, a 2.874 m d'altitud, i va a morir a l'Estartit, després de recórrer un total de 195 km. Passa per 130 poblacions. El Ritort és el primer dels seus afluents: neix al Costabona i s'ajunta al Ter just al mig de Camprodon. Els noms d'aquests rius són antics: el Ter devia ser el *Sambroca* del qual parla Ptolomeu i l'*Alba* que descriu Plini *el Vell*. A l'edat mitjana li deien *Ticis*, *Trezere*, *Teceris* o *Ticeris*, i en Bernat Desclot l'anomena *Teer*.

El Ritort era el *Rivo torto* o el *Rivi obliqui*.

Ambdós rius, però sobretot el Ter, han tingut molta importància en la història de Camprodon. Els primers assentaments humans degueren produir-se gràcies a l'oferta del riu: terres amb vegetals per a l'alimentació, lloc propici per a la caça matèries primeres per a eines i armes, com les destrals neolítiques que s'han trobat a la vall, i aigua abundant per a les necessitats humanes. La població va anar creixent a la vora dels rius. L'aigua s'aprofitava en l'agricultura i en els molins. A Camprodon hi havia molins fariners i molins drapers, també dits nocs o batans.

L'aigua del riu també s'aprofitava a la farga de les Rocasses per a la producció de ferro. Un salt d'aigua accionava el martinet i el ferro quedava a punt per a ser treballat en la indústria metal·lúrgica, tan important a la zona.

Però l'aplicació més important de l'aigua del riu va ser, a Camprodon, per a la producció industrial i elèctrica. En 1870, l'olotí Ignasi Casabó va instal·lar la primera fàbrica de telers mecànics moguts per energia hidràulica. I el mateix any, la societat "Antonio Matabosch e Hijo y Soler" va

construir, una mica més avall de les Rocasses, la primera colònia industrial. Hi havia 300 telers moguts amb aigua i una secció de tints. La colònia era un veritable poble creat de bell nou per acollir obrers; tenia escola, església i serveis per a la nova població. Des de l'incendi de 1923, quan la va comprar Estebanell i Pahissa, va esdevenir la Colònia Estebanell. Aquella indústria va ser aturada el 1984, però la societat encara té drets sobre l'aigua que, canalitzada, arriba a Centelles, lloc on sí que té un ús industrial.

L'electricitat de Camprodon la produeixen, actualment, dues centrals elèctriques, la de Cruanyes i la de les Rocasses; són de la Cooperativa del Fluid Elèctric, una de les dues úniques cooperatives elèctriques que queden a l'Estat espanyol i que

El riu Ter neix a 2.000 metres, a Ull de Ter. El Centre Excursionista de Catalunya hi va construir aquest xalet, que fou refugi d'excursionistes i esquiadors.

va ser inaugurada el juliol de 1936. L'electricitat va arribar a Camprodon el 1895, quan en Llorenç Barner, fill del poble i inventor, d'acord amb l'Ignasi Casabó va instal·lar una dinamo a les turbines mogudes per l'aigua de la fàbrica tèxtil i va obtenir corrent elèctric. Camprodon va ser un dels primers pobles catalans en tenir llum elèctrica. I això va afavorir,

i molt, l'economia del poble, ja que va atreure els incipients industrials, que varen instal·lar a les vores dels rius les seves fàbriques.

Els dos rius de Camprodon passen pel mig del poble, però el Ritort no baixa més avall de la Vila de Dalt, mentre que el Ter ressegueix tota la població. Per a travessar-los hi ha deu ponts; el més conegut és el Pont Nou, del segle XIII, però els més utilitzats són el pont de les Rocasses, a l'entrada de la Vila; el de can Carrera, al mig del poble, allà on s'ajunten el Ter i el Ritort; el pont del Noc, el pont de Santa Maria i el pont de Freixenet, just a la sortida de Camprodon, anant cap a França. I encara hi ha el pont de la Palanca, el d'Enllà Ter, també molt utilitzat, i el pont del Rigat i el de la Farmàcia, petits i d'ús particular.

La construcció, el 1936, de la Cooperativa del Fluid Elèctric.

L'AVUI DEL POBLE

36

86

En el mes de març de 1979 es varen celebrar eleccions generals, les primeres de caràcter democràtic de l'Estat espanyol des de la Guerra Civil. A Camprodon va guanyar la candidatura d'UCD amb un total de 522 vots contra els 495 que va obtenir el PSC.

Aquell mateix any, el PSC guanyava les eleccions municipals i Berta Badà esdevenia la primera dona, en la història del poble, que exercia d'alcalde.

Començava un nou període d'efervescència política i ideològica, una època de canvis, d'enfrontaments i de

renovació. A final d'any, els camprodonins tornaven a votar, aquest cop per a aprovar, amb 1.055 vots a favor, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Llavors vingueren, el març de 1980, les eleccions al Parlament de Catalunya, que al poble varen donar la victòria als diputats del PSC.

Amb antelació a tots aquests esdeveniments polítics, i potser com un dels primers ocorreguts dins l'etapa democràtica, a Camprodon s'havia creat, en 1976, la Mancomunitat de la Vall de Camprodon. Aquest òrgan intermunicipal, format per sis pobles, Camprodon, Sant Pau de Segúries, Llanars, Vilallonga de Ter, Setcases

i Molló, s'ocupa, bàsicament, de promoure el turisme i de la dinamització econòmica de la Vall. La Mancomunitat la integren dos membres, regidors, de cadascun dels ajuntaments; d'entre ells, un n'és president; té la seu a Camprodon.

Al llarg dels deu darrers anys, Camprodon ha vist com es modificava significativament la seva estructura urbanística. En 1983, es va remodelar la plaça de Santa Maria; l'any 1985, s'inaugurà el pont del Noc, una via alternativa per al trànsit que passa en direcció a Barcelona.

El Casal de la Gent Gran, al carrer de Freixenet, es va inaugurar el 1991.

En les eleccions del juny de 1987 va guanyar la candidatura de CiU, i en Domènec Pairó va esdevenir alcalde de Camprodon. La mateixa formació va tornar a guanyar, el juny de 1991.

En el pla cultural hi ha la inauguració de la Ràdio Municipal de Camprodon, l'any 1980, i al cap de sis anys el poble ja tenia televisió per cable. També es va iniciar, l'estiu de 1985, el Festival de Música "Isaac Albéniz".

Poc després, un grup de gent de Camprodon i de fora, gent jove i gent més gran, es varen unir per practicar una afecció comuna: cantar. Naixia, així,

la Coral Camprodon, que avui compta amb 45 membres i que es va "estrenar" el dia de Nadal de 1987.

Al llarg dels anys han anat continuant els canvis urbanístics, tant al poble com als nuclis adherits; en 1990 es varen rehabilitar les antigues escoles de Rocabruna, que avui són un Local Social, i en 1992, va ser remodelada la plaça de Beget. Diversos carrers de Camprodon han estat reformats, i el de València ha esdevingut zona de vianants. Des de 1991, la gent gran disposa d'un Casal i, darrerament, s'ha inaugurat l'Àrea Bàsica de Salut, que comptarà amb un equip de cinc

ATS, quatre metges i un pediatra, a les Planes de la Campa.

Avui, a Camprodon, hi viuen 2.178 persones. L'Ajuntament el formen sis regidors de CiU, coalició que deté l'alcaldia, i cinc del PSC. El poble viu, majoritàriament, del comerç i del turisme, i d'una indústria que, malgrat els problemes, encara es manté força activa; el setembre de 1991, els oients de Ràdio 4 i els lectors de *El Periódico de Catalunya* van qualificar Camprodon com el "Millor poble de muntanya". El camp rodó que el va veure formar-se, continua envoltant un nucli acolorit i divers, d'una vivesa extraordinària.

*La piscina municipal,
a les Planes de can
Pascal.*

Joaquim Claret és un dels artistes camprodonins amb més carisma. Va néixer a Camprodon el 1879, i de molt petit va aficionar-se a les arts plàstiques. Es va formar a l'Escola de Belles Arts d'Olot i a la de Llotja, de Barcelona.

En 1902 es traslladà a París, on estigué treballant amb Aristides Maillol. Poc després ja hi tenia taller propi.

Durant la Primera Guerra Mundial va tornar al poble, on es va quedar una temporada; en aquella època va fer l'escultura que és a la porta del cementiri, a la qual donà el nom de "El Repòs". Acabada la guerra va tornar a París, on el ministre de Belles Arts el designà membre del Comitè Organitzador de l'Exposició Internacional de les Arts Decoratives.

Passà una altra temporada a Camprodon, on va realitzar el bust del Dr. Robert per al seu monument. En 1929, les seves escultures formaren part de la decoració del recinte de l'Exposició Internacional de Barcelona. El 1939 va marxar altre cop de França, i quan tornà s'instal·là a Olot, on va treballar al taller d'estatuària religiosa "El Arte Cristiano". A aquesta ciutat hi va morir, l'any 1964.

La seva obra, fonamentalment noucentista, mediterrània, molt elegant, que despertava admiració a París i a Barcelona, es pot admirar en moltes façanes de Camprodon i en panteons familiars del cementiri.

En Josep Morell va néixer a Sant Esteve d'en Bas l'any 1899. El seu pare era mestre i el van destinar a Camprodon. Al poble hi varen viure fins que en Josep tenia 6 anys, quan el pare va ser destinat a Sevilla. A aquella ciutat s'inicià en la pintura i es va graduar a la Escuela Superior de Bellas Artes de Santa Isabel de Hungría.

El 1921 se'n va anar a França; va viure a París, a Tolosa del Llenguadoc i a Perpinyà, on arribà a ser molt famós. El 1926 es va instal·lar a Barcelona, on començà a obtenir premis importants.

En Josep Morell, al seu estudi de Camprodon, amb Manel Surroca, Toni Surroca, Enric Truñó i una model.

El 1947 es féu amb la primera medalla en l'Exposició Nacional de Belles Arts de Madrid.

Durant la Guerra Civil visqué a Camprodon, on va pintar part dels frescos de les escoles i salvà de la crema obres d'art valuoses amb la creació d'un petit museu local.

Als anys quaranta va treballar per la Direcció General de Turismo, fent quasi tots els cartells destinats a promoure l'oferta turística d'Espanya.

El 1949 moria, molt jove, a Barcelona, quan ja era considerat un dels millors cartellistes catalans.

En Manel Surroca és pintor. Va néixer a Camprodon el 1917 i des de molt petit va viure en un ambient propici per al desenvolupament de la sensibilitat artística. Aprengué amb en Darius Vilàs. Quan tenia 18 anys va esclatar la guerra, i en Manel se'n va anar a França. A París treballà amb en Joaquim Claret. L'any 1937 va exposar la seva obra conjuntament amb treballs de R. Chastel, A. Derain, M. Utrillo i A. Maillol. Acabada la guerra, Surroca s'instal·là a Barcelona, on assistí a les classes de Frederic Marès. El 1948 va guanyar el primer premi del Concurso de Dibujo del Círculo Artístico.

Va tornar a Camprodon, on va preparar l'obra per a la seva primera exposició, que tingué lloc a Barcelona, a la Sala Rovira. Als anys cinquanta era professor de l'Escola de Belles Arts.

Poc després era contractat per la Sala Gaspar, de Barcelona. Continuaven les exposicions exitoses i en 1954 va obtenir el Premi de Pintura Catalana.

En Manel va tornar a Camprodon, des d'on continuà preparant exposicions per a la galeria Dau al Set i la Sala Gaspar. Fa uns quants anys que ja no exposa a Barcelona, però l'art encara el crida i els seus quadres es poden admirar a Camprodon.

La pintura d'en Manel Surroca és tot color. Groc, verd, vermell, en un estil que es va estrenar amb l'expressionisme, per a observar diversos canvis al llarg de la seva trajectòria i, finalment, retornar a la tendència inicial. Els seus quadres, amb escenes de bodegons, de platges, de dones magnífiques, provoquen sensacions intenses. Són colors, colors brillants, enèrgics, penetrants; colors profunds que mouen l'esperit.

En Marià Anglada va néixer a Camprodon el 1951. La passió per l'art se li va despertar tard, quan ja havia complert els 20 anys. Va començar a dibuixar, a crear, a expressar-se a través dels pinzells. Al cap de poc temps ja feia exposicions col·lectives amb altres joves artistes, del poble i de fora. L'any 1978 va exposar individualment, per primera vegada, a la sala d'art "La Lluna", del carrer València.

Llavors vingueren altres exposicions a Banyoles, Granollers, Barcelona, Arles. El nom de la primera exposició era "Viatge fictici al jardí de l'enyor emmargaridat" i en aquella obra, que en Marià classificà com a "Suite de la mort", ja s'hi veien definits els grans temes de la seva pintura: l'amor, la mort i el temps que passa. A la pintura d'en Marià hi són sempre presents, representats amb margarides, amb la Negra Dama de la Dalla, en un estil meticulós i metodista, de realisme màgic que provoca i que fa sentir el seu romanticisme.

També de Camprodon, nascut el 1959, n'és l'Esteve Moret. S'inicià de molt jove en la pintura i es va llicenciar en Belles Arts l'any 1986. Es va presentar com a artista a la Fira d'Art de Camprodon de 1981, i de llavors ençà ha anat exposant a llocs diversos: Barcelona, Vilafranca del Penedès, Ripoll, Sant Joan de les Abadesses, Terrassa, Girona, Logronyo i Reus.

Va participar, el 1984, a la V Biennial de la Caixa, a Barcelona, i al XXIII Premi Internacional de Dibuix Joan Miró. En 1987 participà, amb obra seva, en l'Homenatge a Pere Quart, de l'Ateneu de Barcelona, i el 1993 ha participat en l'Homenatge a Joan Maragall, a Sant Joan de les Abadesses.

L'Esteve és un artista polifacètic. En les seves pintures hi ha una forta influència de Camprodon, del paisatge i del clima, que es tradueix en verds i blaus intensos, i en la "mística de muntanya". La seva és una pintura de sensacions, de jocs ambigus, un reciclatge de vivències extretes de la realitat circumdant. L'Esteve expressa sensacions puntuals, intenses, perdurables.

L'escultura "El Repòs", de Joaquim Claret, que és al portal del cementiri de Camprodon.

LA POBLACIÓ

37

90

A l'origen, Camprodon era una població dispersa i no gaire nombrosa que s'anava formant entorn de l'església de Sant Pere.

El nombre de camprodonins augmentà quan es produí l'expansió demogràfica dels segles IX-X, coincidint amb la tasca repobladora de la casa comtal de Besalú. Aviat Camprodon ja feia poble, amb cases construïdes al voltant del monestir, uns quants carrers i força gent. En el segle XIV hi havia al poble 196 focs, que és com dir uns 780 habitants. La gent hi venia atreta per les bones condicions d'establiment i de residència que oferia la vila reial, centre de comerç i prop de les vies de comunicació.

En aquell temps hi havia una comunitat jueva relativament important, l'única remarcable del Ripollès, i tres centres monàstics.

Al llarg del segle XV la població va patir una davallada molt forta, iniciada ja per la mortaldat provocada per la pesta negra, el 1348. Després vingueren guerres i les invasions dels francesos, els incendis i el saqueig, i el terratrèmol de 1428, que va matar més de cent persones. Amb tots aquests desastres, Camprodon es va quedar, el 1491, amb poc més de 250 habitants.

En el segle següent s'havia recuperat una mica, assolint el

Camprodon tenia una població relativament nombrosa a començament del segle XX. Un grup de veïns es va fotografiar al carrer València.

límit de les 400 persones. Però la veritable recuperació va arribar en el segle XVII, tot i les guerres i l'epidèmia de pesta de 1654. Camprodon va entrar amb bon peu al segle XVIII, i comptava amb una població de 914 persones en 1708. Va anar pujant, fins a assolir el nombre de 1.690 habitants a les acaballes del segle, en 1768. Eren bons temps, de desenvolupament de la manufactura i el comerç del tèxtil, del ferro, bones collites al

camp i amb una certa estabilitat en el terreny militar. Aquell any, a Camprodon hi vivien 17 eclesiàstics, 18 monjos entre tots els convents, 3 petits nobles, 1 advocat, 3 escrivans, 12 estudiants, 151 jornalers, 10 comerciants, 89 fabricants i 115 artesans, entre altra gent.

Però, altre cop, va arribar la recessió demogràfica, tan corrent en una època en què l'elevada natalitat coincidia amb una mortalitat que encara ho era més. Les causes eren la manca d'higiene i de serveis mèdics, les guerres, la mala alimentació. Entre 1790 i 1830 les condicions varen ser molt adverses per a la població camprodonina, que quedà reduïda al nombre de 1.332 persones. Eren temps de guerra: els francesos, els carlins, els guerrillers, i els atacs i els incendis feren estralls.

A la darrerria del segle XIX, el poble havia tornar a augmentar una mica la població, i en 1900, per exemple, tenia 1.513 habitants. L'augment era degut a una intensa activitat industrial, que va suposar un bon motor per a l'economia i va portar els primers immigrants. I va esclatar la Guerra Civil. Els camprodonins, l'any 1936, eren 1.316; la població la constituïen vells, dones i criatures. Els homes, o eren al

front o havien marxat cap a França. A partir de 1938, la població va patir variacions molt fortes. A Camprodon varen arribar refugiats d'arreu de l'Estat: del País Basc, d'Andalusia, del centre. Eren dones i nens, majoritàriament, i assoliren el nombre màxim de 600 persones. Durant la retirada, el poble es va omplir, per un curt període, d'oficials, soldats, ferits, fugitius, que volien passar a França. El 1940, l'índex de població no sobrepassava els 1.204 habitants. La nova injecció de creixement demogràfic la va constituir l'impuls econòmic i la millora de condicions de vida dels anys seixanta, juntament

La població

ANY	HABITANTS
1350	784
1490	256
1553	400
1708	914
1768	1.690
1830	1.332
1860	1.287
1900	1.513
1920	1.394
1940	1.204
1960	1.681
1970	2.487
1993	2.178

amb l'establiment d'un bon nombre d'immigrants, majoritàriament andalusos. En 1967 hi havia 2.363 habitants, comptant la gent que vivia a l'annexionat municipi de Freixenet. El 1969, Beget també va passar a dependre de Camprodon.

Des de final dels anys setanta, al poble s'observa una relativa recessió demogràfica, comuna a totes les poblacions mitjanes del Ripollès. El 1981 els camprodonins eren 2.386; en 1986 eren 2.289, i en 1993, 2.178.

Camprodon s'omple de visitants els caps de setmana i durant les vacances.

LA PROCESSÓ

El Divendres Sant, a Camprodon es fa processó. És una tradició que ve d'antic, de quan s'escenificava la passió del Crist i se'n plorava la tragèdia. Una confraria, la dels Sants Misteris, s'encarregava de la gestió i de l'organització de tot, i els seus membres, entre d'altres coses, duïen les imatges i es posaven vestes.

A Camprodon, la processó es va fer any rere any des del 1875 fins al 1936. Llavors se l'endugué la guerra, com tantes altres coses. Durant aquell període bèl·lic varen ser destruïdes moltes de les imatges.

Amb el nou règim polític va arribar la nova processó, que era una continuació de l'antiga. El 1940 es va crear una nova comissió de la confraria dels Sants Misteris, formada per Llorenç Birba, Sebastià Sala, l'Enric Truñó, Miquel Vila, Joaquim Soler, Joan Saqués, Joan Roger i l'Antoni Moles, tots ells veïns de Camprodon. Varen començar a sortir els nous passos, pagats alguns per les diferents confraries, i d'altres amb una recaptà voluntària feta entre els camprodonins. També n'hi va haver que procedien de donacions. A la processó, que llavors se celebrava el Dijous Sant, només hi participaven els homes. Totes les vestes eren negres, i el seguici l'obrien els soldats romans. Va anar sortint cada any, fins que en 1969, potser per causa del progrés, potser per falta de ganes, es va decidir de suspendre-la. Ja no hi havia dol ni cera als carrers del poble.

Fa uns quants anys, concretament el 1986, va sorgir la iniciativa, entre alguns camprodonins, de tornar a fer la processó. Es va crear l'Associació dels Sants Misteris, amb una junta directiva formada per Mn. Joan Soler, president; Martí Pujol, sots-president; Josep Claret, secretari; Marc Claret, tresorer; Antoni Suriñach, comptable, i els vocals Alexandre Quadrado, Miquel Vila, Otó Plujà, Pilar Ruart, M. Eugènia Bueno i Maria Planella.

Els manaea a la processó de les vuit del matí, el Divendres Sant.

Els ingressos provenen de les quotes dels associats, de les aportacions públiques i privades, i d'algunes subvencions. Varen començar, el 1986, amb un pressupost anual d'1.600.000 ptes.

La processó dels Sants Misteris surt cada any, el Divendres Sant, del monestir de Sant Pere; recorre quasi tots els carrers de la vila i acaba a l'església del Carme. Les dones també hi participen, i les vestes són de colors diferents: groc, marró, vermell, morat, blanc, negre. A la processó hi fan fila les vestes que porten els impropers: el sol, la lluna, la mà, la bossa de Judes, l'espasa, el calze, el gall, les cadenes, la columna, ..., a més a més dels personatges que, segons l'evangeli, eren presents a la passió de Crist, i els passos.

De passos, n'hi ha vuit i tots tenen la seva història; el Crist és el mateix que, al llarg de l'any, es troba a l'altar de la Sang de l'església parroquial des de 1945. És una imatge de mida natural, que fa 1,80 m d'alçària, i pesa 142 kg.

El Natzaré és una ofrena d'en Joan Pujol i Papell, "en Bundansi", per haver tornat, ell i els seus germans, sans i estalvis de la guerra. El Sant Joan Evangelista és també de mida

natural i pesa 100 kg; el varen comprar, el 1948, els solters i joves del carrer València, i pagaren 5.000 ptes.

Els Jueus, o pas de la Flagel·lació, és dels veïns de Freixenet, que el varen comprar, en els anys quaranta, per 7.109 ptes. És còpia d'una obra original d'en Martí Casadevall i Mombardó, d'Olot. Els de can Quadrado varen pagar el pas del Sant Sepulcre, un dels més bonics, i la família Surinyach el de l'Oració a l'Hort. La Dolorosa i la Ruqueta són de l'església; aquest darrer pas va costar 6.200 ptes.

Quan es va recuperar la tradició, l'any 1986, també es mobilitzaren els portadors, o els continuadors d'aquells, familiars o amics. La junta intentarà que, en els propers anys, surti també la imatge de la Pietat, que és a la capella dels Dolors de l'església parroquial. És una imatge de l'escultor Ramon Amadeu, que data del segle XVIII i és una de les joies de la parròquia.

Els passos els acompanya el Cor, format per la Coral Camprodon, que interpreta cants propis de la passió de Jesús, com l'*Stabat Mater*, composició antiga i atribuïda a Jacopone da Todì.

I encara hi ha un altre integrant, un dels elements més destacables: la formació de romans, els soldats, els manaiés. Són 69 homes, nois i nens; perquè també hi ha tropa menuda. Estan organitzats com si fos un destacament romà, que és el que representen, amb comandament, centurió, decurió, optió, banderer, lictors, guionistes i tropa.

La II Optiada és la dels cornetes, els timbalers i els bombos, i compta amb un macer, un infant, un mestre de banda i un botzinador. Els soldats romans marquen el pas, porten els pendons i reten homenatge al Crist; la seva missió és la d'acompanyar els passos, però han esdevingut els autèntics protagonistes.

El pas de Sant Joan, amb els portadors vestint les tradicionals vestes. És el pas dels veïns del carrer València.

Des de 1986, als carrers de Camprodon, la nit del Divendres Sant, hi torna a haver dol i cera. Un poeta del poble, Oriol Molas i Grau ho descriu d'aquesta manera:

“Enmig del silenci se senten, pausats, els primers compassos del rèquiem, la nostra missa per a difunts. A poc a poc, entre la foscor, apareixen lluents les robes i les armes dels incrèduls. Més enllà, la cera regalima calenta i degoteja sobre l'empedrat del carrer. Passen, a cops de ritme, les escenes: silencioses entre els tambors, balancejant les vestes morades, roges, negres. Balancejant-se. Llavors, altre cop, se'ns ajunta aquell dolor tan aspre al cantó del pit:

*Un trist udol de llop errant
ha baixat a fer-nos companyia.
És ben amarg i trist aquest capvespre.*

*Un carro d'homes d'ulls clucs
ara passa plorant.*

*Aquesta nit
han soterrat un Crist.”*

Bibliografia

BIRBA, Llorenç: *La Vall de Camprodon*. Biblioteca Selecta, vol. 333. Barcelona, 1969.

BONNASSIE, Pierre: *Catalunya mil anys enrera*. Edicions 62. Barcelona, 1979.

CARRERAS I CANDI, Francesc: *Geografia General de Catalunya-Provincia de Gerona*. Ed. A. Martín, Barcelona.

CUNI, Miquel: *Vuyt dias en Camprodon*. Successors de N. Ramírez. Barcelona, 1889.

FERRER, Francesc: *L'economia del set-cents a les comarques gironines*. Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Girona. Girona, 1989.

GARCIA, A. i MADURELL, J. M.: *Societats mercantils medievals a Barcelona*. Fundació Noguera. Barcelona, 1986.

MADOZ, P.: *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España*, tom V. Madrid, 1846.

MONSALVATJE, Francesc: *Geografía Histórica del Condado de Besalú*. Impremta de Joan Bonet. Olot, 1899.

MORER, J. i GALÍ, F. d'Assís: *Història de Camprodon*. Reedició de l'Ajuntament. Camprodon, 1982.

PASCUAL, Julià: *Història de Camprodon i dels pobles dels encontorns*. Imp. Alzamora, Olot, 1985.

PLADEVALL, Antoni: *Gran Geografia Comarcal de Catalunya - Osona i Ripollès*, vol.1. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1981.

SAU, Joan: *Terminología médica de la comarca de Camprodon*. Impremta Octavio Viader. Sant Feliu de Guíxols, 1928.

SOLER, Joan: *Sant Patllari*. Consell Parroquial Camprodoní. Camprodon, 1991.

TORRAS, C. August: *Pirineu Català - Comarca de Camprodon*. Barcelona, 1902.

TORRAS, J. M.: *Els municipis catalans de l'antic règim*. Ed. Curial. Barcelona, 1983.

AUTORS DIVERSOS: Actes i comunicacions de la IV Assemblea d'Estudis del comtat de Besalú. Ed.

Bassegoda. Olot, 1980.

VILAR, Pierre: *Història de Catalunya*. Edicions 62. Barcelona.

VOLTES, P.: *Dietari de l'Antich Consell Barceloní*. Inst. Municipal d'Història. Barcelona, 1966.

Agraïments

Vull agrair la col·laboració i les aportacions de Joan Boadas, Josep Clara, Manel Pujol, Llorenç Birba i Joan Soler. L'ajut i les facilitats donades per l'Ajuntament i la Consol Rota pel que fa a accedir a la documentació. L'ajuda inestimable de Rafael Dueñas i de Fotografia Coma en la tasca de recopilació d'imatges, i la informació, tant oral com escrita, que m'han facilitat molts veïns de Camprodon, sense els quals el llibre no hauria arribat a la seva fi. També vull agrair a Jesper Jürgensen, Josep Planas, Salut Coll, i Pau Planas, i molt especialment als meus pares, el suport, la paciència i la col·laboració que m'han donat.

Procedència de les fotografies i il·lustracions

Són de Rafael Dueñas les fotografies de les pàgines 9, 10, 12, 13 (dalt), 14, 15 (baix), 23 (dalt), 26, 28, 29, 31 (baix), 32, 34, 35 (baix), 36, 37, 38, 39, 44, 45, 46, 49, 51, 52, 53, 54, 61, 62, 71 (dalt), 72, 73 (baix), 66, 67, 74, 75 (dalt), 77, 78, 80, 81 i 89.

Són de Fotografia Coma les fotos de les pàgines 7, 13 (dalt), 22, 23 (baix), 39 (dalt), 42, 48, 51, 60, 63, 70, 73 (dalt), 79, 82, 84, 86, 87, 91, 92 i 93.

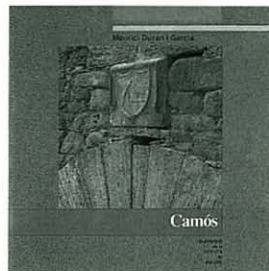
Procedeixen de l'Arxiu d'Imatges de l'Ajuntament de Girona les fotos de les pàgines 15, 24 (dalt), 18, 19, 41, 49, 53, 55, 64 i 68.

De la família Planas són les fotografies de les pàgines 20, 21, 35, 40, 50, 56, 63 (baix), 69 (baix), 75 (baix) i 83.

Són d'en Quim Claret les fotos de les pàgines 85 i 90.

És del Sr. Gibert la fotografia de la pàgina 33, i de la família Planesas la de la pàgina 58. De la família Sala és la de la pàgina 57 i de la família Busquets la de la pàgina 59.

De la família Rigat Barceló és la fotografia de la pàgina 69 (dalt) i la de la pàgina 74. A la família Galí pertany la foto de la pàgina 85 (dalt), i a la família Jansà Morell la de la pàgina 88.

Quaderns de la Revista de Girona és una publicació de periodicitat bimestral dedicada exclusivament a temes de les comarques gironines. S'estructura en dues sèries, que es distingeixen pel color de la portada i per les planes interiors: Guies, en vermell, i Monografies locals, en verd. La primera és dedicada al tractament de qüestions d'abast general relatives a la història, l'economia, la cultura i les tradicions. La segona vol anar oferint una panoràmica sobre el passat i el present de les ciutats i dels pobles gironins, amb especial atenció a l'època contemporània.

Monografies locals

Títols publicats

Cornellà de Terri
per *Jaume Portella*

La processó de Verges
per *Jordi Roca*

Anglès
per *Pau Lanao*

Sant Feliu de Guíxols
per *Àngel Jiménez*

Llagostera
per *Dolors Grau*

Castelló d'Empúries
per *Miquel Planas*

Tossa
per *Jaume Leonart i
Maria del Pilar Mundet*

Palamós
per *Rosa Maria Medir i
Carles Sapena*

Besalú
per *Joan López*

Les Planes d'Hostoles
per *J. Campistol, J. Canal i
M. Soler*

Agullana
per *Enric Tubert*

Olot
per *Jordi Canal i Morell*

**Llegendes i misteris de
Girona**
per *Carles Vivó*

Palafrugell
per *Xavier Febrés*

La Jonquera
per *Albert Compte*

La Cellera de Ter
per *D. Pujol i Ll. Llagostera*

Cassà de la Selva
per *E. Bagué, O. Gutiérrez,
J. Carreras*

Hostalric
per *M. Duran, J. Juanhuix i
R. Reyero*

Figueres
per *A. Romero i J. Ruiz*

Crespià
per *J. Busquets*

Lloret de Mar
per *Joan Domènech*

Banyoles
per *J. Grabuleda i J. Tarrús*

Puigcerdà
per *Sebastià Bosom*

Begur
per *Lluís Costa*

Viladrau
per *M. Feliu, I. López,
X. López i Ll. Pagespetit*

Camós
per *M. Duran*

Camprodon
per *Sílvia Planas*

Proper títol

Maçanet de la Selva
per *El Taller d'Història*

Guies

Títols publicats

**Els jueus a les terres
gironines**
per *Ramon Alberch i
Narcís-Jordi Aragó*

**Rutes d'art sacre
(1939-1985)**
per *Josep Maria Marquès*

**Les havaneres,
el cant d'un mar**
per *Xavier Febrés*

Els estanys eixuts
per *Josep Matas*

El món del suro
per *S. Hernández i Bagué*

El Ter
per *J. Boadas,
J. M. Oliveras i X. Sunyer*

Trens i carrilets
per *Josep Clara*

Canvistes i banquers
per *Narcís Castells*

**Màgiques, pors i
supersticions**
per *Carme Vinyoles*

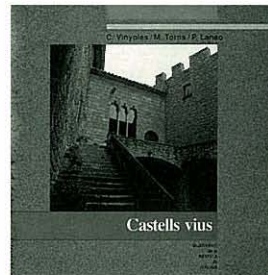
Els volcans
per *Josep M. Mallarach*

Els indians
per *Rosa Maria Gil*

**Els Pirineus,
del Puigpedrós al
Puigneulós**
per *Josep Clara*

Cristians de Girona
per *Josep M. Marquès*

L'estany de Banyoles
per *M. Coma i J. Gratacós*

Els rellotges de sol
per *M. Gil*

Els maquis
per *J. Clara*

**Els monuments
megalítics**
per *J. Tarrús i Júlia
Chinchilla*

El pessebrisme
per *J. Dalmau i Corominas*

La ceràmica
per *Andreu Bover*

La farga
per *Jordi Mascarella*

Castells vius
per *C. Vinyoles, M. Torns i
P. Lanao*

Proper títol

La pesca
per *J. Sala i J. Domènech*

Aquest llibre és un recull, molt breu, dels fets històrics, els esdeveniments polítics i les vivències de cada dia que han anat fent Camprodon, un poble petit i important, la història del qual ha estat recollida en monografies diverses. Aquest petit volum intenta recopilar-la, fent, a la vegada, una aportació de noves dades i oferint-ne una nova visió. Però, abans que res més, vol ser un homenatge a Camprodon.

Sílvia Planas i Marcé va néixer a Vic el 31 de juliol de 1965. Tot i que ara viu a Girona, és profundament camprodonina. Es va llicenciar en Geografia i Història a la Universitat de Barcelona, el juny de 1988. Va obtenir el certificat de "Maîtrise en Histoire Médiévale" de la Universitat de Tolosa el juny de 1989. Actualment treballa com a historiadora al Patronat "Call de Girona".

MONOGRAFIES LOCALS

Diputació
de Girona

Caixa de Girona